פרשת השבוע

שמיני

תשפ"ו

הלכות, זוה"ק, מאמרים, פרפראות,
מעשיות וחידושי תורה נלהבים
מתוך שיעורו השבועי
של מו"ר ועט"ר הגאון המקובל
רבינו בניהו שמואלי שליט"א
ראש ישיבת המקובלים נהר שלום
ונשיא ישיבתינו הקדושה

יו"ל ע"י ישיבת המייש"ר
רח' אורט ישראל 4 (כניסה ב' רח' יוספטל 80) בת ים
טלפון: 03-5520004

כל הזכויות שמורות
למכון "**בני יששכר**"
שע"י ישיבת המקובלים "**נהר שלום**" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

או בחנות הישיבה "**הידור מצוה**"
רחוב אורט ישראל 4 בת ים
בעלות 6 ₪ בלבד
לבירורים ניתן ליצור קשר
בטלפון: 03-505-1111

ניתן לשלוח הארות והערות
למכון "**בני יששכר**"
באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק
ולישרי לב שמחה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "**נהר שלום**" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שיף עייל שיף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה

כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל

ב"ר **שמואל ורחל** ז"ל

נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית

מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל

בת **נחמיה ומזל** ז"ל

נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הלכות שבת

הלכות סעודות שבת

מצות עונג שבת היא מצוה מן התורה שכן נאמרה למשה מסיני ואסמכוה אקרא דכתיב (ישעיה נ"ח) **"וקראת לשבת עונג", ולכן צריך האדם לכבד השבת כמיטב יכולתו ולא יפחות משני תבשילין לכבוד השבת, ואם דרכו בחול בשנים יוסיף בשבת לפחות מין אחד יותר.**

א. מצות עונג שבת היא מצוה מן התורה שכן נאמרה למשה מסיני ואסמכוה אקרא דכתיב (ישעיה נח, ג) **"וקראת לשבת עונג"[א]. ומצוה חשובה היא עד מאד וכדאמר ר' יוחנן משום ר' יוסי כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, רב נחמן בר יצחק אמר אף ניצול משיעבוד מלכיות וכו' אמר רב יהודה אמר רב נותנין לו משאלות לבו[ב].**

עיונים והארות

א. כ"כ מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (שבת א הלכות הכנות לשבת הלכה א ובעיונים אות ב ע"ש שהאריך) **והביא מהפרי מגדים** (בפתיחה הכוללת לאו"ח ח"א טות יט) **שמכיון שהפסוק מסיים "כי פי ה' דיבר" ש"מ שעונג שבת דאורייתא וכמ"ש הצמח צדק** (ס' כח) **וכ"כ החתם סופר בחידושיו לשבת** (קיח:) **והוכיח כן שאם לא כן לא היה יכול נביא לחדש דבר מעתה, אלא ודאי דהלכה למשה מסיני היא.**

וכ"כ במשנה ברורה (סי' רמב ס"ק א) **שעונג שבת דאורייתא, ובתרגום יונתן בן עוזיאל** (פ' כי תשא) **על הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת איתא 'וינטרון בני ישראל ית שבתא למעבד תפנוקי שבתא עליהון לקיים עלם', וכתב הרב פעלים** (ח"ג סי' כב אות ח) **ש"מ שסובר התרגום שעונג שבת מצוה מן התורה, וכן העלה למסקנה שם שהעיקר הוא, שעונג שבת הוא דאורייתא. ולכן צריך לכוין שמקיים מ"ע מן התורה.**

ב. כתב הב"י (סי' רמב) **וז"ל וכתב מהר"י אבוהב** ז"ל **דנותנין לו נחלה בלא מצרים הוא מדה כנגד מדה שכשם שהוא מפזר מעות בלא שיעור לצורך שבת כן יתנו לו נחלה בלא שיעור וכן מה שאמרו ניצול משעבוד מלכיות לפי שמקבל עליו עול שבת מעבירין ממנו עול מלכיות וכן נותנים לו משאלות לבו כדי שיוכל למלאת חפצו מכל עונג שירצה.**

ב. מצוה להרבות בבשר ויין ומגדנות כמיטב יכולתו[ג], ולא יפחות משני תבשילין לכבוד השבת, ואם דרכו בחול בשנים יוסיף בשבת לפחות מין אחד יותר [ד].

ג. אף על פי שמצוה להרבות בסעודות שבת, לא ימלא כריסו יותר מדאי, שזה לא נקרא מענג את השבת, אלא מענג את עצמו[ה].

ד. יש נוהגים לומר בשעת האכילה "הריני אוכל לכבוד שבת קודש", שעל ידי הדיבור יחול קדושת שבת על המאכל. וגם על ידי זה נשפע הארה קדושה על נשמת האדם[ו].

עיונים והארות

ג. שו"ע (סי' רנ סעי' ב) ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו.

ואמרו חז"ל (שבת קיח.) כל המענג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד גליות, ונותנין לו משאלות לבו.

ואיתא בגמ' שבת (קיט.) עשירים שבשאר ארצות במה הם זוכין, בשביל שמכבדין את השבת. ואיתא במדרש (דברים רבה ג, א) אדם מקדש את השבת במאכל ובמשתה ומהנה את נפשו, ומקבל שכר עליה, כדכתיב "וקראת לשבת עונג" - בשכר זאת - "אז תתענג על ה'", שיתן לך ה' משאלות לבך לטובה.

ד. עיין בזוה"ק (פקודי רנב:) שכתב, ר' יהודא אמר בעי לאתענגא בהאי יומא, ולמיכל תלת סעודתי בשבתא, בגין שישתכח שבעה וענוגא בהאי יומא בעלמא. ועיין עוד בכה"ח (סי' רמב ס"ק ט) והביא לשון הזוהר מהתיקונים (תיקון כא) וז"ל ובכלא צריך למעבד בשבת תוספת דאם הוה רגיל למיכל ביומא דחולא נהמא וחמרא יוסיף בשבת בשרא הה"ד ששת ימים תעבוד וכו' יעו"ש.

וכ"כ בא"ח (שם אות ז) אל יפחות משני תבשילין לכבוד שבת, ואם דרכו בחול בשנים יוסיף בשבת מין אחד יותר לפחות, ואם יביא דגים חשיב תוספת חשובה. וכ"ה בכה"ח (סי' רמב ס"ק א), וכתב שם שגם הנשים חייבות בעונג שבת.

ה. וז"ל השל"ה (מס' שבת, פרק נר מצוה, אות לז):
וקראת לשבת, דיזמין ליה לפתורא מתתקנא כדקא יאות, במיכלא ובמשתיא, וכסות נקייה, ועל כן אותן הממלאים בטנם כסוס וכפרד אין הבין, לילך אחר הערב ורווחא לבסומא שכיחא, ואחר כך מרוב מאכלים נופל תרדמה עליהם ומבלים מוחם, אלו אין נקראים מענגים את השבת, אלא הם מענגים את עצמם בשבת על כן יכלכל דבריו במשפט.

וכבר צוה המגיד למרן הב"י במגיד משרים (פ' כא) למעט באכילה אפי' בשבת וימים טובים.

ו. בסידור היעב"ץ (סעודת הלילה, אות ה) כתב, אוכל הסעודה בשמחה ובכל עת אומר, הריני אוכל לכבוד שבת קודש, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. ויש לדבר זה סמך מדברי המדרש (אסתר רבה ז, יב), שהמן הרשע הלשין על ישראל שיניהון רברבן שאוכלים ושותים ואומרים 'עונג שבת' עונג יו"ט.

ה. ישב בשלחן אשר לפני ה' באימה ובכובד ראש, ויתנהג במשך הסעודה בדרך כבוד, כשהוא לבוש במלבושי כבוד[י]. ויזהר להיסב על שולחנו בשמחה ובקדושה וטהרה ויאכל בנחת[יא].

ו. מה טוב שיאכל בכל סעודה משלשה סעודות שבת דגים[יב]. ויש להקדים אכילת

עיונים והארות

ובספר מטעמים (ערך שבת אות כו) מטעים טעם שאומרים על כל דבר "לכבוד שבת" ולא "עונג שבת" משום ד'כבוד שבת' נוטריקון **כ**ל **ב**רכאן **ד**לעילא **ו**תתא **ב**יומא **ש**ביעאה **ת**ליין, ועל ידי זה כל אחד ממשיך ההשפעה אליו.

ז. וכידוע המעשה שהביא הפלא יועץ (ערך אכילה) מעשה שהיה בימי האריז"ל שהיה בעירו החכם ר' ישראל נאג'ארה ע"ה והיה נעים זמירות ישראל (מחבר הפיוט "יה רבון עלם" ועוד), ופעם אחת בליל שב"ק היה החכם הנזכר משורר על שלחנו, כמנהגו הטוב, וראה האר"י הק' מלאכי צבאות יורדין ידודון ידודון לבא בביתו להשתעשע בשיריו. ותיכף ומיד הסתכל האר"י הק' כי בא מלאך אחד וסילק לכל המחנה המלאכים השרויים שם, על דבר שהיה יושב בזרועות מגולים, ואף גם שלא היה הכובע על ראשו, וכשהרגיש האריז"ל בדבר זה שלח אחר מהרח"ו ז"ל שילך לגלות את אזנו לומר כי מלאכי עליון היו משתעשעים עמו שם על שלחנו, ונסתלקו על כי לא ישב בפחד ובאימה לפני השלחן אשר לפני ה', והיה כשמוע החכם הנזכר דברי תלמיד האריז"ל אחזתו רעדה ועמד מרעיד, וישב בשלחנו מעוטף בגלימתו וכובע על ראשו, וחזר לשורר בגילה ורעדה, ותיכף ומיד היו מלאכי אלהים עולים ויורדים בו כאשר בתחילה, ששים ושמחים כבמזמוטי חתן וכלה, והרב האריז"ל ומהרח"ו ז"ל היו רואים כל זה.

ח. עי' בזוה"ק ברעיא מהימנא (פנחס רמו.) שכתב וז"ל: שתיתאה שלא יהא גרגרן ובלען על פתוריה דמלכא, כגוונא דעשו דאמר הלעיטני אורח הלעטה אלא באורח טחינה. ע"כ. וכ"כ בזוהר חדש (רות דף מז ע"א), דלא יהא גרגרן ובלען אלא כמאן דאכיל קמי מלכא, דברכתא לא שריא במעוי דההוא דאשתכח בלען, אלא בההוא דלא אשתכח בלען וכו' מאי טעמא בגין דחוייא בישא שריא במעוי ולא ישבע, ולא עוד אלא דאתקרי רשע דכתיב ובטן רשעים תחסר, בגין דא בעי למיכל בנחת על פתוריה, כמאן דיתיב קמי מלכא. עכ"ד.

ובזוה"ק ברעיא מהימנא (עקב ערב:) איתא וז"ל: "ועשרה דברים צריך אדם למעבד בסעודתא, חד נט"י, תנינא לתקנא שתי ככרות לשבת, תליתאה למיכל תלת סעודתין ולאוספא מחול על הקודש, רביעאה לאנהרא פתורא בשרגא כמה דאוקמוה שלחן בצפון ומנורה בדרום, וצריך הסיבה כמה דאוקמוה הסיבו אחד מברך לכולם (ברכות פ"ו מ"ו) ובשבת בכל מילוי צריך לאתוספא מחול על הקודש בין במאכליו ומשתיו, בין בלבושוי וכו' וצריכין לאתערא שירה וחדוה לפתורא לגבה. ע"כ.

ט. בגמ' שבת (קיח:) במה מענגו, רבי יהודה ברי'

עיונים והארות

דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין, רבי חייא בר אסי אמר רב אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה ענג מאי היא: אמר רב פפא כסא דהרסנא ופירש רש"י מאי כסא דהרסנא דגים קטנים מטוגנים בשמן קרביהן ובקמח.

ובשו"ע הגר"ז (סי' רמב סעי' ז) כתב, וטוב ליזהר לאכול דגים בכל סעודה אא"כ הדגים מזיקים לו לפי טבעו או ששונאם שאין לו מהם עונג אלא צער והשבת לענג ניתן כמו שיתבאר בסימן רפח. ובקיצור שו"ע (סי' עב סעי' ז) כתב, מצוה לאכול בכל סעודה מסעודת שבת דגים אם אינם מזיקים לו. וכ"כ בתיקוני שבת, והביאו מגן אברהם (סי' רמב ס"ק א), **בא"ח** (שנה ב' פ' וירא אות ח"י), וכ"כ המשנה ברורה (שם ס"ק ב). ועיין בהערה לעיל.

ובמנחת שבת (סי' עב ס"ק כו-כח) כתב וז"ל, וכמו המעשה דחייט (המובא בטור או"ח ריש הלכות יו"כ סימן תרד) שהעלה דג לכמה זהובים וכו', נראה מזה שלצורך הסעודה ושמחה הוא דגים ואפי' שיהיה דבר מועט שם דג אקרי וכן אמרו רבז"ל שמי שאין יכולת בידו לענג את השבת כראוי יעשה דבר מועט לכבוד שבת ומאי נינהו כסא דהרסנא שהם דגים קטנים ואחד המרבה ואחר הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים עכ"ל הטהור.

והרב ברוך אברהם מני זצ"ל כותב דאמרי אינשי כל האוכל דג ביום דג גי' ז' שהוא שבת ניצול מד"ג ר"ת מדינא של גהינם.

והבני יששכר (מאמרי שבתות, מאמר ג, אות טז) כתב: "טעם לאכילת דגים בשבת בכדי שתהיה ברכה משולשת להאדם המענג את השבת ואוכל דגים לכבוד שבת, ובשלשתן נאמר 'ברכה' במעשה בראשית, לדגים ביום ה', ולאדם ביום ו', ולשבת ביום ז', והחוט המשולש לא במהרה ינתק. וסימן לדבר בנאות דש"א ר"ת **ד**גים **ש**בת **א**דם שיזכו לקבל הברכה המשולשת ביום המנוחה וז"ש "על מי מנחות ינהלני".

וכתב רבנו מאיר פפירש זצ"ל שאין לאכול דג ביום חול כי אין כח בימי החול להעלות הניצוצות רק הכל בזכות שבת.

וז"ל הרמ"ע מפאנו (בספרו כנפי יונה, ח"ב, סי' קד):

וצדיקים בני תורה הצריכים מירוק, מה דינם, בדגים שבַּיִם, סימן לדבר ויגוע ויאסף, וכתיב (במדבר יא, כב) אם את כל דגי הים יאסף להם, לפיכך מצוה מן המובחר לאכול דג בשבת.

וכעין זה כתב בקיצור של"ה (הנהגות השבת עמ' קסא, בד"ה גם): גם על פי הסוד יהיה נזהר דווקא בדגים, וגם רוב צדיקים מגולגלים בדגים, כי במיתות צדיקים נאמר 'אסיפה', ובדגי הים נאמר גם כן 'אסיפה', וע"י אכילת דגים בשבת יוכל לתקן נשמתם, ובאם שיבא לידי כך שהוא גם כן יגולגל בדגים, יזדמן הקב"ה שיֵאָכֵל הדג על ידי ישראל כשר וצדיק מדה כנגד מדה.

וכתב הגאון ר' יחיאל הלפרין בעל ספר הדורות וספר הליקוטים (ערך חטאים אות סב) בשם הרב יפה תואר שאפי' שכל הבריות אכלו מעץ הדעת, הדגים לא אכלו ממנו ולכן יש ענין לאכול דגים.

הדגים קודם הבשר'.

ז. יש ליזהר במים אמצעים כי יש בהם סוד נפלא, וצריך לעשות קינוח והדחה אחר אכילת הדגים, כדי להפסיק בין אכילת דגים לבשר, והיינו לקנח הפה בפרוסת חלה וכדומה, ולהדיח הפה במשקה'יא.

ח. מצוה גדולה שישב אדם בסעודת שבת וירנן שירות ותשבחות להקב"ה, שנאמר (תהלים צב, א-ב) **מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון'יב.**

עיונים והארות

ובדרכי חיים ושלום (אות שצח) כתב: ולא אכלן ע"י כף, רק באצבעותיו, ואמר הרמז שנאמר (בראשית ט, ב) וכל דגי הים 'בידכם' נתנו ודו"ק.

ובשעה"כ לא נזכר בפרוש שצריך לאכול דגים, אמנם בפזמון אזמר בשבחין של ליל שבת (שם דף עב ע"ג), מובא "ונונין עם רחשין" משמע שהאר"י ז"ל היה אוכל דגים בליל שב"ק והובא בכה"ח (סי' רמב ס"ק י). ובפע"ח (שער השבת פרק כב) כתב בפרוש דיש לעשות סעודה שלישית בדגים כי הדג עינו פקיחא ואז יש הארה מא"א לז"א יעו"ש, והביא עוד שם מספר תיקוני שבת שיאכל דגים בכל השלש סעודות.

יא. כ"כ בכה"ח (סי' קנז ס"ק לח) כתב בשם הרמב"ם: "והדגים קודם לאכילת כל בשר, כי הדגים הם חמים ביותר, ומעכל המאכל במהרה, כמ"ש בספר ילקוט ראובני בשם טוב הארץ, כי לעולם יקדים דבר הקל ואחר כך דבר הכבד" עכ"ל. וטעם פנימי כתב בעל התניא בספרו לקוטי תורה (בהעלותך, בד"ה ואם את כל דגי הים) עיי"ש.

יב. מר"ן בשו"ע (או"ח סי' קעג סעי' ב) בין בשר לדגים חובה ליטול (מים אמצעים) משום דקשה לדבר אחר (היינו צרעת), וחמירא סכנתא מאיסורא. והרמ"א ביו"ד (סי' קטז סעי' ג) לאחר שמביא השיטה שאין צריך ליטול מים אמצעים, כתב ומ"מ יש לאכול דבר ביניהם ולשתות דהוי קינוח והדחה.

ובטור ביו"ד (סי' פט) כתב והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה וכן בכל דבר שירצה חוץ מקמחא ותמרי וירקא לפי שהם נדבקים בחניכין ואין מקנחין יפה ואח"כ ידיח פיו ביין או במים.

יג. איתא במדרש (שיר השירים רבה פרשה ח) כשישראל אוכלין ושותין ומברכין ומשבחין ומקלסין להקב"ה, מקשיב לקולן ומתרצה.

בספר חסידים (אות רעא) איתא ומצוה שישב וירנן שבחות, שנאמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון, ויש לשמוח בשבת בפקודי ה' ישרים משמחי לב.

וענין הזמירות בסעודת שבת כבר נזכר בגמ' מגילה (יב:) עה"פ (אסתר א) ביום השביעי כטוב לב המלך ביין, אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות.

ט. אדם ששמח במאכלי שבת ואומר דברי תורה ומוסיף מאכל לכבוד שבת, ממשיך על ידו פרנסה לכל השבוע[יג].

י. יש שאמרו, שקדושת מאכלי שבת גדולה מעלתם יותר מקדושת אכילת הקרבנות בבית המקדש[יד]. ולכן יש מדקדקים, שלא ליתן ממאכלי שבת לגוי[טו].

יא. בסעודת שב"ק שהקדושה שורה בכל בית יהודי, מה טוב לומר להם דברי תורה ומוסר וסיפורי צדיקים כדי להמשיכם ולהדריכם לחשק הבורא ומצוותיו ועוד שע"י הלימוד מברר ניצוצי הקדושה שבאכילה[טז]. ויתרחק מאוד מלדבר דברים בטלים[יז].

עיונים והארות

וז"ל השל"ה הק' (מס' שבת, פרק נר מצוה, ד"ה ראשית) כתב ראשית חכמה פ"ג משער הקדושה, קדושת השבת הוא במחשבה בדיבור ובמעשה... בדיבור הוא קדושת היום בתפילות, ובכוס, ולהרבות בשירות וזמירות לשורר ולזמר, שצריך להכניס שבת בשירות ותשבחות, וללוותו בשירות ותשבחות.

יג. כ"כ בספר מבואו ועד צאתו (פרק לא הלכה ח) בשם ר' נח מלעכוויטש זצוק"ל מובא בספר תורת אבות (פ"ב אות צד).

יד. בספר עבודת יששכר (וואלברוז, לקוטים, אות ט) כתב: קדושת המאכלים בשבת גדולה כל כך כמו הקרבנות בבית המקדש, ויש מן הגדולים שאמרו כי עוד גדלה מעלתם יותר מקדושת אכילת הקרבנות.

ועי' מש"כ בספר נגיד ומצוה (דברים השייכים בסעודה, עמ' פה) במעלת המאכלים בש"ק וז"ל: דע כי כל מה שאדם אוכל בתוך השבוע הרוב הולך אל החיצונים ואין בו רוחניות... ומה שאדם אוכל בשבת הכל הוא רוחני, אעפ"י שיאכל יותר מן הצורך, הכל הוא רוחני ונבלע באיברים.

ובספר קהלת משה (מקץ, בד"ה א"י אתה) כתב, כמו ששנינו במסכת שבת (קט:) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה, כי קדושת שבת גורם, הגם שאוכל כפשוטו הוא לו לרפואה, וכל מאכלי שבת המה לו לרפואה.

ובספר בני יששכר (מאמרי שבתות, מאמר א אות יב) כתב דמאכלי השבת הם סם חיים לישראל וההיפך לשונאיהם.

טו. בני יששכר (שם).

טז. כתב בספר הנהגות החינוך (פרק יד, ענף ו) חוק חק הקב"ה בטבע שהבנים נמשכים אחר האבות ורוצים להיות להם שייכות של ידידות והתקשרות אתו, ולהחליף עמו דברים, ובפרט כשיושבים יחד בסעודה (שגם הסעודה לבדה מביא התקשרות בטבע בני אדם כידוע), ובפרט בשבת קודש ויום טוב שהקדושה שורה בכל בתי ישראל ובכל נפשות ישראל מגדול ועד קטן, בכחו אז להמשיכם במעשיות מצדיקים, ודברי חז"ל, וזמירות של שבת קודש, ושיחה נאה של יהדות,

יב. ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח כדי להשלים מנין מאה ברכות[יח].

יג. טוב וראוי לו לאדם להשתדל להביא תפוחים על השולחן בליל שבת ויש סוד בדבר

עיונים והארות

ומה נעימה ישיבה כזאת, וכמה היא מעוררת הנפשות.

ויש סמך לאמירת דברי תורה בסעודת שבת קודש דמצינו בגמ' מגילה (יב:) אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות. ובספר כתר שם טוב (ח"ב דף ד:) כתב בשם הבעש"ט כשמדבר דברי תורה על השלחן, הדברי תורה הם נשמה לאותו הגשמיות של השלחן, וידבר הרבה דברי תורה על שלחנו תמיד בסעודתו בחול, וכל שכן בשבת.

יג. ראה מ"ש גאון עוזנו הרב חיד"א זיע"א בספרו לב דוד (פרק כב) וז"ל: "אם בחול כשמדבר דברים בטלים, עושה רושם ואתער לעילא ויש לו בטלים הרבה כנגדו, מה יהיה בשבת? כי העולמות כלולים זה בזה כמ"ש רבנו האר"י ז"ל דעם הארץ בחול פוגם למטה בעשיה, ובשבת שהעולמות כלולים גם פגם עם הארץ מגיע עד האצילות. ונמצא הפגם יתר מאוד אי מצד קדושת השבת שנצטוינו ודבר דבר, וזה עובר על דברי קבלה והוא חטא כפול, ואי משום הזמן שהחטא בשבת פוגם הרבה שהעולמות כלולים, ומה יתאונן אדם אי הם דברים אסורים כמו לה"ר ואביזריו, דאז יהיה עון חמור כעבות העגלה, ולא די להם זה אלא שמדברים דברי תוהו דברי נרגן עיזי דמסגן, כן סגן על מגן, ללמוד בספרים החיצונים ויהיו בפיהם פה דובר כדבש למתוק, והם לא ידעו כי נמשכים בציר של פגעים ודבקים בסט"א" עכת"ד. ועי' שיבת ציון (ח"ב שער י' הלכה יג).

יח. שו"ע (ס' רצ סעיף א') ופירש מו"ר הגאון כה"ר יוסף עדס זצוק"ל על הפסוק בשיר השירים "האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני", כי הנה בפרק כיסוי הדם (חולין פז.) מוכח דשכר ברכה עשרה זהובים. ורבוותא קמאי אסמכוה אקרא (במדבר ז, יד) כף אחת עשרה זהב, 'כף' גימטריא 'ק', כל א' מק' ברכות עשרה זהב, ולפי זה ק' ברכות שכרן אלף זהובים, וכאשר ביום שבת יש חסרון כ' ברכות, יש להשלימם בברכות על הפירות, כמ"ש במנחות (דף מג, ב) רב חייא בריה דרב אויא טרח וממלי להו באספרמקי ומגדי. וזה רמז 'האלף לך שלמה' כלומר אלף זהובים לך המלך שלמה מלך שהשלום שלו, לתת לאיש המברך ק' ברכות בכל יום, וכי תימא שבת חסרים כ', לזה אמר "ומאתים לנוטרים את פריו" דמשלימם בפירות.

"**היושבת** בגנים" אלו ת"ח שיושבים כל השבוע בבתי מדרשות ואין להם כסף לקנות פירות ומגדנות איך ישלימו מאה ברכות. "חברים מקשיבים לקולך השמיעני" שמכוונים לצאת בברכות ששומעים מחבריהם בשעה שעולים לקרות בתורה והם עונים "אמן" גם בזה ממלאים מאה ברכות.

וגם מסוגל לבנים זכרים[יט].

יד. סעודת ליל שבת קודש היא כנגד יצחק אבינו ע"ה ובזכותה ננצל מחבלי משיח.

סעודת שחרית שב"ק כנגד אברהם אבינו ע"ה ובזכותה ננצל מדינה של גהינם.

סעודת שלישית לאחר תפילת מנחה כנגד יעקב אבינו עליו השלום ובזכותה ננצל ממלחמת גוג ומגוג.

וקודם הסעודות יאמר לשם יחוד של הרי"ח הטוב[כ].

עיונים והארות

יט. כ"כ כה"ח (סי' רנ ס"ק ז) דיש להשתדל הרבה בלקיחת תפוחים, בפרט בסעודת הלילה הרומזת למלכות הנקראת חקל תפוחין קדישין ע"כ.

וכ"כ בספר דבר בעתו (ח"א דף צה ע"ב) מנהג רבנו האר"י זלה"ה להיות על שלחנו תמיד בשבתות, תפוחים, כי תפוח רומז לחקל תפוחין שאז מקבל הארה הכלולה מתלת גוונין חיור סומק ירוק, ובחינה זו ליל שבת זמנה, ולרמז זה היה מעטר את השלחן בלילי שבתות בתפוחים.

כ. כ"כ מו"ר הרי"ח הטוב בספרו לשון חכמים (ח"א סי' ה) ומקורו ממסכת שבת (דף קיח.) ומפע"ח (פרק יז דף שיח) וכ"כ השל"ה הקדוש (שבת נר מצוה מ) וכ"כ הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות (חקור דין ח"א פכ"ג).

מאמרי הזוה"ק

ח"ג דף ל"ז עא

פָּתַח רִבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא וְגוֹ' משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. **וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מַאי יוֹם הַשְּׁמִינִי** ושואל על מש"כ ויהי ביום השמיני, כלומר על איזו ספירה הוא רומז אחר שכבר אמרת כי שבעת ימי המלואים הם כנגד השבע ספירות של ז"א, אם כן מהו יום השמיני, ותחילה הקדים קושיא אחרת, ואמר. **אֶלָּא, כְּתִיב וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגוֹ'** אמר הכתוב בסוף פרשה הקודמת ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאות ימי מלואיכם, **כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם. כִּי שִׁבְעַת, בְּשִׁבְעַת יָמִים מִיבְעֵי לֵיהּ** וקשה, שהיה לו לומר ב'שבעת באות ב', כלומר בהמשך שבעת ימים ימלא הקב"ה את ידם, **אוֹ שִׁבְעָה יָמִים יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם, מַאי כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא** כלומר ימלא בניקוד חיר"ק תחת הי' וקמ"ץ תחת המ', שפירושו שממלא ידכם על ידי אחרים, למה כתוב שבעת ימים ימלא, שמשמע שעצם הימים ממלאים את ידיהם.

אֶלָּא, זַכָּאִין אִינּוּן כָּהֲנֵי, דְּמִתְעַטְּרֵי בְּעִטְרוֹי דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא וכדי לתרץ קושייתו הקדים ואמר אשריהם הכהנים שמתעטרים בעטרותיו של המלך הקדוש, דהיינו שמקבלים הארות ממוחין של ז"א, **וּמְשִׁיחִין בְּמִשְׁחָה רְבוּת קַדִּישָׁא** והם משוחים בשמן משחת קודש, **בְּגִין דְּאִתְעַר**

מִשְׁחָא (אַחֲרָא) **עִלָּאָה, דְּמַשְׁכֵי לְכָל שִׁבְעָה** לפי שנתעורר שמן אחר העליון, שהוא המוחין דאימא שהיא קבלה מאבא, שמשקה לכל שבע הספירות, **וְאִתְמַשְׁחָן מֵהַהוּא רְבוּת קַדִּישָׁא, וְאִתְדְּלָקוּ מְנִיהּ כָּל אִינּוּן שִׁבְעָה בּוֹצִינִין** והכהנים נמשחים משמן משחת קודש ההוא, ועל ידי זה הם מקבלים הארת המוחין דאבא על ידי אימא, ונדלקים ומאירים ממנו כל אותם השבעה מאורות שהם הז"ס דז"א, **וְהַאי מְשַׁח רְבוּת, הוּא כְּלָלָא דְּכָל שִׁבְעָה, וְכֻלְּהוּ בֵּיהּ אִתְכְּלִילוּ** וזה השמן המשחה שהוא השפע של אימא, הוא כלל השפע של כל שבע הספירות, וכל הז"ס דז"א נכללות ומשרשות באימא.

וְתִנְיָנָן שִׁתָּא אִינּוּן, וְכֻלְּהוּ אִתְכְּלִילָן בְּהַאי ולמדנו שהם רק שש ספירות, כי ז"א כלול רק מו"ק (אלא שלפעמים מונים את עטרת היסוד לשביעי), וכולם כלולים בשביעי שהוא הבינה, **וְדָא הוּא כְּלָלָא דְּכֻלְּהוּ, וּבְגִין כָּךְ שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא** והיא כוללת את כולם, ובשביל זה כתוב שבעת ימים ימלא את ידכם, והיינו הבינה שנקראת שבעת ימים היא תמלא את ידכם, **דְּהָא בְּהַאי תַּלְיָין** כי בה תלויים ומשרשים כל הו"ק לז"א, והרי היא כלולה משבע בחינות לכן היא נקראת שבעת ימים. **וְעַל דָּא, אִקְרֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בַּת שָׁבַע** וכן על דרך זה נקראת כנסת ישראל שהיא המלכות בת שבע. ומפרש **מַאי אִיהִי בַּת שָׁבַע. דְּאִיהִי כְּלִילָא מִשִּׁתָּא אָחָרָנִין** מה הטעם שהיא נקראת בת שבע, ואמר לפי שהיא כלולה מהארת הששׁ ספירות אחרות דז"א, ועם בחינת עצמה הרי הם שבע בחינות, לכן היא נקראת בת שבע.

כְּיוַן דְּהַאי שְׁבְעָה, אַשְׁלִים לְהוּ לְכָהֲנֵי ואמר עוד כי כיון שזה השבעה שהיא הבינה, השלימה את הכהנים בשבעת ימי המלואים, שאז נשלמו גם הז"ס דז"א, וְאַעְטַר לוֹן, וּמָשַׁח לוֹן בְּכֻלָּא והעטיר אותם ומשח אותם בכל הארות המוחין ובכל ההשפעות שנמשכו לז"ס דז"א, כַּד מָטוּ לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי תְּמִינָאָה כשהגיע השפע לכנסת ישראל, שהיא השמינית מבינה ולמטה, אִתְפַּקַּד אַהֲרֹן לְקָרְבָא עֶגֶל אז נצטוה אהרן להקריב עגל לחטאת, בְּגִין דְּאִיהוּ בְּרֵיהּ דְּפָרָה, לְכַפָּרָא עַל הַהוּא חוֹבָא דְּעֶגֶל אָחָרָא דַּעֲבַד אַהֲרֹן שהעגל הוא בנו של פרה, הרומזת על המלכות (על שם הפ"ר דינים שבה עם ה' האחרונה דשם הוי"ה שלה), כדי לכפר על אותו החטא של עגל האחר שעשה אהרן, וְחָב לְגַבֵּי פָּרָה, דְּאִיהִי תְּמִינָאָה, שְׁלִימוּ דְּמְמוּנֵיהּ (ס"א דְּאֱמוּנֵי) יִשְׂרָאֵל שבזה חטא אל הפרה שהיא המלכות שהיא הספירה השמינית מבינה ולמטה, והיא נקראת שלומי אמוני ישראל, לפי שהיא משלמת את הו"ק דז"א הנקרא ישראל, לשבע בחינות. וְאִשְׁתְּכַח כָּהֲנָא שְׁלִים בְּכֻלָּא, בִּתְמָנְיָא מִינֵי לְבוּשִׁין דִּיקָר ואז נמצא שהכהן הוא שלם בכל, כי נתקן על ידי העגל לחטאת ממה שפגם במלכות, וכנגד מה שהמלכות היא הספירה השמינית, הוא צריך להתלבש בשמונה מיני לבושי כבוד, שְׁלִים בְּכָל כִּתְרִין, שְׁלִים לְעֵילָּא, שְׁלִים לְתַתָּא ואז הוא שלם ככל השמונה ספירות מהבינה עד המלכות, והרי הוא שלם למעלה ושלם למטה, ובזה מתורץ מה ששאל בריש המאמר מאי יום השמיני, והיינו המלכות שהיא שמינית לבינה.

וּבְכֹלָּא, בָּעֵי לְאַחְזָאָה עוּבָדָא. וְעַל דָּא אִתְעֲבִיד בֵּיהּ בְּאַהֲרֹן עוּבָדָא לְתַתָּא ובכל דבר שהאדם עושה צריך להראות שזה המעשה שעושה למטה, הוא מכוון לאיזה תיקון של מעלה, ועל כן נעשה באהרן מעשה למטה, דהיינו כל סדר טהרתו והלבשתו בשבעת ימי המלואים, וביום השביעי שהקריב את הקרבנות, **בְּגִין דְּיִתְעַר הָכִי לְעֵילָּא** כדי שיתעורר כן למעלה בשרשם, **וְיִשְׁתַּכַּח כֹּלָּא בְּגַוְונָא חַד** וימצא למעלה ולמטה הכל באופן אחד, **וּכְדֵין אִתְבָּרְכָאן עָלְמִין כֻּלְּהוּ, וּמִשְׁתַּכְחִין כְּרָכָאן עַל יְדָא דְכָהֲנָא** ואז מתברכים כל העולמות, ונמצאות הברכות למטה על יד הכהן. **וְהָכָא אִשְׁתְּלִים כָּהֲנָא בְּכֹלָּא כְּדְקָא חָזֵי** וכאן ביום השמיני למלואים נשלם אהרן הכהן בכל פרטי השלימות כראוי להיות.

עֵגֶל לָמָּה. דִּכְתִיב עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת ושואל, למה היה צריך אהרן להביא עגל לחטאת, שכתוב ויאמר אל אהרן קח לך, **בְּגִין הַהוּא חַטָּאת, דַּעֲבַד בְּקַדְמֵיתָא** והשיב כדי לכפר על חטא העגל שעשה בתחילה. **וְאַיִל לְעוֹלָה, מַאי טַעֲמָא אַיִל** ומש"כ איל לעולה, שואל למה היה צריך להקריב איל לעולה. **בְּגִין אַיִל דְּיִצְחָק, דַּהֲוָא עוֹלָה תְּמִימָה** והשיב, בשביל אילו של יצחק שהיה עולה תמימה, כלומר כדי להמתיק את הגבורות דז"א הנקראת יצחק שנמשכו אל המלכות, עד שתהיה המלכות עולה תמימה ונקיה מכל פגם ודין, **וְהַאי אִתַּחְזֵי לְקָרְבָּא, לְאַשְׁלָמָא כֹּלָּא** וזה האיל ראוי להקריב לעולה כדי להשלים את המלכות בכל פרצופה, על ידי המתקת דיני יצחק שבה. **וְהַאי אֲתַר, מִסְטְרָא**

דְּיִצְחָק אִשְׁתְּאַב. וְהַאי אַיִל בְּגִין אַיִל דְּיִצְחָק מִתְקָרְבָא עוֹלָה, (בְּגִין דְּאִיהִי עוֹלָה) כי המלכות מצד יצחק שואבת ויונקת את כל הדינים, כי כל בנין המלכות הוא מצד הגבורות, ולכן האיל הזה נקרב לעולה בשביל אילו של יצחק, כלומר להמתיק את הגבורות של המלכות **דְּהָא עוֹלָה לְעֵילָּא סָלְקָא, וּבְגִין לְאַעְטָרָא לַהּ בִּשְׁלִימוּתָא** כי על ידי קרבן העולה נתקנת המלכות מפגמיה, ואז היא יכולה לעלות למעלה להתייחד עם ז"א, וכדי לעטר אותה בשלימות מעטרת הבינה.

עֶגֶל וְאַיִל: עֶגֶל בְּגִינָהּ, כִּדְקָאֲמְרָן. אַיִל, לְאַשְׁלָמָא (דף ל"ז ע"ב) **לָהּ בִּשְׁלִימוּ דְּיִצְחָק כִּדְקָא חָזֵי** לכן הקריב אהרן עגל ואיל, ומפרש, עגל את העגל הקריב בשבילה, כמו שאמרנו לעיל, כדי לתקן את הפגם שנפגמה המלכות בחטא העגל ותטהר ממנו, ואיל הקריב בשביל להשלים אותה בשלימותו של יצחק כראוי, כלומר כדי להמתיק כל דיניה מה שקבלה מגבורות של ז"א, ועל ידי זה תשתלם ותוכל לעלות להתייחד עם ז"א.

וְיִשְׂרָאֵל דְּחָבוּ עֵמֵּיהּ דְּכָהֲנָא בְּהַאי, מַקְרִיבִין כְּנַוְונָא דָּא

וישראל שחטאו עם אהרן הכהן בחטא העגל, גם הם מקריבים כעין זה עגל ואיל, **דִּכְתִיב וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבּוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה. שׁוֹר, עַל מַה דְּחָבוּ** ומפרש שור הקריבו על מה שחטאו בעגל, דהיינו לתקן את הפגם שפגמו עי"ז במלכות. **וְאַיִל לְאַשְׁלָמָא לְהַאי אֲתַר בִּשְׁלִימוּ דְּיִצְחָק** להשלים את המלכות בשלימות דיני יצחק, כלומר להמתיק את דיני הגבורה שנמשכו אליה מז"א.

שבת מברכין חודש אייר

חודש אייר נקרא חודש "זיו" בלשון חז"ל. (עיין מלכים א' פרק ו' פסוק א' ובמסכת ראש השנה ב:

והנה הצירוף של חודש ניסן הוא **י**שמחו **ה**שמים **ו**תגל **ה**ארץ יהו"ה. וכמו בתפילין של רש"י. קדש לי כל בכור כנגד י' של שם הוי"ה. כי יביאך כנגד ה' ראשונה של שם הוי"ה. שמע כנגד אות ו' של שם הוי"ה. והיה אם שמע נגד אות ה' אחרונה של שם הוי"ה.

חודש אייר הצירוף שלו הוא "יתהלל **ה**מתהלל **ה**סכל וידוע. יהה"ו כמו תפילין של ר"ת קודם פרשת והיה אם שמע אח"כ שמע.

וידוע שתפילין של רש"י הם בבינה, ושל ר"ת בחכמה, ומעלתם גדולה יותר ולכן לא מברכים עליהם. וא"כ גם חודש אייר מעלתו גדולה כי הוא בחכמה ואפשר להשיג בו סודות גדולים, וכמו שרשב"י גילה סודות התורה בחודש הזה, ולכן כל אדם ישתדל מאוד בלמודו ובפרט בסודות התורה שעיקר שם "חכמה" נאמר כידוע על סודות התורה. שאז חלה ההילולא דרשב"י בח"י באייר. ועי"ז יפקון מן גלותא ברחמי. וע"י הלימוד והשמחה בל"ג בעומר ובפרט אצל ציון הרשב"י זיע"א אפשר לפעול כל הישועות וכמ"ש רשב"י זיע"א יכולני לפטור את העולם ממידת הדין זיע"א.

וכן ידוע דחודש זה נקרא "בל" לרמז על ל"ב נתיבות חכמה וכנז"ל.

גם בחודש זה יש לנו את העזרה של אבותינו הקדושים שנרמזו בשם החודש אייר ר"ת **א**ברהם **י**צחק **י**עקב **ר**חל שהם מתפללים ושומרים על עם ישראל.

גם אייר ר"ת אני ה' רפאך מפני שחודש זה מסוגל לרפואה. ובפרט שבחודש זה התחיל לרדת לעם ישראל המן במדבר. וגם התחיל בארה של מרים ליתן מים במדבר, ורבנו האר"י השקה את המהרח"ו מבארה של מרים ונתגלו לו סודות התורה וגילה לנו אותה. והיתה על ידו רפואה גדולה לעם ישראל ולכן חודש זה מסוגל לרפואה שלמה.

אייר עולה "ארך" - ארך אפיים ורב חסד. ארך זה "אריך" - הכתר העליון שמוריד שפע וברכה וממתק את כל הדינים, וגם ארך מלשון ארוכה ומרפא.

גם ארך עולה גי' "**רויה**". שנא' דשנת בשמן ראשי כוסי רויה אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי אייר ר"ת **א**ויבי **י**שובו **י**בשו **ר**גע. הקב"ה יכלה כל האויבים מעם ישראל אויב פרטי וכללי והכל בזכות אבותינו הקדושים.

מאמרי הפרשה

"וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט, א).

עשר עטרות נטל אותו היום

היום השמיני למילואים הוא ראש חודש ניסן, שבו הוקם המשכן. ואותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ונטל אותו היום עשר עטרות, ואלו הן:

א. ראשון למעשה בראשית. כלומר, שחל ביום ראשון שהוא ראשון לבריאת העולם.

ב. ראשון לנשיאים, שביום זה התחילו הנשיאים להביא קרבנותיהם למשכן.

ג. ראשון לכהונה, שביום זה התחילו אהרן ובניו לעבוד עבודה, ונקראו כהנים, ועד אותה שעה היתה העבודה בבכורים.

ד. ראשון לעבודה, שבו התחילו להקריב קרבנות ציבור, כמו קרבן התמיד וכדומה.

ה. ראשון לברכת כהנים, שהוא היום הראשון שבו התחילו הכהנים לברך את ישראל.

ו. ראשון לירידת האש מן השמים על המזבח לשרוף את הקרבנות.

ז. ראשון לאכילת קדשים שביום זה נצטוו על דיני אכילת קדשים, שלא לאכול קדשים בכל מקום, רק בתוך מחיצות המשכן, שעד אז אכלו אותם בכל מקום.

ח. ראשון להשכנת שכינה בגלוי בישראל.

ט. ראשון לאיסור הבמות שמיום זה ואילך אסור להקריב בכל מקום אלא להקריבם במשכן.

י. ראשון לחדשים שיום זה היה ר"ח ניסן, שהוא ראשון לחדשי השנה. (שבת פז:)

השמחה בזמן המשכן ובית המקדש

פרשת שמיני פותחת בתיאור חנוכת המשכן, ובהתגלות כבוד ה' לעיני ישראל. כעין זה היה גם כאשר חנכו את בית המקדש שנבנה על ידי שלמה המלך.

שכן בזמן שהיה המשכן, ובמשך תקופתם של שני בתי המקדש, היתה התגלות ניסית ועל טבעית, והשכינה ורוח הקודש היתה מרחפת מלמעלה ומרעיפה קדושה וטהרה על כל עם ישראל, בין אלו שהיו בגולה ובין אלו שהיו בארץ ישראל, כאשר עלו לרגל לירושלים ולמקדש, זכו ונהנו מזיו השכינה. העליה לרגל נתנה להם עוז ותעצומות נפש וחיזוק רוחני למשך כל ימות השנה.

לעומת זאת, כאשר היו ישראל בגלות ואף בארץ ישראל לאחר החורבן, הרגישו את עוצמת הסתרת הפנים וחוסר הקדושה והטהרה והאהבה והאחדות המייחדות את העם. משכך, היתה התפילה שגורה כל העת בפי העם: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים".

וכתב בזוהר הקדוש פרשת תרומה (דף קמג.): פתח רבי יוסי ואמר, שיר השירים וכו' - שירה זו אמרה שלמה המלך בזמן שנבנה בית המקדש, שאז כל העולמות נשלמו למעלה ולמטה בשלמות אחת, כי השווה העולם התחתון לעולם העליון ע"י בנין בית המקדש, וירדה השכינה לשכון בתחתונים כמו ששוכנת בעליונים, ע"י האורות הגדולים והספירות העליונות של עולם האצילות. שירדו האורות דאצילות עד עולם העשיה, וכל זה דרך אור השכינה שירדה לשכון בתחתונים. ואז היתה המלכות בשלמותה, ובית המקדש של מטה נבנה כעין של מעלה.

השמחה הגדולה בבנין המקדש

והנה בשעה שנבנה ביהמ"ק למטה, לא היתה שמחה לקב"ה ביום ההוא מיום שנברא העולם, ואינו דומה למשכן שעשה משה רבנו, כי המשכן היה כדי שתרד השכינה לארץ ותתלבש במלאך מט"ט להשפיע שפע בעולם התחתון. וביום שהוקם המשכן למטה, הוקם עמו משכן אחר למעלה שהוא המשכן של מטטרו"ן אשר בעולם היצירה. אמנם כאשר נבנה בית המקדש הראשון, נבנה עמו ג"כ בית למעלה שהוא עולם "הבינה" סוד **ה'** ראשונה של הוי"ה ב"ה, וירדה ממנה הארה גדולה למטה, וכל שכן שירדה למטה הארת זו"ן שהם אותיות **ו"ה** בשם הוי"ה, וע"י זה נתקיים אור הבינה בכל העולמות והאיר בהם, ומיתק כל הדינים שהיו בהם, וע"י זה נפתחו כל החלונות העליונים להאיר למטה, כי הבינה היא המפתח של כל פתחי הספירות.

ולא היתה שמחה בכל העולמות כהיום ההוא, כי הבינה היא מקור השמחה, אשר על ידה נתעוררה השמחה בכל העולמות, ולכן המשכן ומתן תורה לא היו בערך מעלה זו של בית המקדש הראשון, כי אז פתחו המלאכים העליונים ובני ישראל ואמרו שירה שהיא שיר השירים, אשר היא מצד הבינה שאותה שרו לכבודו של הקב"ה.

הצער ביום השמיני - על שום מה?

אמרו חז"ל (מגילה י:), כי בכל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער, ובכל מקום שנאמר 'והיה' לשון שמחה הוא. וא"כ יש להבין, מה מקום היה להצטער ביום השמיני שהוא יום הקמת המשכן?

אלא, שבכל יום ויום היו אהרן ובניו וזקני ישראל באים מעצמם ללמוד תורה מפיו של משה רבנו, ובאותו היום הרגישו כי עתידה פורענות להתרחש. ואכן באותו יום מתו בני אהרן - נדב ואביהוא. ועל כן, פתח הכתוב את הפרשה בלשון צער - "ויהי ביום השמיני", כי באותו היום לא באו אהרן בניו וזקני ישראל ללמוד תורה אצל משה רבנו מיוזמתם, אלא הוצרך משה לקרוא אותם שיבואו אצלו. (הובא בלבוש יוסף בשם הספרים).

כשמקיימים מצוות ה' בשלמות זוכים להנהגה נסית

כתב מו"ר מרן ראש הישיבה בספרו קול יהודה: ויהי ביום השמיני, פירש רש"י שמיני למילואים. כל זמן שמשה שימש לא ירדה שכינה, עד שבא אהרן ואמר לו משה קח לך עגל בן בקר לחטאת, להודיע לו שכיפר לו על עוון העגל.

ויש להבין, למה בפרה אדומה שגם היא באה לכפר על עוון העגל - לקחו פרה, ואילו כאן לקחו עגל? ופירש רש"י, כי הסיבה לכך שלקחו פרה היא, כדי שתבא האם ותקנח צואת בנה. אלא שאם כן היה די לנו בזה, ולמה הוצרכו להביא גם עגל?

ושמעתי הסבר יפה מפי הגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל והוא, כי היו כאן שני סוגי עבירות; אהרן שעשה בעצמו את העגל, הוצרך להביא עגל לכפר על כך. אבל קהל ישראל שלא חטאו בעגל, שכן אלה שעבדו את העגל נהרגו על ידי משה ואלה שלא העידו נגדם נהרגו במגיפה, אבל יתר חלקי העם שלא עבדו את העגל, אבל היו חייבים למחות מדין ערבות, הוצרכו להביא פרה אדומה - שהיא דוגמת האם הבאה לקנח צואת בנה, שזהו רק מדין ערבות.

ולכן, אהרן שבעצמו עשה את העגל, אף על פי ששגג היה חייב קרבן, ועל כך יביא עגל, ואילו ישראל הנשארים שלא עשו בעצמם את העגל רק שלא מחו, שחיובם הוא מדין ערבות - יביאו פרה שגם היא מדין ערבות, כי תבוא האם ותכפר על עון בנה העגל.

"קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט, א).

זכות אבות מתחילה ועד סוף

היום השמיני למילואים, היה ראש חודש ניסן. והרמז לכך "קרא משה לאהרן" ר"ת: "מקל" והוא גימטריא: "ניסן". וגם "אברהם יצחק וישראל" ס"ת: "מקל", כי זכות אבותינו הקדושים היא שעמדה לנו ונגאלנו בחדש ניסן.

ועוד יש לומר, מדוע נרמז בסופי התיבות "מקל", כדי לומר כי אף בסוף הדברים לא תמה זכות אבות, ומתחילה ועד סוף זכותם מגן לנו ונגאל בזכותם, ועל כך רמז הכתוב (בראשית ל, לז) "ויקח לו יעקב מקל". (נחל קדומים).

"וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי ה'" (ט, ב).

כיצד ניתן לפעול מול אומות העולם

כתב ה"חפץ חיים" (על התורה) אמרו חז"ל (ספרא שמיני א) אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי, אף על פי שנתרצה המקום לכפר על עונותיך, צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שלח דורון לפניך עד שלא תכנס למקדש שמא ישנאך כביאתך למקדש.

ובדומה לזה מפורש ברמב"ן פרשת אחרי מות, על הכתוב (ויקרא טז, ח) וגורל אחד לעזאזל, וזה לשונו: ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול, לפי שהיו נותנים לו לסמא"ל שוחד ביום הכיפורים שלא לבטל קרבנם, שנאמר: גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקדוש ברוך הוא לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר חטאת. וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר (ויקרא טז, כב) ונשא השעיר עליו. עכ"ל. אבל צוה הקדוש ברוך הוא ביום הכיפורים, שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות חורבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כוחו יבוא חרב ושממון.

והמקור לזה מבואר בתורה, שמטרת משלוח המנחה מיעקב לעשו היתה בשביל: כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו (בראשית לב, כ). וזוהי פרשת הגלות, שכך היתה קבלה בידי חז"ל, שבשעה שהיו צריכים רבותינו ללכת לרומא בחצר מלכי אדום על עסקי הציבור, היו מסתכלים בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו (עיין רמב"ן שם).

והנה לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו מבלי להתגרות באומות ולא ללחום בהם, אלא ללמוד מקודם הפרשה הזו ואחר כך ללכת בעקבות הזקן החכם, כי אז היו מצליחים בדרכם להטיב את מצב הכבשה בין השבעים זאבים, כמו שמכנים חז"ל את מצב עמנו הדל בין האומות.

"וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי ה'" (ט, ב).

מידה כנגד מידה

שואל רש"י, למה נצטווה לקחת דווקא עגל, והלא חטאת של כהן משיח הוא פר, ואהרון הוא כהן משיח?! אלא להודיע, שכיפר לו הקב"ה על מעשה העגל.

והמתבונן יראה, שיש בזה מדה כנגד מדה. וכדברי הר"ן בדרשותיו (דרוש ג') שענין מדה כנגד מדה, בא לעורר את האדם שימצא הדבר שקלקל בו, ובכך ידע כיצד עליו לתקנו, וכן במידה טובה, ידע על מה הוא מקבל שכר.

השיניים נותרו שלימות

שח הרה"ג מרדכי מלכא שליט"א, רבה של העיר אלעד (אספקלריא, מטות תשע"ו עמ' 28): סיפר לי נכדו של הגאון רבי אהרן נויבירט זצ"ל, מעשה שהיה עם סבו. וכך סיפר לו סבו: מדי פעם הייתי נוסע לחפץ חיים כדי להתייעץ עמו בענייני רבנותי בגרמניה, באחת הפעמים, לפני שחזרתי לקהילתי בגרמניה, שאלתי את החפץ חיים מה לדבר בשבת הקרובה בכדי לחזק את הציבור?

החפץ חיים שהיה אז בן פ"ג שנים לערך, שכב במיטתו בשל חולשתו, ולפתע הורה לי להתקרב אליו, וביקש שאפתח את פיו. הייתי נרעש ונפחד, לא הבנתי, לפתוח את פיו הקדוש של החפץ חיים?! אולם החפץ חיים הורה לי בשנית לעשות כך.

מתוך אימה ויראה פתחתי את פיו הקדוש, וגיליתי שתי שורות שיניים צחורות מסודרות ושלמות כשל בחור צעיר. עמדתי נפעם, ואז ביקש החפץ חיים: תספור נא כמה שיניים יש בפי! ואכן, בדחילו ורחימו מילאתי אחר בקשתו, וספרתי שלושים ושתיים שיניים! שן לא נעדרה, שן לא נפגמה.

ואז נטל החפץ חיים את ידי ואמר בחיוך: מדה כנגד מדה אני שמרתי על הפה שנתן לי הקב"ה, והקב"ה שמר על הפה שלי! והוסיף ואמר: את זה תספר לבני עדתך בדרשה, שראית יהודי

ישיש מאד שכל שיניו שלמות, והכל משום ששמר על פיו מלשון הרע ודיבורים אסורים!

"וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת" (ט, ב).

מדוע הוצרך אהרון לכפרה?

כתב רש"י, להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה.

מקשים העולם, והרי מבואר בהרבה מקומות בגמרא ובמדרש, כי אהרן לא חטא מאומה באותו מעשה, ואם כן כפרה זו למה באה? ועוד מקשים מדוע אמר בלשון קח לך יכול לומר, זה קורבן אהרון עגל בן בקר לחטאת?

ואמר הגאון ר' דוד מלידא בספרו על התורה "חלקי האבנים", ליישב זאת ע"פ מה שכתב הזוהר הקדוש (כי תשא קצב.) שאילו לא לקח אהרן את הזהב מידם, אלא היה מניחן תחלה על הארץ, לא היו מצליחים, שנאמר (שמות לב, ד): "ויקח מידם", כי ידוע שאותם מכשפים עשו כישופים ונתנו לאהרון מידם, ואהרון לא הניחו ע"ג הקרקע. ואם היה מניחו, היה מתבטל הכישוף ולא היו מצליחים במעשיהם, לפיכך "ויצא העגל הזה".

נמצא, שבעצם הדבר באמת לא חטא אהרן, אך עיקר עוונו היה מחמת הלקיחה לבד, ולכך אינו צריך כפרה, כי אם על הלקיחה, וזהו שאמר: "קח לך עגל בן בקר", אני מצווך "לקחת" עגל דווקא, למען היות לך כפרה על אותה לקיחה שלקחת מידם.

"קְחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה, וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי ה' וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם" (ט, ג-ד).

הפסוק מרמז לדרך העולה בית אל

כתב רבי אליעזר פאפו זצ"ל בספרו "אלף המגן": קחו **שעי"ר** אותיות: **עשיר**. עזי"ם - אם עשיר יענה לכם עזות כמדתו (עיין משלי יח, כג), תקבלו **לחטאת** - להתם חטאת, ואם לא תוכלו שאת ותכעסו **עג"ל וכב"ש** - בעגלא [-במהרה] תכבשו יצרכם, ותהיו נח לרצות. ובזה תהיו **כבני שנה תמימים** - שהמעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ראש השנה יז.). וגם **לעולה** - תזכו לעלות, כי "מאן דאיהו זעיר איהו רב" (זוהר הקדוש ח"א קכב:). והבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו (תנחומא ויקרא פ"ג).

ושור ואיל לשלמים - עול יסבול כשור לעול, ו'איל' הוא לשון חוזק, מלשון 'אילותי' (תהלים כב, כ). בעבור **שלמים** - כי גדול השלום, וגדולים נמוכי הרוח שחשוב לו כאלו בא **לזבוח לפני ה'** - דכתיב (תהלים נא, יט) זבחי אלהים רוח נשברה.

ומנחה בלולה בשמן חשוב מה שאדם נוח כשמן, וזוכה ל**כי היום ה' נראה אליכם** - דכתיב (ישעיה נז, ט) אני את דכא. עכ"ל.

"כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם" (ט, ד).

אהרון כנגד מיכאל

באותו יום התחיל אהרן בכהונה הגדולה. ואמרו חז"ל (זוהר חדש לך ל:), כי המלאך מיכאל שהוא סנגורם של ישראל במרום, מקריב לפני הקדוש ברוך הוא את מעשיהם הטובים של הצדיקים העולים לריח ניחוח. ופירשו בעטרת זקנים לבעלי התוספות, כי התיבות "נראה אליכם" הן אותיות: "אהרן, מיכאל". זה נתכהן למטה - וזה נתכהן למעלה!

"כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם... וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי ה'" (ט, ד-ה).

עם ישראל רואה את הקב"ה

אמרו ישראל למשה: וכי היאך מדינה מקלסת את המלך ואינה רואה אותו. אמר להם: כי היום ה' נראה אליכם. ויקחו את אשר צוה משה, בזריזות, ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', שקרבו כולם בשמחה ועמדו לפניו. משל למי שכעס על אשתו והוציאה מביתו ולאחר ימים נתרצה לה. מיד חגרה מתניה וקשרה כתפותיה, והיתה משמשתו יותר מדי. כך ישראל, כיון שנתרצה להם קרבו כולם בשמחה. (ספרא שמיני, א).

ויעמדו לפני ה' חצר אהל מועד שהיא מאה על חמישים, והחזיקה את כל מחנה ישראל שהוא י"ב מילין, מכאן שהחזיק מועט את המרובה. (ויק"ר צו י, ט).

"וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי ה'" (ט, ה).

מעלת האחדות

על פסוק זה אמרו רבותינו, כי אם כל העדה מקרבים האחד את זולתו, ודואגים ומשתדלים לסייע אחד לשני ברוחניות ובגשמיות, אזי זוכים ל - ויעמדו לפני ה', לעמוד לפני הקב"ה.

וזהו שכתוב בפסוק שלאחריו: "ויאמר משה זה הדבר אשר תעשו וירא אליכם כבוד ה'". כלומר, אם תיווצר אחדות אמיתית בקרב שבטי ישראל בלב ובנפש, וע"י כך תזכו להשראת השכינה כאמור, או אז אני מברך אתכם שתתנהגו תמיד בדרך זו - "זה הדבר אשר תעשו, ויושרש בכם אהבה ואחווה, ובכך "וירא עליכם כבוד ה'" בכל עת ובכל שעה.

בזאת מבאר האלשי"ך הקדוש (ויקרא יט, יח) את הפסוק (שם) "ואהבת לרעך כמוך אני ה'", כי "אני" - הוא אחד מע"ב שמות, והוא שם של דין. ואמרו חז"ל (במדבר רבה, במדבר ג, ד) שבכל מקום שנאמר "ואני" - הוא ובית דינו, כי 'אני' הוא דין כאמור וה - וי"ו הוא רחמים. וזהו שאמר: ואהבת לרעך כמוך, ואז השם "אני" שהוא דין - נעשה הוי"ה - חסד גמור.

וזהו מה שאומר התנא באבות (פ"א משנה יד) אם אין אנ"י לי - אם אין השם יתברך בבחינת דין עלי ח"ו, כי שם "אני" לא שולט עלי - אז "מי לי" - אין שום בריה בעולם שיכולה להרע לי. ועוד, מ"י הוא עולם הבינה, ובא לומר כי חמישים שערי בינה הם 'לי' - לטובתי, ומשם אני מקבל שפע.

והנה, הגמרא אומרת במסכת יבמות (סב:) שהיו י"ב אלף זוגות תלמידים לרבי עקיבא וכו'. ולכשנתבונן נראה, כי לא כתוב "עשרים וארבעה אלף" אלא "י"ב אלף זוגות". ובא ללמד, כי הצלחתם בתורה היתה האחד מכח השני, וסייעו זה לזה. אמנם, מכיון שלא נהגו כבוד אחד לשני כדבעי, נגזרה הגזירה ומתו.

מתי הסוסים יכולים לחלץ את העגלה?

כאשר נפוליאון בונפרטה כבש חלקים גדולים מרוסיה, הוא נהג מידי פעם להתייעץ עם גדולי ישראל אודות סיכוייו לנצח במלחמה. מסופר, כי הוא נפגש גם עם רבי חיים מוולוז'ין. היתה זאת שעת לילה מוקדמת, כאשר הגיעו חיילי הצבא הצרפתי לחניית לילה סמוך לוולוז'ין. עיירה זו השוכנת על הצטלבות דרכים ראשיות, איננה עיר מבצר ונוחה היתה להיכבש. רוב תושביה ברחו מאימת המלחמה או התחבאו מאחורי סורג ובריח. כשנכנסו שליחו של נפוליאון ושרי צבאו אל העיירה, לא מצאו בה אלא בתים חשוכים ורחובות שוממים ריקים מכל נפש חיה. רק מבית המדרש של וולוז'ין גילה קצין הצבא להפתעתו כמה קרני אור בוקעים מבעד לחלונות. הוא ניגש אל הבית, פתח את דלת בית המדרש ונכנס פנימה. והנה בקצה האולם יושב אדם זקן, בראשית שנות השבעים שלו, בידו נר דולק, וספר פתוח לפניו. היה זה ר' חיים מוולוז'ין, אשר בעת מצוקה כבעת שמחה, מצא למפלט לו את בית המדרש. כל כך היה שקוע

בתלמודו שלא חש בקצין הנכנס ומתקרב אליו, אך משפתח זה בקולו הרועם, ניתר הגר"ח ממקומו.

הקצין ניסה את כוחו של רבי חיים בצרפתית, אך משהראה סימנים כלא מבין את דבריו עבר לדבר גרמנית, תוך שהוא שואל את הגר"ח אם מבין שפה זאת. השיבו רבנו, אינני בקי בה ביותר, אולם אשתדל להשיבך בשפה זו. אם כך - אמר הגנרל - אולי תגיד לי היכן גר פה הרבי שלכם, "חיים" שמו, עליו שמענו רבות כיודע צפונות ועושה נפלאות.

ענהו רבנו: חיים, האיש המבוקש על ידיך, נמצא כאן בבית המדרש. אך מה שאמרת כי עושה הוא נפלאות, יכולני להגיד לך כי אין זה אמת. הבין הקצין כי הוא האיש המבוקש, ומיד ניגש אל העניין. המלך בכבודו ובעצמו רוצה להיפגש עמך! עליך להמתין כאן עד שיבואו לקחתך - הפטיר, והלך לו.

לא חלפה שעה, וכיתת אנשי חיל באו במרכבה קרבית מאובקת, והסיעו את ר' חיים אל אוהלו של נפוליאון המהודר אשר במרכז המחנה. בראותו את פני רבינו, המקרינים אצילות תורנית טהורה, שמח בונפרטה לקראתו, ואף הוא פתח במה ששמע כבר מיהודי המדינה, על כוחות נסתרים הטמונים בו כמחולל נפלאות. גם הפעם הכחיש ר' חיים בביטול כל קשר בינו לבין מעשי נפלאות, בסך הכל יהודי פשוט אנכי השוקד ולומד תורה, לא יותר... שוב פנה אליו נפוליאון ואמר: זה שאינך מסכים אודות סיפורי הנפלאות, ניחא, אבל שהנך איש חכם ופיקח, זאת כבר לא תוכל להכחישני. אם כן אמור לי, אפוא, מה דעתך על עתיד מלחמה קשה זו שפתחתי בה. האם כקודמותיה תסתיים אף היא בנצחון כביר, או חלילה אסון נורא אורב לי אי שם בדרכי? חשוף מחשבותיך לפני בגילוי לב וללא מורא.

פתח רבי חיים וענה: משל למה הדבר דומה? נסיך אחד עשה את דרכו במרכבה רתומה לארבעה סוסים אבירים ומשובחים, מטובי היחס והאיכות. והנה בהגיעו לתוך יער עבות, מעדו רגלי אחד הסוסים לתוך ביצה טובענית, הסוס משך אחריו גם את שלושת חבריו, והמרכבה התהפכה על צידה. כל מאמצי העגלון והמשרתים לחלצם מן הבוץ עלו בתוהו. עברו שעות אחדות והנה איכר פשוט מתקרב עם עגלתו הרעועה, רתומה לשלשה סוסים כחושים, ואף הם החלו מועדים ושוקעים בביצה. אולם האיכר שלף תיכף את שוטו, הצליף על הסוסים, אלו אזרו את שארית כוחם, ופתאום משכו את העגלה אל מחוץ לביצה, ויהי הדבר לפלא בעיני הנסיך ומשרתיו.

ניגש הנסיך אל האיכר ותמה באזניו: לי ארבעה סוסים אבירים ומיוחסים, ולך שלשה סוסים צנומים ודקים. ובכל זאת, דוקא אלו שלך נחלצו ברגע אחד מן הבוץ, ואילו שלי כבר שעות מתבוססים בבוץ ואיננו יודעים כיצד נחלץ מצרה זו?! השיבו האיכר: שום סוד מיוחד לא עמד לי להצלחה זו, אלא שסוסיך שלך טהורי גזע ומיוחסים המה, נטלת אחד מכאן ואחד משם, מהטובים והמובחרים שבכל מדינה, לפיכך כשמצליף אתה על גבם מושך כל סוס לרוח אחרת, ואינם מצליחים להתאחד למען המטרה, ואדרבה, כשמוכה האחד, שמחים לאד כל עמיתיו, מה שאין כן סוסי הדלים והכחושים כולם משפחה אחת המה, אמא ושני בניה, לכן, כשמכה אני את האחד - חשים זאת גם השנים האחרים ונחלצים מיד לעזרתו.

כיוצא בזה אמר הגר"ח, בענין זה שאנו דנים בו, אתה, כבוד המלך נפוליאון, דומה הנך לנסיך ההוא, לרשותך צבא אדיר מחומש ומאומן היטב, אלא שאינו עשוי מעור אחד, מורכב הוא מצבאות אוסטריה, פרוסיה, ספרד ואיטליה, שנלוו אל הצבא הצרפתי אשר תחת פיקודך, לפיכך מתאמץ כל אחד מהם להסב לעצמו את תהילת הניצחון, ועוד שמח בנפילת עמיתו בן ארץ אחרת, מה שאין כן צבא רוסיה, אף כי דל הוא באמצעים, כיון שבנוי הוא כמקשה אחת, מבני עם אחד הלוחם להגנת ארץ אחת - ארצו שלו, הרי כל אחד חש בסכנה המשותפת, ועושים יד אחת לחרף נפשם למען הצלתם.

מכאן, הוד מלכותו, נובע הפקפוק שלי בניצחונכם, סיים הגר"ח את פרשנותו על עתיד המלחמה. ואכן, בהמשך המלחמה נחל נפוליאון מפלה גדולה ליד מוסקבה, לאחריו נחל מפלה מוחצת במעבר הנהר ברז'ינה, כמעט כל חייליו אבדו בקרבות, הערכתו של רבי חיים התאמתה במלואה. (מורשת אבות, פרשת חוקת עמ' 122).

אתם קרויים אדם

ומעשה שהיה בשנת תרע"ב, התקיים בעיר קייב שברוסיה משפטו המפורסם של מנדל ביילים, אשר העלילו עליו שרצח כביכול תינוק נוצרי להשתמש בדמו לאפיית מצות.

כל העולם היהודי הזדעזע וחרד לגורלו של ביילים, שהיה גורלו של העם היהודי כולו. הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל פנה אז לרבה הראשי של מוסקבה - הרב מזא"ה, וסיפק לו חומר כדי להפריך את טענות הקטגוריה, אשר טענה כי התלמוד הוא המסית הראשי להריגת נוצרים.

ההוכחה הראשית של הקטגוריה, הייתה מאמרו של רבי שמעון בר יוחאי (יבמות סא.) אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם. העולה ממאמר זה - טענו הקטגורים - שרק היהודים הם בני אדם, בני גזע עליון, ואילו אומות העולם אינם נחשבים לאדם!

כתב המהר"ם שפירא לרב מזא"ה, כי עליו להסביר לקטגוריה ולחבר המושבעים, כי במאמר זה טמונה תכונה מסוימת המאופיינת בעם היהודי. כלל הוא, אמר מהר"מ שפירא, שכל ישראל ערבים זה בזה (שבועות לט.), ואם כן גורלו של מנדל ביליס למשל, שהוא גורלו של יהודי אחד בלבד, נוגע לכל העם היהודי החרד לגורלו, והעושה מיטב המאמצים כדי להסיר מעליו את הקולר. מה היה למשל יחסו של העולם הגויי, אילו היה נשפט גוי על עלילה דומה באיזו שהיא ארץ נידחת?! ברור הוא כי רק בני העיר בה מתגורר האיש, היו מגלים ענין בעלילה. שאר בני מדינתו, היו מגלים לכל היותר מעט סקרנות, ואילו אנשים שמחוץ לגבולות המדינה בוודאי לא היו מתעניינים כלל.

זהו אפוא ההבדל בינינו לבין אומות העולם, אתם קרויים אדם, מדוע? כי אם נשפט אצלנו מנדל ביליס אחד, עומד כל העולם היהודי לצידו כאיש אחד בלב אחד וכאדם אחד, ואין הגויים קרויים אדם, שכן את המילה 'איש' ניתן להטות ללשון רבים, אך למילה 'אדם' אין הטייה בלשון הקודש לרבים 'אדמים'. לאמור, כי הן אמנם 'אנשים' בלשון רבים הם קרויים, אך לא 'אדם' אחד... (ניצוצי אור המאיר, עמ' רכג).

כשדואגים לזולת - מרויחים!

הקיסר האוסטרי פנה לרב המדינה השר רבי שמשון ורטהיימר זצ"ל ואמר לו: "נקעה נפשי מהסתת השרים והכמרים, שטוענים נגד גאוותכם על היותכם העם הנבחר. התוכל לענות להם תשובה שתסכור פיותיהם פעם אחת ולתמיד"? ענה: "ודאי, ועוד היום!". לפי הוראתו, נערך שולחן ארוך בטרקלין המלכות. במרכזו, לכל האורך, צלחות ובהן פלחי פירות העונה. בהוראתו, שקדו צורפי המלכות על כלי הסעודה.

כל השרים הוזמנו לצפות במבחן. עמדו לאורך הקירות, והביטו בשולחן הערוך. משרתי המלך יצאו והביאו ארבעים גויים מרחוב העיר, הציבום משני צידי השולחן. והכרוז הודיע: "אין לאכול בידיים, רק באמצעות מזלג"! אבל מזלגות, אין.

המלצרים נכנסו, והניחו לצד כל אדם מזלג, ארכו כאורך חנית. הביטו בו נדהמים, איך אוכלים עם כזה כלי? המתינו המלך והשרים כרבע שעה, ושלחו את האנשים לדרכם. עוד

הם יוצאים, ואל הטרקלין נכנסו כארבעים יהודים, שמשרתי המלך הביאו מהגטו היהודי. העמידום משני קצוות השולחן, והכרוז הודיע: "אין לאכול בידיים, רק באמצעות מזלג!" הביטו היהודים בצלחות הפירות, סקרו את המזלגות הארוכים, ופעלו בזריזות. כל אחד שיפד פלחים במזלגו, והושיטו נכחו אל פיו של היהודי העומד מולו. בתוך דקות מספר, התרוקנו הצלחות, וברכו ברכה אחרונה

"**הבנתם** מדוע אנו העם הנבחר?", אמר השר לחבריו המשתאים, "משום שאנו פועלים כאיש אחד, ודואגים איש לרעהו...!" (הגדה של פסח, "והגדת").

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'" (ט, ו).

קיום מצוות השם גורם להנהגה נסית

יש לשאול: מהו "זה הדבר", ולמה הכוונה בזה?

ובדרך רמז ביאר הרב "עוד יוסף חי", כי ידוע שיש מיני הנהגות של השם יתברך בעם ישראל, השגחה נסית שעליה התפלל משה (שמות לג, טז) ונפלינו אני ועמך, כי בדרך נס רואים בזה את כבודו של עם ישראל. וההנהגה השנית היא השגחה אשר באה בדרך הטבע ועם ישראל רצו שתמיד ינהגו אתם בדרך נס, כי בזה יהיה ניכר כבודם וחביבותם. לכן אמר להם משה: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אם אתם רוצים הנהגה נסית - זה תלוי במעשיכם, אם תקיימו את מצוות ה' בשלמותן כנתינתן מסיני, כלומר: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, אזי - וירא אליכם כבוד ה' בגלוי, שתהיה הנהגה נסית שעל ידה יהיה ניכר כבוד ה', אבל אם תקיימו את המצוות על ידי תערובת פניות אישיות, אזי הנהגת ה' תהיה מכוסה בטבע ולא תהיה ניכרת.

ובזה מתיישבים לנו כמה ענינים. הנה הגמרא (ביצה טו:) אומרת על הפסוק (נחמיה ח, י): כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר רבי יהודה משום רבי אליעזר ברבי שמעון: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע. ואילו במקום אחר (שבת קיח.) אמרו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, וכיצד יתיישבו שני המאמרים? אך על פי האמור יובן, כי ההנהגה שלא ע"פ דרך הטבע, "ואני פורע" יכולה להיות רק כאשר אנו עושים את המצוות כנתינתן מסיני, שאז מתקיים בנו וירא אליכם כבוד ה'.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'" (ט, ו).

תחשבו בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה'

יש לדקדק על איזה צווי הכתוב מדבר, אם נאמר שהציווי הוא על אהרן שיקרב אל המזבח וכו', אם כן צריך לומר "תעשה" ולא "תעשו"?

אלא, הציווי מכוון לעם ישראל שיהיו שלמים בעבודת ה' יתברך. כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים טז, ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד". שעל ידי כך זוכה האדם שלא ימוט דבר העומד מימינו שהיא התורה, וכשהשכיל משה כמה מעשה זה חשוב, אמר לבני ישראל אם תהיו מעריכים בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה' יתברך, אז: וירא אליכם כבוד ה' (אור החיים הקדוש).

כוונת הלב רצויה כשמעורבת במעשה טוב

ועוד יש לבאר, שכך כוונת משה לבני ישראל באומרו "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו", לרמוז שצריך האדם לעבוד את הבורא יתברך במעשה, ולא כאותם טיפשים שאומרים: מכיון ש"רחמנא ליבא בעי" (זוהר הקדוש פר' כי תצא רפא:) ו"מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה" (ילקו"ש ישעיהו שצ"ה), לכן אין צריך לטרוח לעשות המצוה בפועל, כגון ללבוש ציצית ותפילין, ולתקוע בשופר, ולישב בסוכה, ולטול לולב וכיוצא, אלא די לקיים כל אלו המצוות בכוונת הלב, כי "העיקר הלב"! ובאמת, כל הדיבורים הללו דברי שוטים הם, משום שכוונת הלב רצויה לפני הקדוש ברוך הוא דוקא כשתהיה עם המעשה, וכשאין מעשה - לא הועיל כלום.

משל לאחד שאמר לאשתו: תבשלי לי תרנגולת שתהיה ממולאת בבשר ואורז טעים, ובשלה לו ואכל. אמר לה: טוב התבשיל, אך לא היה ערב לי מילוי התרנגולת כל כך מפני שלא היה בו תבלין. אמרה לו: מחר אני אעשה כן. אך מכיון שהיתה תמימה יותר מדי, למחרת, במקום למלאות את העוף באורז ובשר, עשתה את כל המילוי בתבלין והביאה לפניו שיסעד לבו במאכל הזה. והנה כשפתח את התרנגולת מצא שממולאת היא בתבלין בלבד, וגם העוף נתקלקל מרוב חריפותו של התבלין שהיה הרבה. אמר לאשתו: מה עשית? ענתה ואמרה: בגלל שאמרת לי שערב לך התבלין הזה, לכך עשיתי לך את כל המילוי בהם בלבד, בכדי שיהיה לך עונג רב. אמר לה: שוטה! התבלינים האלו ערבים רק אם יהיו מעורבים עם בשר ואורז, אבל לבדם אינם מאכל כלל.

והנמשל הוא, שכוונת הלב רצויה וערבה לפני הקדוש ברוך הוא רק אם תהיה מעורבת במעשה הטוב, אבל כשיש מחשבה טובה בלי מעשה היא לא שוה כלום... (בן איש חי דרושים).

זאת ועוד, אם יאמר אדם: קודם אלמד טעמי המצוות ואחר כך אקיימם, הרי לא יספיק לקיים את כל המצוות, כי זה דומה לאדם שמחליט לברר כיצד הדיבור עובר דרך החוטים של הטלפון ונשמע למרחוק, ועד שלא ידע כיצד זה פועל, לא ישוחח דרכו עם אף אחד. לא כן החכם, קודם מתחיל לקיים את המצוות ותוך כדי כך לומד את הטעמים, וזהו מה שאמר משה "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" - העיקר העשיה.

ואכן, כך הוא דרך החכם שאמר עליו בעל ההגדה: חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלהינו אתכם". החכם קודם מתעניין על כל סוגי המצוות מה עליו לקיים, ואפילו מצוות שהם כחוקים שאין השכל מחייבן ואף מוזרים בעיניו מבקש הוא קודם לקיימן. ולאחר מכן הוא מתבונן בטעמי המצוות, ואף אם לא עלה בידו - שכר גדול מצפה עבורו, כי כל מעשיו לכבודו של ה' יתברך.

משל למה הדבר דומה? למלך שאמר לארבעה ציירים שכל אחד יעשה לו ציור יפה תוך חדש ימים בכדי לתלותם בארבע קירות הארמון, שלושה מהם עשו ציור נפלא, הרביעי הלך לטייל והסיח דעתו מצווי המלך. וביום האחרון. כשראה האיש הבטלן את שלושה הציורים שעומדים על שלושת קירות הארמון, קנה מראה גדולה והעמידה בדופן הרביעי, ובכך נראו שלושת הציורים במראה, וחשב שמעשהו חשוב משלושת הציירים. כשראה המלך את מעשה הטיפש הזה, הניח על יד כל קיר מתנה הגונה כל אחד לפי ערך הציור שלו, ואז השתקפו המתנות במראה של הטיפש, מידה כנגד מידה.

כן הדבר, כשמלכו של עולם מצוונו לעשות מצוה, ואנו מזדרזים להספיק בזמן המועט שיש לנו בעולם הזה לקיים את כל המצוות כרצונו יתברך, אז שכר רב מצפה עבורנו. אבל מי שישב בטל, ויתפאר במצוות שאחרים עושים לא יקבל שום שכר, וייענש על החוצפה הגדולה הזאת שלא התייחס לציווי מלכינו (המגיד מדובנא).

"קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֶת עֹלָתֶךָ" (ט, ז).

אהרן כיפר על אדם הראשון

אהרון הכהן היתה כוונתו לשמים שלא יהרגוהו כמו שהרגו לחור, ואז יהיה חרון אף גדול אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, ואין תקנה לישראל ח"ו. וזהו שאמר: ועשה את חטאתך כי מצד אחד חטאת, אבל מצד שני - ואת עולתך, שבזה עצמו יש לך מעלה וזכות גדולה. ויומתק

יותר במה שאמר האר"י ז"ל, שאהרן תיקונו היה ליהרג לכפר על אדם הראשון, ועל כן בא בגלגול עלי. וזהו שאמר: את חטאתך, חטא שנוגע לך לנשמתך. ועם כל זה: ואת עולתך, במעלות אחז שהצלת את ישראל.

וכתב בספר "חכמת המצפון" (מאמר סז), כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ולא ירדה שכינה, אמר: יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה. אמר למשה: משה אחי, כן עשית לי כשנכנסתי והתביישתי. מיד נכנס משה ובקש רחמים, וירדה שכינה לישראל.

טבע האדם, ששותפים שאין עסקם מצליח, כל אחד תולה הכשלון בחברו. ואילו אם העסק מצליח, כל אחד תולה ההצלחה בעצמו. ואילו כאן אצל משה אהרן וישראל, כאשר לא שרתה השכינה - כל אחד תלה הכשלון בעצמו. אהרן אמר שהאשמה תלויה בו כי הקב"ה כועס עליו, בני ישראל נכלמים ואומרים שהאשמה תלויה בהם, מפני מעשה העגל. ואילו משה אומר כי אם השכינה יורדת, הרי זה בזכות אהרן.

לזקוף את ההצלחה לזולת

ועל אותם המצליחים ולא זוקפים את כל הצלחתם לעצמם, אומרת הגמרא (חולין נט.), מעשה בכבש שהובא לבית ריש גלותא והיו רגליו האחרונים פסוקים, בדק אותו רב בצומת הגידים והכשירו, וחשב לאכול ממנו מעט. אמר לו שמואל: האם אינך חושש שמא נשכו הנחש ואסור משום סכנת נפשות? אמר לו: מה תקנתו? שים אותו בתנור והוא יבדוק את עצמו. הניחו בתנור, והיה נופל חתיכות חתיכות [כי אכן היה מורעל מהארס]. קרא שמואל על רב (משלי יב, כא) לא יאונה לצדיק כל און. קרא רב על שמואל: כל רז לא אניס ליה. רב ניצל על ידי שמואל ממות ומאיסור, ואילו שמואל קרא על רב לא יאונה לצדיק כל און! (אור חדש, ב).

"וַיֵּצְאוּ וַיְבָרֲכוּ אֶת הָעָם" (ט, כג).

מדוע פירק משה את המשכן ובנאו בימי המילואים

כתב רש"י - אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים צ, יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. לפי שכל שבעת ימי המלואים, שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו, כל הטורח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל. לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פסוק ו), אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

טעם נוסף ומענין כתב בספר עיטורי תורה דהנה ידוע דכל כונת ה' יתברך ומטרת בריאת העולם היתה כדי שהשכינה תדור עמנו בעולמות התחתונים כביכול. אבל בגלל הדורות הראשונים שהכעיסו לפניו, עלתה השכינה עד לרקיע השביעי. ואח"כ כשהתחיל עולם התיקון, ע"י שבעה דורות, והם: אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם ומשה, נמשכה שוב הקדושה לארץ, ככתוב (שמות יט, כ): "וירד ה' על הר סיני".

אלא, שבחטא העגל שוב עלתה השכינה לרקיע השביעי, ומשום כך, היה משה מקים את המשכן ומפרק אותו בשבעת ימי המילואים, כי עוד לא נשלם התיקון הגמור. אבל ביום השמיני, שכבר נשלם התיקון, הוקם המשכן מבלי לפרק אותו שוב. ולכן כתוב שאותו היום היתה שמחה לקב"ה, כיום שנבראו בו שמים וארץ (מגילה י:), כי אז חזר המצב לקדמותו, כפי שהיה ברצונו יתברך בזמן בריאת העולם, והוא שידור עמנו בעולמות התחתונים. (אמרי חן).

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ט, כד).

י"א פעמים ירדה אש משמים

בכל המקרא כולו מצאנו שתים עשרה פעמים שירדה אש מן השמים. והמעניין, כי במחצית מהמקרים, היתה ירידת האש לטובה, ובמחצית האחרת של המקרים היתה האש לרעה.

לטובה:

א. ביום השמיני למילואים.

ב. קרבנו של גדעון (שופטים ו).

ג. קרבנו של נח (בראשית ח).

ד. קרבנו של דוד המלך (דברי הימים א, כא).

ה. קרבנו של שלמה המלך (דברי הימים ב, ז).

ו. קרבנו של אליהו הנביא (מלכים א, יח).

לרעה:

א. האש שהמיתה את נדב ואביהוא (ויקרא י, ב).

ב. האש שהמיתה את המתאוננים במדבר (במדבר יא, א).

ג. האש ששרפה את מאתיים וחמישים האנשים שהצטרפו לעדת קורח (במדבר טז).

ד. - ה. האש שירדה פעמיים מן השמים ושרפה את שרי החמישים של אחזיה וחמשיהם, אשר נשלחו לתפוס את אליהו הנביא (מלכים ב, א).

ו. האש שנפלה מן השמיים ופגעה בצאן ובנערים של איוב (איוב א).

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ט, כד).

אוריאל נראה בשלהבת על המזבח

כתב בזוהר הקדוש (פר' צו לג.): בוא וראה, "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה".

אמר רבי יהודה, זה אוריאל שנראה כשלהבת אש על המזבח, כמו שלמדנו שהיה רובץ על הקרבן, ואז השמחה היתה בכל, כי נתקבל ברצון. כמו שנאמר: "וירא כבוד ה' אל העם".

וצריך לידע, כי אותם האנשים המתפללים ומחברים אותיות ותיבות, ולבם בל עמם ומחשבתם זרה, והקרבן פיגול הוא לא ירצה לקרבן אשה לריח ניחוח לה'. וכשתצא נשמתם, יבא מלאך ה' ומגרופית של אש בידו, ותוחב האותיות שהיה מבליע אל פיו ואומרם בלא כוונה, ומשליך למקום פסולי המוקדשים, והוא כאילו הקריב אש זרה. (מוסר חכמים).

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ" (י, א).

מעשיהם של נדב ואביהוא

אמרו רבותינו ז"ל, חמשה דברים היו בהם וסימנם א"ש זר"ה, **א**שה לא היתה להם, **ש**תויי יין היו, **ז**רע ובנים לא היו להם, **ר**חיצת ידים ורגלים לא קיימו, **ה**ורו הוראה לפני רבם ונתחייבו מיתה. (מי מנחות).

משה ואהרן היו הולכים לפני הקהל, ונדב ואביהוא אחריהם. אמר נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים אלו, ואנחנו נהיה ראשי הדור ומנהיגיו. ומכיון ששתק אביהוא - נענשו שניהם. אמר הקב"ה: הזקנים נושאים הרבה על כתפיהם.

וזה הרמז: ויקחו בני אהרן איש מחתתו, בתחילה לא היו בכלל 'איש' ורצו להיות בבחינת איש, וזהו שאמר התנא (אבות פ"ב משנה ה) במקום שאין אנשים השתדל להיות איש. 'אנשים' כלומר, חשובים. וכאן רצו בני אהרון להיות כמשה ואהרן.

מחתת"ו - אותיות **תחת** משה ואהרן. "ויתנו בהן **א"ש**" נוטריקון: **א**יבה **ש**נאה, ולכן מה שהיה בידם ניטל מהם. זהו שאמר התנא (אבות פ"ד משנה כא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. וזהו שכתוב "ויקחו בני אהרן" שלקחו עצה רעה לעצמם, שהורו הוראה לפני רבם ונתחייבו מיתה. "אשר לא צוה אותם", שלא ניתן להם רשות, לא מהקב"ה ולא ממשה ואהרן.

מעשה נורא עם מהר"י בן לב

ובענין זה של כבוד רבו וחומרת המזלזל בכבוד חכמים נביא כאן את אגרת החלום המפורסמת, שנכתבה על ידי הגאון הקדוש רבי מרדכי מאושמינא, שהיה בעל מופת מפורסם בכל גלילות ליטא. וכפי שהובאה בספר "ילקוט לקח טוב" על הפרשה.

האיגרת נסובה על מעשה שאירע בשנת חמשת אלפים ש"ה, בעיר סאלוניקי. איש בליעל אחד, שרבי יוסף בן לב הוציא פסק דין נגדו, פגש את המהריב"ל ברחוב וסטר לו על לחיו לעיני קהל ועדה, ואף אחד לא מחה בידו, משום שהיה עשיר גדול, תקיף ואלים. כאשר הגיע המהריב"ל לפני החנות של בשם אחד, קרע את בגדיו ואמר: שומו שמים על זאת. באותו לילה נכנס הבשם לחנות וראה שם עכבר. כאשר ניסה להתקרב אל העכבר כשנר בידו התלקחה הסחורה שבחנות, ופרצה דליקה גדולה. באותה שריפה עלו באש כחמשת אלפים בתים של יהודים, וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות. ומספר ההרוגים הגיע לשלש מאות וארבעה עשר, כמנין שד"י.

באותו זמן, כבר נודע שהמהריב"ל חיבר ארבעה חלקים שאלות ותשובות ושיטות וחידושים על כמה מסכתות, ועל כמה עניינים קשים מרש"י ותוספות והפוסקים; הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הר"ן, ובעל הטורים, ורבנו ירוחם, וביתר האחרונים בפלפול עצום וגדול.

וזה דבר האיגרת:

ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פה קהילת בוטען.

שלום וישע רב לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, הלא הוא הרב הגאון החריף ובקי סיני ועוקר הרים, הרב הצדיק ועניו המפורסם כבוד קדושת שם תפארתו, רבי פנחס מיכאל הרב דקהילת קודש אנטיפאלע.

אחרי דרישת שלומו הטוב כבוד תורתו הרמה, הנני לספר מעשה נורא, ומסתמא לא יגלו לשום אדם בעולם, רק יצניעו במקום שאין יד אדם שולטת בו, או יקרעו אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כיפור, בלומדי אז שיעור הקבוע לי נפלה תרדמה עלי וישנתי. בחלומי, בא אלי איש הדר בתואר פנים וזקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעתי, ואחז בידי ואמר: מה לך נרדם, קום קרא אל אלקים. ונרתעתי מאד, ואיקץ והנה חלום. ואמרתי חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לבי נוקפי, וחרדה גדולה נפלה עלי, והלכתי לישון עוד על מיטתי, והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל, ועוד שני אנשים עמו. ואמרו לי שני האנשים: תדע שזה חלום אמת, ולא תאמר נואש, ונשתוממתי מאד.

אז קרא אלי איש הקדוש הנ"ל ואמר לי: הווה מפשפש במעשיך, כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרתי לו: באיזו שליחות באתם אלי. ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצותי משנתי, וארא והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם: החלומות לא מעלין ולא מורידין. בכל זאת, מחמת שהיה לבי נוקפי, נפלה חרדה עלי ולא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בה מעולם, ולא ידעתי מה זו הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרתי בלבי: אפשר מחמת החלום הנ"ל אני בוכה, כי לב וכו'. ולא היה לי חלום עוד, עד שמיני עצרת. אז ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגי, ובאמצע שנתי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בבגדים לבנים, ונרתעתי בהביטי אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד.

ואז קרב האיש ואמר אלי: הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה. אז אמרתי לו: לא ידעתי מה אתקן ומה היא הגזירה. ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה, ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרתי: לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי, עד ששלחו לי שלוחים מעולם העליון. ובכיתי הרבה מאד בחלומי, ומחמת גודל הבכייה הקיצותי משנתי.

ובהקיצי לא אמרתי עוד שזהו רק חלום ודברים בטלים, כי ראיתי אשר דבר הוא. וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד, ולא ידעתי אז מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה כזו. ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מיטתי, באמצע שנתי בחלומי, והנה בא אלי עוד איש הדר הנ"ל. זיו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: עד מתי יהיה לי טרחה עבורך לילך אצלך ממקומי הנכבד. ואז התחזקתי ואמרתי לו: בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתי בם, הנני אבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם.

ואז הלך אתי לחדר יפה ונעים מקושט בתכשיטין ולא תשבע עין מלראות זאת, ואמר לי: שב בני שב, ואגלה לך ענין סתר והשליחות שלי. וישבתי על כסא אחד, והוא ישב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך סתרים:

תדע שאני מהר"י בר לב, ובעת שהייתי בחיים בזה העולם, ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו. ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לציית לדין מחמת שהיה איש אלים. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב מאתי והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותיו עד היום, ואין לו שום תקומה עד היום. ונגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאיו לתקן אותו, ותהיה לו תקומה על זה. ואז נרתעתי והשתוממתי, ונשארתי כאבן דומם ערך רבע שעה.

ולאחר זה נגע בפי המהריב"ל ואמר לי: מה זה שתקת. ואז התחלתי לבכות מאד, ואמרתי: לא ידעתי במה אתקן אותו, כי אין לי ידיעה בייחודים וכוונות. אז אמר לי המהריב"ל: תדע שכך נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"י בן לב ותלמוד אותו בקביעות, עד שיהיה שגור בפיך מראשו ועד סופו, ואז תהיה תקומה גדולה אליו ויוכל לעלות ממדרגה למדרגה. אמרתי לו להבין מהו ממדרגה למדרגה. ואמר לי בלשון רכה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

אמרתי לו: כמה אלמוד התשובות הנ"ל שיהא שגור בפי. אמר לי: לא פחות מארבע שנים. ואז אמרתי לו: אין לי תשובות מהר"י בן לב. ואמר לי: תבקשם ותמצאם לקנות. רק דבר אחד אני מגלה לך, אשר אתה מוכרח לקנותם דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל. ואמרתי לו: מדוע דוקא אצל הרב הנ"ל, ובתוך אמירה זו הקיצותי משנתי ונרתעתי מאד. ואז אמרתי בליבי כי אפשר זהו דבר בטל לקנותו דוקא אצל הרב הנ"ל. אפשר די לקנות אותו במקום אחר.

ובין כה וכה נתרבתה עלי טרדת העיר, והתחלתי לבקש איזה אנשים שישיגו עבורי לקנות הספר הנ"ל. ומזה כשני שבועות בחלומי, בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. ואמר לי בדברים

קשים: למה תמתין לתקן שליחות. ואמרתי לו: הלא אני מבקש אותו לקנות. ואמר לי: הלא הזהרתי אותך לקנות דוקא אצל הרב דאנטיפאלע. ואמרתי לו: מה טעם בזה. ואמר לי: מחמת ששימשת את הרב דאנטיפאלע זכית בזה להיות שליח אליו, ואגלה לך ענין זה. תדע, אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה, כי הוא הכין את עצמו להדפיס ביאורים על הש"ס תמורה ומעילה (וזה איני זוכר איך אמר לי לתמורה ומעילה או מעילה בלבד), ולא קיים הכנתו. על כן מוכרח הוא גם כן לתקן זה, והמעות שיקבל ממך עבור המהריב"ל, יתחיל להכין את עצמו להדפיס הנ"ל. ואמרתי לו: מה ענין זה לזה. ואמר לי: בהדי כבשי דרחמנא למה לך. וחזר וצעק בקול: תראה למען השם לקיים אזהרתי תיכף ומיד, ולא תשנה מכל דברי אף כקוצו של יו"ד, ואז יהיה טוב לך וגם לאחרים. מחמת הקול, הקיצותי משנתי.

למחר, היה ברצוני לשלוח שליח מיוחד אליכם לספר כל הענין, רק התעכבתי מעט מחמת צרכי ציבור שהיתי טרוד בהם מעט. ובשבוע שעבר בלילה כשהתחלתי לישון, מרוב צערי ויגוני על זוגתי שנחלתה בחולי גדול, בא אלי עוד הפעם המהריב"ל ואמר לי בקול: "תדע שזוהי אזהרה אחרונה שאני מזהירך, וחולי זוגתך לך האות מחמת זה שנתעצלת באזהרתי, על כן תראה למען השם תיכף לשלוח להרב הנ"ל דוקא, ותקנה ממנו התשובות שלי ותלמוד עד שיהא שגור בפיך כמעט בעל־פה. ואז הקיצותי משנתי בחרדה גדולה, והתחלתי לשכור שליח מיוחד אל כבודכם.

רק נודעתי, שהמוסר כתב זה נוסע אל כבוד תורתו הרמה באיזה דבר ענין. על כן מורי ורבי, חמלו נא ורחמו נא עלי לפרוש כנפי החמלה עלי לשלוח לי התשובות מהריב"ל, ומעות כמה שירצו אסלק לכם עבורו, רק לשלוח לי ואתחיל לתקן התיקון. זוגתי מאד בסכנה גדולה, ה' ירחם עליה, אבקש מכבוד תורתו הרמה להתפלל עליה.

ידידם עוז בלב ונפש, הכותב מעמקי הלב בדמעות שליש.

מרדכי החונה פה קהילה הנ"ל.

"וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (י, א).

כוונו למידת הדין

ויש להבין, מהי אש הזרה הלזו? אלא, שנדב ואביהוא היו צריכים לכוון לשם המיוחד [מדת הרחמים] והם כוונו לשם של מידת הדין. והכוונה הזו - היא האש הזרה של מדת הדין

שפגעה בהם, במקום 'אשה לריח ניחוח' שהוא מדת הרחמים. וכל זאת, בגלל שהם חשבו שיוכלו להסתייע במידת הדין לבד בלי סיוע של מידת הרחמים. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 245, על דברי הרמב"ן ויקרא י, ב).

ויש מפרשים כי ישנם שני סוגי אש, אש של מעלה ואש של מטה. כלומר, האש של מעלה היא מידת הדין של הקדוש ברוך הוא, שהיא בעלת ביקורת נוקבת מאוד, והאש של מטה היא ההתעוררות וההתלהבות של האדם לקדושה.

וכאשר האש של מעלה [מידת הדין] יורדת ומוצאת את האדם בהתלהבות בעבודת ה' טהורה לחלוטין, אינה מסוגלת לפגוע בו, כיון שהאש של מטה חזקה יותר. אבל אם ההתלהבות היא רק חיצונית ואינה פנימית וטהורה, אזי האש של מעלה גוברת, ונעשה דקדוק הדין והתוצאות ח"ו חמורות.

נדב ואביהוא, אכן הקריבו מתוך התלהבות נפלאה ומתוך כוונה פנימית טהורה, אלא שהיה חסר להם שמץ דק מן הדק במידת הענוה, וכפי שאמרו חז"ל כי אחד מן הטעמים לסיבת מות בני אהרן היא שלא נשאו עצה זה מזה והורו הלכה בפני רבם. ולכן כשירדה אש של מעלה, ומצאה שחסרה ההתלהבות של מטה במשהו, דקה מן הדקה, אז קרה מה שקרה, ומיתתם כיפרה על כלל ישראל. (מכתב מאליהו שם, ע"פ הזוהר הקדוש).

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה'" (י, ב).

כמה טעמים למיתת בני אהרון

כמה דעות נאמרו לסיבת מיתת בני אהרן, ונמנה כאן עשרה מהם:

א. שנכנסו לפני ולפנים, מה שהיה מותר רק לכהן גדול. ב. שהקריבו אש זרה. ג. שהיו שתויי יין בשעת עבודת הקרבנות. ד. שהיו מחוסרי בגדים. ה. שלא נשאו נשים. ו. שלא נשאו עצה זה מזה, והוא סימן להעדר מידת הענוה. ז. שהורו הלכה בפני רבם, והמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, משום שיש בזה זלזול בכבוד רבו. ח. שאמרו: מתי ימותו שני זקנים הללו [משה ואהרן] ואנו ננהיג את הדור. ט. שנהנו מזיו השכינה. י. כי אמר הקדוש ברוך הוא "בקרובי אקדש", כי הצדיק לוקה בעון הדור (ע"פ ויקרא רבה ומדרש תנחומא, עיין מכתב מאליהו שם).

הקדים אהרון כבוד חמיו ולכן נענשו

סיבה נוספת למיתת נדב ואביהוא, היא משום שהם נקראו על שם אבות אביהם ואימם. נדב, על שם אבי אמו אלישבע בת עמי-נדב. ואביהוא, כלומר: אבי-הוא, היינו אביו של אהרן.

ובשביל שהקדימו שם אביה של האשה לפני שם אבי הבעל, לכן נענשו ומתו גם שניהם. ועל פי זה למדנו, כי יש זלזול לאב אם יקדים את שם חמיו לבן הבכור. (שו"ת שדה הארץ ח"ג יו"ד סי' כ"ב בשם רבו בעל פרי הארץ שהביא כן ממדרש חז"ל, הובא ביביע אומר אבן העזר ח"ב סי' ז' במילואים).

כוונת נדב ואביהוא היתה לטובה

כתב הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות, מאמר חקור דין פט"ו) כי טעותם של נדב ואביהוא באומרם מתי ימותו שני זקנים הללו, היתה כי חשבו שמעלת משה ואהרן גדולה מאוד, ולכן ראויים הם להסתלק להיות למעלה כמו חנוך ואליהו. והיה זה בעקבות שראו את מלחמת עמלק, שאז משה רבינו התקרב לעולמות העליונים בכדי להפיל את השר במרום ושיתף עמו את אהרן וחור.

והנה בחטא העגל נסתלק חור ונכנס נחשון במקומו, ואף הוא מת באותה שעה, ונגזרה גזירה גם על אהרן, ומאז גזר משה על עצמו לכפר על בני ישראל. לכן בראותם זה אמרו, כי יהושע מכניס לארץ, וידעו כי יהושע הוא פני לבנה הצריכה סיוע מאלעזר בכדי להציל מחרב נפשנו במלחמת שבעה עממין, כדכתיב (במדבר כז, כא): ולפני אלעזר יעמוד, שהוא כהן גדול, וגם צוה לו שיהיה משוח מלחמה. על כן חשבו נדב ואביהוא כי הם יכולים להנהיג את ישראל יחד עם יהושע ונחשון, והם לא ידעו שהדברים מכוונים אל אלעזר ופנחס שיכניסו את ישראל יחד עם יהושע וכלב לסוף ארבעים שנה, כי לא הוצרך לנחשון - אלא להגן מנחש שרף בתחילת כניסתם למדבר, אבל פנחס וכלב הוצרכו אחר כך להציל את באי הארץ מיד כלב ופי אריה. (ילקוט הראובני).

מתו בגלל קרבתם להשי"ת

אולם, אם אכן נדב ואביהוא נענשו מסיבות הנ"ל, כיצד מתבארים דבריו של משה שאמר לאחר מכן: "הוא הדבר אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש" וגו', ופירש רש"י - אמר משה לאהרן עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך?

ברם, אמת הוא שנדב ואביהוא נתעלו מכולם, כפי שנאמר "בקרובי אקדש", כלומר שהם הגיעו לשיא הקרבה אל ה' יתברך והשלימו את תיקונם בעולם הזה. אמנם, אם הקדוש ברוך הוא היה לוקח את נדב ואביהוא באופן פתאומי ללא שום סיבה. העם היה תמיד מיצר ודואג, מדוע נלקחו מאיתם נדב ואביהוא הצדיקים? לכן גלגל הקדוש ברוך הוא שנדב ואביהוא יעשו חטא קל מאוד, ואז תהיה סיבה ללקיחתם מן העולם, כי הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים

כחוט השערה (יבמות קכא:; ויקרא רבה כז, א) ומתוך כך הבינו כולם כי בהשגחה פרטית נענשו **נדב ואביהוא**. (מהג"ר שלום משאש זצ"ל).

גלגולי נדב ואביהוא

נדב ואביהוא נתגלגלו בפנחס. ומה שנתגלגלו בפנחס והוא איש אחד, ולא בשני בני אדם, משום שהיה כל אחד רק פלגא דגופא, הואיל ולא נשאו נשים. (זוהר הקדוש פר' אחרי דף נז:).

באליהו הנביא נתעברו נשמת נדב ואביהוא בחייו בסוד העיבור, וכשלא רצה [פנחס שהוא אליהו] ללכת ליפתח ונהרגה בתו, על ידי כך נענש ופרחו ממנו נשמת נדב ואביהוא. כי הנשמות הבאים בחיי האדם בסוד העיבור יכולים לברוח, מה שאין כן נשמה הבאה על ידי גלגול, דהיינו ביצירתו, אינה פורחת ממנו עד יום מותו. (ילקוט ראובני שמיני עמוד 27 בשם מקובלים).

כיצד נתקנו נדב ואביהוא

ויהי נ"א פי שנים ברוחך אלי, (מלכים ב ב, ט). ראשי תיבות: **נדב אביהוא** שהיו משרש קין, ובמקום (בראשית ד, ה) "אל קין לא שעה" נהפך באלישע אלי-שע[ה], כי כאן נתקן. ועיקר נשמת אלישע היה משרש יוסף, אלא שנתערבו בו נשמות נדב ואביהוא, פנחס זכה להכניע אף וחימה בשיטים, ובזה זכה שבאו לו שתי נשמות של נדב ואביהוא, וזכה שנעשה מלאך, כמו שכתוב (שופטים ב, א): ויעל מלאך ה' - זה פנחס, ממדרגה למדרגה. מן הגלגל - רוצה לומר מצד שני גלגולי נשמות הנזכרים. אל הבוכים - לעולם האופנים שאומרים (יחזקאל ג, יב) ברוך כבוד ה' ממקומו, ר"ת בכי"ם. (ילקוט הראובני, ע"פ מגלה עמוקות אופן כ"ה).

פנחס ואליהו תקנו חטא נדב ואביהוא, הם הגיסו דעתם כלפי מעלה, ובאליהו כתיב (מלכים א יט, יג) וילט פניו באדרתו. הם נענשו על הקריבה, ופנחס פירש מן הכהונה גדולה כמה שנים, ועלי נכנס תחתיו. ואף אליהו לא שימש בהר הכרמל אלא במצות ה'. הם הקריבו חולין בעזרה, ואליהו הקריב קדשים בחוץ על פי הדבור. ומה שפגם פנחס שלא הלך אל יפתח ונסתלקה ממנו השכינה, כנגדו הלך אליהו לבקר את חיאל בית האלי ושרתה עליו רוח הקודש. (ילקוט הראובני).

נדב ואביהוא התחייבו מיתה במעמד הר סיני

המדרש (ויקרא רבה פרשה כ, ס"י) אומר, כי נדב ואביהוא התחייבו מיתה כבר בזמן מעמד הר סיני. אלא שהקב"ה לא רצה לערב את השמחה, ולכן לא העניש אותם מיד והמתין

להם עד עכשיו. ויש לשאול: א"כ מדוע נפרע מהם עכשיו ביום השמיני למילואים, והלוא גם כעת הוא יום של שמחה, ולמה עירב את השמחה שלהם? אלא אומר המדרש שם, שאמר הקב"ה: אם אני ממית אותם עכשיו אני מערב את שמחת התורה, לכן אמתין להם לאחר כך ליום שמחתי - מוטב יהיה כן ביום שמחתי ולא ביום שמחת התורה!

ועדיין יש לשאול: מדוע לא המתין עוד לאחר סיום הכל, שלא יהיה בכלל בזמן של שמחה, וכך לא יערב גם את השמחה שלו?

אלא, עונה המגיד מדובנא על כך במשל. מלך אחד, תיקן וסידר בעיר אחת את כל צרכיה, והודיע לכל התושבים, כי מי שיש לו השגה על עוד דבר שחסר בעיר שיואיל להודיע למלכות על כך, ותיכף ומיד ימלאו את בקשתו. בא אחד ואמר, כי באמת הכל טוב ויפה, אלא שחסר בעיר פרופסור מומחה לכל המחלות, בכדי לרפאות את בני העיר בעת הצורך. המלך קבל את הבקשה, ומיד שלח להביא מעיר אחרת פרופסור גדול.

כאשר בא הפרופסור לעיר, עשו לו כל התושבים קבלת פנים ויצאו לקבל אותו. בעת קבלת הפנים, שמע הפרופסור כיצד אחד אומר לחברו: מעכשיו כבר איננו צריכים להיזהר בבריאותנו, ומעתה ניתן לאכול כל מה שרוצים, ואם תהיה בעיה - נלך לרופא ונהיה בריאים!

משמע הפרופסור כך, אמר אם כך לא תהיה לי מנוחה, הכל יום יבואו אלי מאות אנשים ולא ידאגו לשמור על בריאותם. מה עשה? כאשר הגיע אליו החולה הראשון נתן לו מרשם תרופות, ואכן החולה התחיל לקחת את התרופה, אלא שככל שנטל את התרופה נעשה חולה יותר ויותר, עד שלבסוף מת ממחלתו.

שמעו אנשי העיר את מה שקרה, ותיכף שלחו קובלנה אל המלך, מדוע הבאת עלינו את המוות הזה? שלח המלך לקרוא לפרופסור ושאלו לפשר הדברים. אמר לו הרופא: כאשר שמעתי את האנשים מדברים כך, אמרתי אראה להם כי הרופא יכול גם להמית, וכך לא יסמכו לכתחילה על הרופא, ומכאן ואילך רק מי שנעשה חולה יבוא אצלי, ואני מוכן לרפאות אותו!

כך היה אצל עם ישראל ביום הקמת המשכן, כי אמרו מעכשיו איננו צריכים להיזהר כל כך מהעוונות, שהרי יש לנו את המשכן שמקריבים בו קרבנות המכפרים עלינו. אמר הקב"ה: תראו כי המשכן גם יכול להמית, ולכן נפרע באותה שעה מנדב ואביהוא, וכך ראו שאפילו ע"י הקרבנות עצמם ניתן למות, ומעתה ידעו שאין לסמוך על הקרבנות ולעשות חטאים ח"ו, אלא ישקלו את מעשיהם, וכך לא יכשלו בעוונות. (דרש יהודה).

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן" (י, ג).

מעלת השתיקה

וידם אהרן - אמרו רבותינו זכרונם לברכה (זבחים קטו:) שקבל שכר על שתיקתו.

כתב בספר הקדוש "ראשית חכמה" (שער האהבה ו, נד) וז"ל: החסיד רבי לפידות ע"ה, העיד למורי ע"ה, שראה בחלום את החסיד החכם רבי יהודה בר שושן ע"ה, אחרי פטירתו פה בגליל העליון, וראה שהיה מאיר פניו כאור החמה, וכל שער ושער מזקנו היה מאיר כאילו היה אבוקה, ושאל לו על מה זכה לזה, ואמר לו בשביל מעלת השתיקה שהיה לו, שמימיו לא שח שיחה בטלה. הרי, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה (אבות פ"א, משנה יד).

לא מצאתי לענייני הגוף טוב משתיקה

עוד כתב בעל הראשית חכמה (שער הקדושה י, יז), ועל דיבור חול הזהירונו ז"ל במשנה ואמרו (אבות פ"א משנה יז) לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ופירוש 'לגוף' הוא לענייני הגוף, כמו שאמרו ז"ל (חולין פט.) על הפסוק (תהלים נח, ב) "האמנם אלם צדק תדברון", זה לשונם: אמר רבי יצחק, מאי דכתיב "האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם", אומנות יפה היא השתיקה. אבל צדק, דהיינו דברי תורה - אותו תדברון. מה אומנותו של אדם? ישים עצמו כאלם בעולם הזה. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: צדק תדברון. יכול יגיס דעתו? תלמוד לומר: מישרים תשפטו בני אדם, [כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס. רש"י].

וכן הזהירנו שלמה המלך עליו השלום על זה ואמר (קהלת ה, א) "אל תבהל על פיך, ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים". ויש לדקדק, היאך נתן טעם שיהיו דבריך מועטים - מפני שהאלוהים בשמים ואתה על הארץ, אדרבה, הרי זה מורה על סילוק השגחה, והיה ראוי שיאמר דברים המורים על ההשגחה, כגון: "כי האלהים בשמים ובארץ", כענין (תהלים קיג, ו): המשפילי לראות בשמים ובארץ. ורבותינו זכרונם לברכה פירשו בספרי (האזינו, שט) אמר שלמה, כל זמן שאפילו חלש שבחלשים למעלה - הוא נוצח את הגיבורים. אבל כשהוא למטה, ומלמעלה גיבור שבגיבורים - על אחת כמה וכמה, וכן הוא אומר (דברים לב, ו) הלה' תגמלו זאת.

תקנה שתיקה בשני סלעים

ובמדרש אמרו (ויק"ר טז, ה): אמר רבי יהושע בן לוי: מלה בסלע, משתקותא בשנים, אם תרצה לקנות הדיבור בסלע, תקנה השתיקה בשני סלעים. דתנן (אבות פ"א משנה יז) שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ועל ידי הפירוש הזה, יתורצו שני דקדוקים שיש לדקדק במשנה: האחד, למה פתח בלשון שלילי - "לא" מצאתי וכו'. ועוד, מדוע נקט במילה "טוב", והרי אין אומרים זה טוב מזה, רק היכן ששני הדברים שייכים זה לזה והם מאותו המין.

אך בזה מתורץ הכל, שכן התנא בא ללמדנו כי מלה בסלע משתקותא בשנים. וזה ביאור אמרו, לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כי אף על פי שהדיבור יהיה שווה סלע, השתיקה טובה ממנו ושווה שנים, ולא בא לשלול בזה השתיקה בדברים בטלים ודיבור לשון הרע וכיוצא, כי באלו אין הדבור טוב בהם כלל, ולכן לא נאמר שהשתיקה טובה מהדבור, כי בדיבור אסור לא די שאינו שווה אלא אדרבה הוא פוגם. (שם, שער הקדושה פי"א, כז).

ועיין מה שכתבנו בספר "ליקוטים מפרדס" בשם רבי אליהו הנגיד ז"ל, שפירש: מילתא בסלע - כלומר, אם היה משה מדבר מלה אל הסלע ולא היה מכה אותו, אז היה שתיקותא בתרי - כלומר, מה שאמרו אלדד ומידד משה מת יהושע מכניס, היו השניים שותקים ולא אומרים זאת, כי באמת אם משה היה מדבר אל הסלע כמו שצוה הקדוש ברוך הוא, לא היה נענש והיה נכנס עם ישראל לארץ הנבחרת. (מוסר חכמים).

הנמנע מלדבר - מראה על מעלותיו

וכתב החסיד ז"ל (היעב"ץ על המשנה שם) בפירוש המשנה הזו, הנמנע לדבר במקום שיש לו צורך לדבר, מורה על נפשו שלשה דברים: האחד, כי הוא יודע - יען כי אינו נבהל לדבר, כי "אסתירא בלגינא קיש קיש קריא" (ב"מ פה:). [כלומר, מטבע אחד בכד - מקשקש ומשמיע קולו, ואילו היה הכד מלא מטבעות לא היה משמיע קול. ומשל הוא על מי שאינו יודע, שהוא מדבר ומשמיע את קולו יותר מן היודע]. השני, ששכלו גובר על החומר שלו, ולכן כובש את דבריו. השלישי, כי הוא נבון ועיניו בראשו לראות את הנזק הראוי לבא בדבריו, וזהו שאמר שלמה (משלי יז, כז) חושֵׂך אמריו יודע דעת יקר רוח איש תבונה. והביטוי "חוֹשֵׂךְ", מורה כי יש לו צורך לדבר, ואפילו הכי חושך את עצמו מלדבר, שכן כך הוא דרך הכתוב לומר, כגון (בראשית כ, ו) ואחשוך גם אנכי. או (בראשית לט, ט) ולא חשך ממני מאומה. וכן כתב הר"י בן שושן ז"ל.

ואף תיאר את היודע להבליג בשלשה תוארים; יודע דעת, יקר רוח, איש תבונה. (ראשית חכמה פי"א, כח).

להשיג חכמה רק ע"י שתיקה

ועוד במעלת השתיקה, מה שאמר התנא (אבות פ"ג משנה יג) סייג לחכמה שתיקה, פירוש: כי כשם שמעשרות סייג לעושר (אבות שם), דהיינו, שבכדי להשיג עושר צריך לעשר מממונו, כמו שפירשו חז"ל (שבת קיט.) על הפסוק (דברים יד, כד) עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, וכיוצא בזה שאר סייגים הנזכר במשנה הוא על דרך זה. כך אי אפשר שהאדם ישיג חכמה, כי אם על ידי קניית מדת השתיקה. וכן פירשו רבותינו (שיר השירים רבה א, ב) כי תלמיד חכם המדבר דבר בטלה, יוצאים ממנו דברי תורה כנגד זה.

ועל דרך זה אפשר לומר כי הטעם הוא, שעל ידי שתיקתו מתעלם מפעולות שש קצוות, שהם קול ודיבור, ועולה למקום השתיקה שהיא המחשבה סוד החכמה, וכמו שאמרו (מנחות כט:) שתוק כך עלה במחשבה. ועוד, כי כיון שהאדם שותק - עושה עצמו מרכבה למקום השתיקה, ויזכה שיושפעו סודות התורה שהם בשתיקה, שלא נמסרו לגלותם, ואחד מן מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו משנה ה) הוא במיעוט שיחה (שם פי"א, לב).

חושך שפתיו - משכיל

ורבותינו ז"ל במדרש ילמדנו (ילקוט שמעוני בהעלותך רמז תשלח) אמרו על ענין (במדבר יב, א): ותדבר מרים ואהרן, זהו שאמר הכתוב (משלי י, יט) ברוב דברים לא יחדל פשע, וחושך שפתיו משכיל. מי שחושך שפתיו מלדבר בחברו, משכיל.

אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה (אבות פ"א משנה יז). אמרו רבותינו, שני מליצים היו עומדים לפני אדריאנוס, והיה אחד מהם מלמד על הדיבור שהוא יפה, ואחד מלמד על השתיקה שהיא יפה. אמר לו הראשון: מרי, אין טוב מהדיבור, כי אילולא הדיבור היאך הכלות מתקלסות, והיאך היה משא ומתן בעולם, והיאך הספינות פורשות לים. אמר המלך לאותו שהיה מלמד על השתיקה שהיא יפה: היאך אתה למד על השתיקה? משבא לענות, מיד עמד אותו שהיה מלמד על הדיבור וסטרו על פיו.

אמר לו המלך: למה סטרת אותו? אמר לו: מרי, אני לימדתי מן הדיבור על הדיבור, ואילו זה בא ללמד משלי [ע"י הדיבור] על שלו [על השתיקה].

אמר שלמה המלך ע"ה: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתאלם פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא "וחושך שפתיו" מלדבר על חברו, תן דעתך שלא תענש. שהרי אין לך גדול מאהרן ומרים, שהבאר עולה ומשקה את ישראל בזכות מרים, וענני כבוד מקיפין את ישראל בזכות אהרן, ואע"פ כן, כיון שנתנו רשות בפיהם ודברו על משה, לא שתקתי להם. עכ"ד המדרש.

ולכאורה המאמר הזה חולק על דברי רבי יצחק (חולין פט.) שהובא לעיל, שאמר: מה אומנותו של אדם בעולם הזה, יעשה עצמו כאלם, שנאמר (תהלים נח, ב): האמנם אלם צדק תדברון, והמאמר הזה אמר, שענין השתיקה הוא: חושך שפתיו מלהסיח בחברו, הא כל השאר - מותר לו לאדם להאריך בלשונו בעניני קנינו ומשאו ומתנו וכיוצא.

ויש לומר, שכאשר נדקדק בדבריו שאמר: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתאלים פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא 'וחושך שפתיו' וגו' - נמצאהו איש שלומנו, ואין חולק כלל על רבי יצחק. והענין, כי המדרש בא לפרש פסוק: ברוב דברים לא יחדל פשע וחושך שפתיו משכיל, כי אי אפשר לפרש שיהיו דברי שלמה מן הקצה אל הקצה, ברוב דברים לא יחדל פשע, וחושך שפתיו על השתיקה הגמורה, שהוא קצה אחרון, אלא וחושך שפתיו היא המדה הבינונית, שחושך שפתיו מלדבר בחברו. ומלת חושך שפתיו נראה, שאף על פי שיש בהם מקצת תועלת לדבר, מכל מקום, יותר טוב שלא ידבר. שהרי מרים נתכוונה לשם שמים, לפרות ולרבות, כמו שכתוב בספרי (בהעלותך צט), ואפילו הכי נענשה. והיינו 'חושך' - במקום שיש לדבר.

ומכל מקום השכל נותן, שאם הוא מוכרח לדבר בעניני מקח וממכר - שידבר. ולכן אמר: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתעלים עיניך ותהא יושב ושותק כחרש, שיאמר האדם הואיל וברוב דברים לא יחדל פשע, והפשע הוא ודאי שמדבר על חבירו וכיוצא, אשב כחרש כדי שלא אבוא לידי זה, ואחדל מלישא וליתן עם בני אדם. לזה בא שלמה ואמר: וחושך שפתיו שהוא מלהסיח בחבירו, לתקן מה שאמר בראש הפסוק: ברוב דברים לא יחדל פשע. לזה יקרא משכיל, שיש לו שכל במקום הראוי לדבר, וגובר שכלו על יצרו ומונעו ממקום שאין ראוי לדבר.

השתיקה - תמיד מועילה

ושם (אות מ) הביא מעשה שהיה במלך אחד, שהיו לו כמה יועצים חכמים ונבונים וידועים. פעם אחת ראה המלך שהיה אחד מהם, שהיה החכם שבהם, והיה יושב ודומם ושותק. אמר לו המלך: מהו זה שאתה מרבה בשתיקה? אמר לו: כי בחנתי בדברים, ומצאתי שהם נחלקים לארבעה חלקים: האחד - כולו נזק. השני - נזק מצד אחד ותועלת מצד שני. השלישי - לא נזק ולא תועלת. הרביעי - כולו תועלת.

האחד, כגון בני אדם הרגילים לקלל את בני האדם. השני, שמשבח אדם אחד לקבל ממנו תועלת, ובאותו שבח הוא מבאיש את שונאו, ומזיק לו לאותו שמשבחו. השלישי לא נזק ולא תועלת כגון אותם שרגילים לדבר דברים בטלים ודברי הבלים, כי איך נבנה בית פלוני, וכך הוציא עליו, וסיפורי מלכים ושרים כך וכך. הרביעי, כגון תורה נביאים שחיים תלויים בהם.

מתי טוב לשתוק

בכמה מקומות טובה השתיקה, כגון: אם פגעה בו מדת הדין, כמו שעשה אהרן, שנאמר (ויקרא י, ג): וידום אהרן. ואם שומע אדם חרפתו ואינו משיב - זו מצוה גדולה ומעלה עליונה לשתוק למחרפיו. כמו שכתבו זכרונם לברכה (שבת פח:) שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. גם ירגיל עצמו לשתוק בבית הכנסת, וזהו צניעותו. וזה צריך זריזות גדול לשתוק בבית הכנסת ולהמנע מלדבר אפילו בדברי תורה. עכ"ד. וכן בגמרא (קידושין עא:) מובא, שכאשר שני אנשים רבים ביניהם, מי שמקדים ושותק, הוא מיוחס יותר.

וכתב המגיד מדובנא (ספר המדות, שער השנאה פ"ז), וזו לשונו: כי שני סוגי משיבים יש, אחד משיב על חרפתו בפועל, ואחד אשר בארנו ענינו, כי השתיקה היא היא התשובה. אמנם השותק הזה, גם כי אין לו את החשיבות של הנעלבים ואינם עולבים, עם כל זה בשתיקתו הוא מרוויח רווח הדבור שהיה מחרפו מדבר עוד אחרי תשובתו, כי באין ספק, אם זה משיב דבר על דבריו, היה המחרף מוסיף עוד קול דברים, והיה זה סיבה להגדיל המריבה עוד יותר. אבל בשתיקתו השתיק המריבה, והנה הוא משיב על העבר ומשתיק על העתיד. עכ"ל.

השתיקה היא גדר לחכמתו להשיג ולהבין

הנה, אם יש לו שכל מחודד להשיג חכמה, ומוחו רחב וחזק להבין מושכלות, אזי כשמדבר עם בני אדם בדיבור רשות, בדברים של מה בכך, ידבר עמהם כפי חכמתו במילי דבדיחותא ודברי מליצה, הנה פעל בזה שנכנסו זרים בחכמתו, ויבוא לידי לשון הרע ורכילות וכיוצא לאין שיעור, ולכן השתיקה היא גדר לחכמתו, וזהו: "סייג לחכמה שתיקה" (אבות פ"ג משנה יג), כי הסייג להשיג את החכמה - היא השתיקה.

וכתב רבי אברהם אזולאי בביאור למסכת אבות (שם): סייג לחכמה שתיקה, כלומר, הדבר שישיג אותו האדם, ויכול הוא לומר עליו שכבר השיג את תכלית מעלת החכמה וכבר נעשה חכם מכל אדם - הוא השתיקה!

להפוך פשע לשפע

"**מי** שם פה לאדם או מי ישום אלם" (שמות ד, יא) הקשה הרב הצדיק מסדיגורא ז"ל בשם זקנו, הדבר מובן כי יש צורך "להשים" את הדיבור בכדי להפעיל את כח הדבור שבאדם, אך מה צורך "להשים" אלם? ותירץ, כי אין הכוונה כאן לאדם שאינו מסוגל לדבר כלל, אלא למי שמשים עצמו כאלם בשעת הצורך, ומשתדל שלא לומר מה שאינו צריך לומר, ולא לדבר מתי שלא צריך, ועל שתיקה יפה כזו - נחוצה ה"שימה"... (מוסר חכמים).

הפוגם בדיבורו כמוציא ז"ל

וכתב השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות ש-שתיקה, ג-ו) וז"ל: ובספר יצירה (פ"ד מ"ג) אמר, שהקדוש ברוך הוא קבע בפינו כ"ב אותיות בה' מוצאות, כ"ב אותיות יסוד, חקוקות בקול, חצובות ברוח, קבועות בפה, בחמש מקומות: אחה"ע, בומ"ף, דטלנ"ת, זסשר"ץ, גיכ"ק.

ועל מוצא כ"ב האותיות נאמר (דברים כג, טו) "ולא יראה ב"ך ערות דבר", ולא יהיה הדיבור לבטלה כי הוא ערוה, כי הם שתי בריתות, ברית הלשון וברית המעור מכוונות זה כנגד זו, וכמו שאין להוציא זרע לבטלה חס ושלום, כן דיבור לבטלה הוא גם כן ערוה. וזהו (קהלת ה, ה): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך", כי הדיבור מביא לחטא הבשר שהוא זרע לבטלה, וכמבואר בזהר (ח"א דף ח.), והובא בראשית חכמה (שער הקדושה פרק יא, אות יא), וכן מבואר בפרק י"ז משער הקדושה (אות צא). עכ"ל השל"ה הקדוש.

כשלא פוגם בלשון- התפילה בוקעת רקיעים

וכתב בראשית חכמה (שער הקדושה פ"י, אות יט - כא), ופירש מורי ע"ה (ראה בפרדס רמונים שער כ"ז שער האותיות, פרק כ"ז) שמלת 'קבועות בפה' הנאמר שם, מורה לנו ענין גדול, והוא מציאות חמש מוצאות ששרשם למעלה מעלה לראש, והם שורש לכל הנמצאות, כמבואר באידרא (דף רצה:). אמנם, הם יורדים ומתגלים מעולם לעולם בבחינת אצילות בריאה יצירה עשיה, והקדוש ברוך הוא לאהבתו את האדם, קבע בפיו האותיות האלה, כדי שיוכל להדבק בבוראו. כי בהזכירו למטה אותיות אלו בתורתו או בתפלתו, מנענע ומעורר למעלה את השרשים העליונים. והיינו מלת 'קבע', שהוא כעין התוקע השלשלת, ראשה אחד במקום אחד וראשה השני במקום אחר, כי אף על פי שיהיה המקום ההוא רחוק, כאשר ינענע האדם את ראש השלשלת שבידו, הרי הוא מנענע את כל השלשלת, אף על פי שתהיה גדולה מאוד. וכן אמר

גם כן בסוף ספר יצירה: קשר, עשרים ושתים אותיות בלשונו, והמקום גילה לו סודו. ומלת 'קשר' מורה גם כן על הנדרש במלת 'קבע'.

ובזה נבין מעלת הראשונים עליהם השלום, שהיתה תפלתם נשמעת מיד, מפני שהיו נזהרים שלא לפגום ב-כ"ב אותיות, שהם חמש מוצאות הקבועות בפיהם, בשיחה בטלה, ושאר הדברים הפוגמים הלשון. לכך היתה תפלתם בוקעת הרקיעים, ועולה עד למעלה מעלה לעורר הרחמים.

וכן אמרו בזהר (פר' שמות דף יד:), כי בשעה שהיה רבי שמעון בן יוחאי ע"ה עוסק בתורה, היו כמה אלף ורבבות מלאכי השרת שומעים קולו. והטעם, כי מפני שהיו חמש מוצאות היוצאים מפיהם טהורים, היו קושרים ומייחדים כל העולמות, כי קול ודיבור היוצא מפיהם היה נעשית נחת רוח למעלה. אמנם, בהיות פגם בחמש מוצאות, הבל התפלה והתורה היוצא מפיו, יוצא על ידי פגם וסירכא, ואי אפשר שיתייחד למעלה, "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב" (ויקרא כא, יח).

וכן אמר ברעיא מהימנא (זהר פר' פנחס דף רכז:), זה לשונו: וכגוונא דאינון חמשה כנפי ריאה, כלהו פתיחן בלא סירכא לקבלא האי קול, הכי נמי צריכין למהוי חמשא תקונין דפומא, כלהו פתיחן בלא סירכא בחמש תיקונין, דאינון: אחה"ע - בגרון, בומ"ף - בשפוון, גיכ"ק - בחיך, דטלנ"ת - בלישניה, זסשר"ץ - בשינים, ודיבור דיהא בהון, בלא סירכא ועיכובא כלל. הדא הוא דכתיב (בראשית כד, טו): "ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת", דא צלותא דאיהו דיבור, ובגינה אתמר (ברכות לד:) אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואי אית סירכא ונפקא בעיכובא, יודע אני שהוא מטורף, בגין דסירכא איהי טרפה, עכ"ל הראשית חכמה.

שתיקתו של אהרון מעל לטבע האנושי

כתב רבנו יעקב בן אשר "בעל הטורים", כי בכל המקרא מצינו רק שתי פעמים את המילה "וידם". בפרשה זו, ובספר יהושע, אצל מלחמת יהושע בחמשת מלכי כנען, שם נאמר (יהושע י, יג) "וידם השמש".

דבר זה בא לרמוז לנו, כי עצם כך שהגיע אהרון לדרגה נעלה זו של שתיקה לאחר מכה כל כך כואבת וטראגית, זו היא מעלה מופלאה ונדירה. וכשם ש"וידם השמש" - הוא מאורע יוצא מן הכלל, הפועל בניגוד לדרך הטבע, כך התנהגותו של אהרן הייתה התנהגות מעל לטבע בן אנוש.

שתיקת אהרון היתה לעשות רצון בוראו

והגאון חיד"א (נחל קדומים, חומת אנך אות ו) כתב לרמוז על מסורה זו, דאפשר לומר ע"פ מה שכתב בזוהר הקדוש פרשת ויקהל (דף קצח:) תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית שתעמוד חמה ליהושע. והנה נודע, כי לפעמים מרוב הצער, האדם אינו יכול לא לבכות ולא לדבר, וכאן שהיתה הגזירה הזו בפתע פתאום, ועל כך כתיב "וידום אהרן", היה אפשר לומר, כי מרוב צערו הפתאומי לא יכל לדבר, לזה אמר גם "וידום השמש", שהשמש שתקה בכדי לקיים את גזירת הבורא עליו ושמח לקיים תנאו, וללמד שגם אהרון שתק בכדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך וקבל היסורים מאהבה.

מכח שתיקתו זכה שיאיר כשמש

אי נמי אפשר לפרש, על פי מה שכתבו המפרשים על דברי חז"ל (יומא כג.) "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", שהשמש היתה עלובה מהלבנה, כי אמרה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ושמעה ושתקה (וכמבואר בחולין ס:), וכאן לרוב חסידותו וענוותנותו לא הרהר אהרון ח"ו - "וידום אהרן", ועל זה אמר: "וידום השמש", כמו שהשמש שתקה על קטרוג הלבנה ולא אמרה שום אמירה כלל, ונשארה בתוקפה וגבורתה, כן אהרן קיבל היסורים מאהבה ויאיר כשמש, ודו"ק.

"בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד" (י, ג).

נורא אלקים - ממקדשך!

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (תהלים סח, לו) "נורא אלקים ממקדשיך", אל תיקרי "ממקדשך" אלא "ממקודשך". בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושיו, מתיירא ומתעלה ומתהלל. (זבחים קטו, ב). אם כן באלו, כל שכן ברשעים. (רש"י ויקרא י, ג).

שתי עובדות מסמרות שער הללו, שמעתי מפי הרב ש.מ.ש. ששמען בעצמו מפי בעל המעשה. [במילים אחרות: שמעתי מפה קדוש ששמע מפה קדוש, ואינם חשודים להגזים בדיבורם]. הקטעים בסוגרים מרובעים הם הוספות ושינויים קלים שקבלתי מפי בני משפחתו. לפי השערתי, הסיפור הראשון ארע בערך בשנת תרע"ח, והאחרון - בדיוק ביום הכיפורים תרע"ו.

סח הרב חייקל מילצקי זצ"ל מרביץ תורה ויראה, את אשר ארע לו בזמן לימודו בישיבת "כנסת ישראל" בסלבודקא: באחד מלילות החורף הקרים, אור ליום שישי, ישבו הוא ועוד חמשה חברים מהישיבה באחד מבתי הכנסת בעיירה הנקרא "הלויית המת", וקיימו "משמר" [-מושג ישיבתי מובהק, והוא לימוד במשך כל הלילה]. הם ישבו ולמדו בחשק רב, והנה לאחר חצות הלילה נכנס לפתע עגלון לבית הכנסת, הפסיק את הבחורים מלימודם, ובשברון לב סיפר להם, כי נסע זה עתה עם עגלתו, הגיע כמה ק"מ סמוך לעיירה, ולפתע הסוס והעגלה שקעו בתוך השלג והבוץ ואינו יכול לחלצם לבדו. לכן נפשו בשאלתו שיואילו בטובם להזדרז וללכת עמו לחלץ את הסוס והעגלה. הוא הסביר להם כי את מקור פרנסתו הוא מוצא, דרך סוס זה, וכי באיבודו הוא מקפח מחייתו.

ישבו הבחורים ודנו ביניהם אם חייבים הם על פי ההלכה להפסיק מתלמודם ולעסוק במצות גמילות חסדים, כי הרי "תלמוד תורה כנגד כולם". ברם, מאידך גיסא, היא מצווה שאיננה יכולה להיעשות על ידי אחרים. צידדו לכאן ולכאן, ולבסוף החליטו שהם פטורים, והמשיכו בתלמודם. רח"מ המספר מציין, כי דעתו נטתה ללכת ולהציל, אך כיון שחבריו רבו עליו, וכן היה צעיר מהם בשנים, ביטל דעתו מפניהם ולא קם ממושבו. בשמוע העגלון החלטתם השלילית, עזבם לנפשם בפחי נפש וחזר לסוסו, לנסות שוב, אולי בכוחות עצמו יוכל להצילו.

בימים ההם התגורר בעיירה יהודי פשוט, עירי ובודד, ושמו יצחק. למחייתו מצא להשתכר מכל עבודה פשוטה, ולא בחל גם במלאכה בזויה. אם נצרך אדם לשאת משאות כבדים, או לניקוי ביוב וכדו', ידע כי יצחק הוא הכתובת. מאחר שהיה מבצע מלאכתו בנאמנות, לאות תודה, היו מעניקים לו נוסף על השכר הזעום, גם כוסית יין שרף. יצחק ברצון היה לוגם את הכוסית לגרונו. ועל שם כך דבק לו השם: "יצחק השיכור"...

בעת שישבו הבחורים ודנו אם להציל את הסוס, שכב לו יצחק באותו לילה, על ספסל בית הכנסת ליד התנור החם. והנה בשומעו את החלטת הבחורים, התרומם ממשכבו, ופנה אליהם בקול תקיף ומצווה: אני אומר לכם כי חייבים אתם ללכת להציל! לעגו לו הבחורים: "מה לך יצחק, להתערב ולחוות דעה בענייני הלכה? ומאימתי נעשית ל"פוסק" - כלך לך לעסקיך!"

כאן החמירו פני יצחק והחל לפסוק פסקו: "הואיל ולא רציתם ללכת ברגליכם לגמול חסד, יבוא יום שעם רגליכם לא תוכלו יותר ללכת"... [גירסא אחרת: הוא הכיר את הבחורים

ונקב שמותם: "פלוני לא יוציא שנתו. פלוני יצא מדעתו... ואתה חייקל יתקטעו רגליך"]. נדהמו הבחורים בשומעם קללות אלו פולחות בחלל בית הכנסת, ולבם נקפם. ישבו ודנו שנית אם לשמוע ליצחק, ובאו לידי החלטה, ללכת ולהציל. מיד סגרו את הגמרות, יצאו מבית הכנסת והלכו למקום, כפי שתיאר להם אותו עגלון. שם מצאוהו בוכה ליד סוסו שהספיק להתפגר.

עבר זמן מה, ויצחק הופיע במסדרון הישיבה, ושלח לקרוא לבחור חייקל בבואו, פנה ואמר לו:

מאחר ויודעני כי מטבעך הינך בעל לב טוב, יש לי בקשה אליך: היות שהלילה בשעת חצות היא שעת הסתלקותי מן העולם, וכידוע, אני אדם עירי, רצוני אפוא, שתהא נוכח בשעת יציאת נשמתי...

נדהם הבחור למשמע הדברים, ובפרט בראותו את יצחק בריא ושלם. רח"ז ניסה להניאו מלחשוב מחשבות נוגות כאלה. ברם, יצחק נשאר איתן בבקשתו. הבחור נכנע והבטיח לבוא. יצחק ציין לו היכן היא בקתתו הנמצאת בפרברי העיירה. לפני השעה הנקובה, החל רח"ז לחפש הביקתה עד שמצאה. בבואו, מצא את יצחק שוכב על מטתו בדירתו שגודלה כארבע אמות בלבד, אשר ספק אם חייבת היא במזוזה. כל הריהוט היה: מיטה, שולחן, כסא וארגז. יצחק שמח בבואו וביקש ממנו לשבת ליד מטתו. [נר היה דלוק בחדר, ויצחק ציין לו, לא פחות ממילים אלו: ברגע שיגמר נר זה לדלוק תצא נשמתי...].

רח"ז שנוכח עתה כי יש לו עסק עם איש קדוש ונורא מהצדיקים הנסתרים שהעולם עומד עליהם, פתח פיו ואמר; בודאי זוכר כבודו, כי לפני זמן מה חרץ עלי עונש מר של קטיעת רגלי. מבקש אני ממנו לבטל את הקללה. התנצל יצחק לפניו: מצטער אני את האמור אין להשיב!

עתה החל יצחק למסור צוואתו: מאחר ובעוד כמה דקות אני נפרד מהעולם, הנני אדם בודד, ואין אנשי העיירה מכירים את פנימיותי כלל, לכן מבקש אני ממך שתיטיב עמי ותדאג שיקברוני בבית הקברות העתיק ליד גאון פלוני שנפטר לפני שנים רבות. כמובן שאנשי חברא־קדישא יסרבו, באמרם: "מה לו ליצחק השיכור הכבוד והייחוס להקבר בבית העלמין העתיק ליד גאון פלוני". אי לזאת, אנא, תיקח את הארגז הזה המכיל כתבי תורה, תראהו לרב העיר, ואז בודאי יסכימו.

בסיימו את צוואתו שאלו: "המבטיח אתה לי לקיים דברי?" השיב רח"ז: "הן". [עתה ביקשו יצחק שיניח ידו על מצחו, כשהניח רח"ז ידו על המצח, הרגיש בחום אדיר עד שכמעט

ונכוותה ידו, מיד הסירה מעליו. תוך כדי שיחתם הנר המשיך לדלוק, ועתה הגיע לשלב דעיכה]. לפתע עצם יצחק עיניו וקרא בהתרגשות ודביקות עצומה: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' א־ח־ד" ויצאה נשמתו באחד! [באותה שניה כבה הנר].

מוכה תימהון והשתוממות על המחזה הנורא הזה, פתח את הארגז, והנה הוא מלא בכתבי קבלה וסתרי תורה. הוא יצא בהתפעלות מהבית כדי לממש את צוואת הנפטר, והחל זועק: "הצדיק אבד!" ניגש להרב והראה לו את הכתבים. הלה השתומם להיווכח כי אותו יצחק השפל, היה גאון וצדיק נסתר מל"ו צדיקים... ברם, בקשר לבקשת המנוח להטמינו בבית העלמין העתיק, טען הרב כי זה מן הנמנעות, שהרי זה כבר שנים רבות אין קוברים בו, ובפרט בחלקה של אותו גדול אין שום מקום פנוי. אך בכל זאת, מכיון שהיתה זו צוואתו של אותו צדיק, יצאו אנשי חברא־קדישא למחרת בבוקר לבדוק את השטח, והנה הוברר, כי ליד קבר אותו גדול [גדלו שיחים שהסתירו את המקום הפנוי] ובדיוק נשאר בצמצום מקום אחד. הרב פרסם קבל עם ועדה כי אותו יצחק השפל, היה זה צדיק יסוד עולם, איש אלקים קדוש. המונים יצאו ללוותו, וביקשו ממנו מחילה על שלא נהגו בו כבוד. לאחר הספדים ובכיות בא הצדיק למנוחתו במקום שחפץ.

[בסיכום, יש לציין, כי מדברי ר' יצחק לא נפל דבר ארצה, ואותם בחורים שהתרשלו במעשה החסד, באו על עונשם הכבד]. ביחס לרח"ז, כנראה שזכות הטבתו עם המנוח עמדה לו, ולאחר כשלשים שנה, בשנת תש"ז חלה אנושות, ולפי צו הרופאים, בכדי להציל את חייו, נאלצו לקטוע את רגלו האחת. הוא נשאר רתוק לכסאו כשבע עשרה שנה, עד יום פטירתו.

[את הסיפור הנורא שמר רח"ז בסוד עד שנת תשי"ג. אביו הזקן שהרגיש בסודו, גזר עליו לפני פטירתו (של האב) שיגלה לו את הסוד. בשנה שלאחריה, תשי"ד, פירסם רח"ז את הסיפור בפומבי בשמחת "שבע ברכות" של בנו, בצורת חרוזים ("גראמן"). מרוב התרגשות פרץ הקהל בדמעות רותחות]. באותם ימים עמד רח"ז בפני סכנת כריתת רגלו השניה, וכסגולה להצלתו, פירסם לראשונה בפומבי את כל הפרשה, למען ישמעו ויראו, ולא יתרשלו בעשיית חסד, בעזרה לזולת ובהטבה לבריות.

אמנם, מי יעמוד בסוד קדושים! ופשוט דלכל אדם אין ללמוד מכאן לקלל יהודי ולהזיקו בשוט לשונו. ועיין באור ישראל (נט, א).

זכות המת-מצוה שהגינה

בני משפחתו מוסיפים עובדה מדהימה קצרה שסופרה מפה לאוזן ע"י רח"ז: בעת מלחמת העולם הראשונה הוא מצא חייל יהודי הרוג. גמל עמו רח"ז חסד של אמת והביאו לקבר

ישראל. לאחר מכן, במשך תקופות חייו, חלה רח"ז שלש פעמים והגיע עד לשערי מות. היה אותו חייל אלמוני ההרוג בא אליו בחלום ואומר לו: אל בהלה! אני אותו הרוג שהבאתני לקבר ישראל - מכיר אני לך טובה על החסד של אמת שעשית עמדי, אני עומד לך בשמים כמליץ יושר ובודאי תנצל מן המות.

מפליא הדבר, כי באחת מאותן שלשת הפעמים, חלם רח"ז והנה אותו חייל בא אליו ויאמר לו: תבדוק תחת הכר שלמראשותיך ותמצא צנצנת תרופה מונחת, לגם ממנה והבריא. בבוקר הקיץ רח"ז משנתו, זכר מהחלום, ולתדהמתו אכן מצא צנצנת תרופה. לגם ממנה וניצל ממות, ויהי לפלא...!

אגב, יש בנותן טעם להוסיף: חמיו של רח"ז שהתגורר באירופה, נספה בשואה ביום הכיפורים. רח"ז ומשפחתו שהתגוררו בארץ ישראל לא ידעו מהדבר. לאחר מספר ימים, הופיע המנוח אל חתנו רח"ז בחלום ואמר לו: דע לך כי נהרגתי על קידוש ה' ביום הכיפורים. אנא התפלל במשך השנה לעילוי נשמתי, ותזכרו ביוהכ"פ לשמור על יום הזכרון שלי, אתה וצאצאיך אחריך.

שלוחי מצוה אינם ניזוקין

שוב סיפר רח"ז, כי בצעירותו למד בישיבת "ענף כנסת ישראל" בסטוצ'ין, תחת הנהלת רבי יהודה ליב חסמן הגאב"ד וראש הישיבה. ביום תשעה באב תרע"ד, עת פרצה המלחמה העולמית הראשונה, נסגרה הישיבה והתלמידים התפזרו לבית הוריהם. משום סיבות שונות, לא חזר רח"ז לביתו אשר בסלבודקה והמשיך ללמוד במקום.

בערב יום הכיפורים [שנת תרע"ו] בבוקר, ניגש אליו מכר אחד ויאמר לו: מאחר שמכיר אני אותך בתור אדם פעיל ורב חסד, לכן, אנא, בוא להירתם למבצע הצלת 18 בחורי ישראל שעומדים לברוח היום מחזית המלחמה ולהחביאם בחוף מבטחים, עד יעבור זעם. עתה, כשחזית המלחמה נמצאת סמוכה לעירנו, סטוצ'ין, יערקו החיילים מהצבא הרוסי ויבואו העירה. כי שמענו מאחורי הפרגוד, כי מחר בשעה שבע בבוקר, מתכונן הצבא הרוסי לסגת מהאזור, ואז יוכלו החיילים לצאת כבר ממחבואם, ולאחר יום הכיפורים יחזרו לביתם. אך קודם לכן עליך לדאוג לגייס בגדים ונעליים עבור אותם חיילים כדי שיוכלו להסיר מעליהם את בגדי הצבא ולהחליפם באלו. כמו כן עליך למצוא מקום בטוח שיוכלו להסתתר שם.

הבחור ח.ז. [בן ה-17] קיבל את הדברים ברצינות, וקבע את מקום המקלט בבית הכנסת, השוכן בדרך לבית הקברות של סטוצ'ין, אשר שימש כמקום פרידה ומספד להלוויות בדרך

הליכתם לבית העלמין. עזרת הנשים של אותו בית הכנסת, לא היתה כבר בשימוש שנים רבות, (שכבת אבק גבוהה, כיסתה את שטח העזרה), ומצאוה לנכון כמקום מתאים ובטוח.

במשך היום הסתובב רח"ז ופקד את בתי ישראל, והתרים בגדים משומשים ומזון והחביאם בעזרת נשים הנ"ל. נקבע שהחיילים יערקו מהחזית לאותו בית הכנסת. כשעה־שעתיים לפני התקדש היום, החלו החיילים להישמט ולברוח אחד אחד. אך אחד מהם שהיה תושב מקומי אשר אמר בליבו: לשם מה עלי ללכת עם חברי להסתתר, הרי יכול אני להתחבא בבית הורי... אמר ועשה. בבוא 17 החיילים למקומם, מיד פשטו את בגרי הצבא הרוסיים, והחליפום בבגדים אותם הכין להם רח"ז.

עתה, לאחר שסיים רח"ז תפקידו בנאמנות, רצה להזדרז ולחזור העירה לחטוף את הסעודה המפסקת. אך כאן עיכבו בידו החיילים בטענה כי אינם מכירים את העיר והסביבה, וכי הם מפחדים להישאר כאן לבד. לכן "המתחיל במצוה אומרים לו גמור"! והפצירו בו שיישאר עמם ביחד. הוא נאות גם לכך, טעם דבר מה, והתפלל עמם כמה שזכרו בעל־פה את תפילות ליל יום הכיפורים.

ליל יום הקדוש. השעה שעת לילה מאוחרת. האיזור כולו שרוי בדממה. והנה לפתע פלחו את האויר זעקות היסטריות וקולות בכי מזעזעות, בליווי הדי מספר יריות. נשלח איפוא הבחור רח"ז האמיץ ללכת ולברר סיבת הדבר. הוא הצליח לברר פשר האסון: בערב, כשערכו המפקדים בצבא מפקד, חסרו 18 חיילים. בדקו מיד את כתובותיהם, והתברר כי אחד מהם הוא יליד העיר סטוצ'ין. נשלחו חיילים לביתו כדי לחפשו. בדקו בבית ולא מצאוהו. ירדו למחסן, ולאחר חיפוש קצר התגלה העריק. מיד נחרץ דינו לירייה בראש.

התחננו ההורים שיחוסו על בנם יחידם. אך כל תחנוניהם נתקלו בלב אבן ובסירוב מוחלט. רק זאת ניתן להם כ"חנינה" - יותר להורים להיות נוכחים בשעת יציאת נשמת בנם ולחזות במו עיניהם בהריגתו... מיד הוציאוהו להורג מחוץ לעיר, ושם, לא הרחק מבית הקברות רצחוהו. זו היתה סיבת הזעקות וקולות הירי.

בשמוע רח"ז את דבר האסון, אימה חשיכה גדולה נפלה עליו, ומחשבות תוגה החלו להתרוצץ ולכרסם במוחו: "מה עשיתי? כל היום עמל אני בתמצית כוחותי, לעשות חסד ולהציל 18 יהודים מחזית המלחמה, מי יודע אם תחת מצווה שחשבתי לעשות, נהפוך הוא, עשיתי היום את העבירה הגדולה ביותר - סיכנתי את כל יהודי סטוצין! עכשיו הרוסים יחשדו בם, כי הם שמילטו את אחיהם מהצבא והחביאום בבתיהם, וממילא יגוללו עליהם אשמה, כי המה

האשמים בתבוסת הצבא הרוסי בחזיתות, ואזי אוי לי ואבוי למצוותי... סיכנתי במו ידי את חיי היהודים שבעיר, ובמקרה הטוב, גזירת גלות תתבצע עליהם ויגרשום מן המקום..."

מחשבות כאלו התרוצצו במוחו, אך הוא התחזק בביטחונו בה' יתברך, ואמר לנפשו: "בין כה וכה, את הנעשה אין להשיב אחורה! אני בתומי הלכתי, כוונתי היתה אך ורק לשם שמים, להציל נפשות ישראל מסכנת מוות. יתכן, ואם הייתי עומד הבוקר במצב של עכשיו, הייתי מהרהר פעמיים לפני שהייתי הולך לפעול, אך העבר אין, ההווה - כהרף עין, העתיד - עדיין, דאגה - מנין?!" הוא הסיט את המחשבות הצידה והחליט: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעבידך!" (ברכות י, א). [מה לך לחטט בסתריו של הקב"ה, מה שצווית ממנו עליך לעשות, ומה שנוח בעיני ה' - יעשה!]. ובכן, רח"ז מיהר לבית הכנסת לבשר את דבר האסון לחיילים המוסתרים על ידו, למען ידעו את אשר לפניהם.

עתה שנוכחו 17 החיילים העריקים כי מחפשים אחריהם, באו לידי הכרה, כי סכנת נפשות היא להשאיר את בגדי הצבא במקום מחבואם. כי אם יגלום, הרי תיכף יזהום כעריקים על ידי הבגדים. אי לזאת חייבים להפטר מהם בכל המהירות.

תפקיד מסוכן זה נטל שוב רח"ז על כתפיו. חשב ומצא פתרון לבעיה הבוערת. הוא נזכר כי אחד מתושבי העיר קנה לו בחייו מקום קבר, ולשם סגולה כבר כרו הקבר וכיסוהו בקרשים. ילך הוא שם ויקבור את 17 בגדי ונעלי החיילים. אדם גיבור מטבעו היה רח"ז, ועל אף כוחו הרב, מצא, כי יותר משליש בגדים לא יוכל לשאת בפעם אחת. הוא חילקם לשלש חבילות, נטל עמו חבילה אחת, והלך מהירות בדרך עקלתון, דרך שדות, לבית הקברות, לבל יפגוש בדרך נפש אדם. בהגיעו לבית הקברות פנה לאותו קבר, הרים הקרשים והשליך את החבילה פנימה, כיסה בקרשים וחזר למקומו. שוב נטל חבילה שניה והשליכה לקבר. חזר ונטל שלישית, הכניסה לקבר, כיסה היטב בקרשים וחזר דרך השדות לשוב לבית הכנסת.

בחזרו, חשכו עיניו. לא הרחק ממנו נוסעת שיירת קוזקים רכובים על סוסים. הוא ידע כי אין כל טעם לברוח, מאחר שהם כבר גילוהו. לכן מיד נשתטח על האדמה ליד עץ ואמר וידוי. תיכף נשמעה זעקה: עצור! ומשלא הזדהה, מיד מטר יריות הומטר לעברו. מאות כדורים שרקו מעליו, ובחסדי ה', בנס, שום כדור לא פגע בו, ואף לא שרט בבשרו. כשסיימו הקוזקים מלאכתם, התקרבו לעברו והאירו את השטח בפנסים, כרי לגלות את ה"מרגל" המשוטט באישון

לילה ואפלה בזמן מלחמה באזור רגיש זה. הם מצאוהו בריא ושלם, צוו עליו לקום ונטלוהו למפקדם.

חשב רח"ז: מה יש לי להפסיד? אם אהרג עתה, הרי זה לאחר יום עמוס בחסד במסירות נפש, וכן בעצם היום הקדוש בשנה, יום מחילת עוונות - לא רע לעבור לעולם האמת, ומה לי להתרגש?... בעוז ובאומץ התלווה עם הקוזקים אל המפקד. הלה הריק את חרבו מתערה והניחה מתחת צוארי רח"ז והחל לצעוק עליו: מרגל שכמותך! מה אתה משוטט בחצות הלילה מחוץ לעיר בזמן מלחמה.

תיכף "רקם" רח"ז סיפור ויאמר: אספר לך מה מעשי כאן. בן יחיד להוריו מת הלילה בעיר (ובכדי לצמצם את השקר, חשב תוך כדי דיבורו על החייל ה־18 שהוצא להורג הלילה). זעקות ההורים פלחו כליות ולב. השכנים אמרו שאם לא יסלקו את המת מנגד הוריו, הרי שבמקום לויה אחת, יצטרכו לערוך שלש לוויות... לכן שמתי נפשי בכפי, אמרתי ויהי מה! אני אטול את המת ואקברהו בבית הקברות הסמוך, והנה רק עתה חזרתי יחידי מהקבורה.

המטיר עליו המפקד קללות: "שקרן שכמותך, בעוד רגע קט אסיר ראשך מעליך ואותך אגזור לגזרים ואנתח לנתחים, על שקריך ועל דמיונותיו הכוזבים. אמור מיד האמת!" רח"ז ממשיך בשלו בלא מורא: אדוני המפקד, אם אינך מאמין לי, אנא סור עמי לבית הקברות הסמוך, נפתח הקבר ותיווכח בצדקתי, כי עשיתי חסד עם אנשים מעמי.

לאחר חקירות צולבות ואיומים, כשהחרב תחת צווארו, העלה אותו הקצין על רכבו והתקדמו לעבר בית הקברות. לא הרחק משם עצר את רכבו, הדליק את הפנס מול פני רח"ז ואיים עליו סופית שיאמר את האמת. רח"ז לא נרתע. בראותו את האומץ והוודאות בפני הבחור, טפח על כתפו ואמר לו: "נער אמיץ וטוב לב שאכפת וכואב לך מצער הורים אומללים, הינך משוחרר, לך לביתך!" [התנצל בפניו רח"ז כי הוא מפחד לחזור יחידי העירה, פן יתפס שנית בידי גדוד חיילים שני. כאות הוקרה נאות הקצין לקחת אותו ברכבו לתוך העיר עד לפתח אכסנייתו].

ואכן, למחרת בשעה שבע בבוקר, נשמעו קולות חצוצרות מחצרצים: "טו, טו, טו, טו"! אות לפלוגות החיל, שהחלו מיד לעקור ולסגת מהאזור... אבן נגולה מלב רח"ז, ויאמר ללבו: "כל דמיונותיי בליל יום הכיפורים - שוא והבל, אין בהם ממש. לא דובים ולא יער, מעשה היצר המה! טוב עשיתי, ויפה פעלתי! אין זאת אלא שהיצר הרע לא יכל עמוד מנגד, לראות את מצות החסד שעשיתי בתום לב ומסרתי נפשי עליה. בראותו כי לא יכל לי, רצה אפוא, להפילני

לפח יוקשים וללכדני ברגשי חרטה, להיות חלילה מהסוג של "תוהה על הראשונות", ולהפסיד בזה את פרי יגיעתי..."

לאחר שנים רבות, כשנפגש רח"ז עם רבו, רבי יהודה ליב חסמן, וסיפר לו את כל המעשה, ראה כי בפני רבו לא חל שום שינוי, וכל אות התפעלות לא נראה בפניו. הוא השתומם, כי ידוע היה ר' ליב חסמן כבעל רגש עצום, ואילו כאן הרב שומע ושומע בקור רוח ואינו מגיב מאומה. הוא חזר שנית תוך התפעלות רבה, והדגיש לחוד כל נס ונס שארע לו, שרואים בם יד ההשגחה הפרטית, ושוב אין תגובה. יותר לא יכול היה להתאפק, פנה אל רבו ושאלו: רבינו, האין הוא רואה כאן שרשרת של ניסים והשגחת ה' ? !

פשיטא! הפטיר ר' ליב, אינני מבין את התפעלותך מה חידשת לי בזה, הרי כך לימדונו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים ח:): "שלוחי מצוה אינן ניזוקין, לא בהליכתן ולא בחזירתן"!!

"וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתְּ" (י, ט).

השיכור תפילתו תועבה

כתב בספר "ילקוט חמישאי" בשם ספר "שערי אהרון". שהנה הגמרא במסכת עירובין (סד.) אומרת, שהשיכור תפילתו תועבה. וניתן למצוא רמז לדין זה בפסוק: "ושכר אל תשת", הוא ר"ת: **ו**אם **ש**תה **כ**די **ר**ביעית **א**סור **ל**התפלל, והטעם הוא: כי **ת**פילת **ש**יכור **ת**ועבה.

"דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרָף" (י, טז).

התורה שבעל פה משלימה לתורה שבכתב

דרש דרש. איתא במסורה שכאן הם חצי התיבות שבתורה, וכדאיתא בקידושין (דף ל.) כי "דרש דרש" הוא חצי התורה בתיבות, כלומר "דרש" מכאן ו"דרש" מכאן. ויש להבין, מה נרמז בדבר זה?

ונראה לפרש בס"ד, כי ידוע שהתורה שבכתב ושבעל פה הכל אחד, ואין אחד מהם נפרד מהשני כלל, כי אי אפשר לזה בלא זה. שכן צפונות התורה שבכתב מתגלים ע"י התורה שבעל פה, ולכן התורה שבכתב בלי התורה שבעל פה - אינה תורה שלימה. רק הוא כמו חצי ספר, עד שבאו חז"ל ודרשו את התורה והאירו עינינו וגילו מסתורין שלה. ופעמים אף היו עוקרים דבר אחד מהתורה, כמו בענין מלקות שכתוב בתורה (דברים כה, ג): ארבעים יכנו, ובאו חכמים ופחתו מכה אחת, והכל ע"י הופעת רוח קדשם שהופיע להם השם יתברך לראות שורש כל דבר הכתוב בתורה לאמיתתו, והיה יכולת בידם לעשות זה.

נמצא כי שלימות התורה שבכתב תלויה בתורה שבעל פה. ולכן, האומר אין ק"ו זה מהתורה, או שחולק על מאמר אחד מחז"ל, כאילו כופר בתורה ובמשה רבינו ע"ה, שכן הכל תלוי בדרושי חז"ל. וזהו שרמזה התורה בתיבות: דרש דרש - את חצי התיבות שבתורה. כלומר, שקודם שדרשו אותה חכמים הנקראים משה כאמרם ז"ל "משה שפיר קאמרת" הרי אינה אלא חצי תיבות. כי חצי, פירושו 'חלק', כלומר, שהתורה חלקית ואינה שלימה, ורק ע"י דרושי רז"ל נשלמה התורה להיות נקראת ספר שלם, וע"י זה והנה שר"ף, ר"ת: **ש**ישים **ר**בוא **פ**ירושים (דגל מחנה אפרים).

לדרוש התורה גם בחצי ימיו האחרונים

עוד יש לבאר דהנה בגמ' (יבמות דף סב:) אמרו למד תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו, לימד תלמידים בילדותו ילמד תלמידים בזקנותו, שנאמר (קהלת יא, ו) "בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך". ולפי זה אמרו המפרשים, שאפשר לומר כאן עוד רמז: שאם דרשת את התורה בחצי ימיך הראשונים כמו כן תדרוש בחצי ימיך האחרונים. (דרש יהודה).

דרוש וקבל שכר

עוד יש לרמז שאעפ"י שדרשו את התורה, ודרשו עליה טעמים וסודות באותן דורות שעמדו לפניך, גם אתה דרוש וקבל שכר על זה, "סלסלה ותרוממך" (משלי ד, ח). (רבינו אפרים ז"ל).

"וַיִּקְצֹף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר" (י, טז).

ע"י הכעס נתעלמה ההלכה

ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה. אמר רב הונא: בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו הלכה, בשבת, בכלי מתכות, ואונן, שאונן אסור בקדשים. (ויק"ר שמיני יג, יא).

התרחקותו של רבי ישראל מסלנט ממידת הכעס

בספר "תנועת המוסר" (ח"א עמ' 383) מסופר על התרחקותו הגדולה של רבי ישראל סלנטר ממידת הכעס: כאשר רבי ישראל גר בברלין, היו נוהגים כמעט כל יהודי רוסיה ופולניה שהזדמנו לשם לבקר אותו, כדי ליהנות מזיו קלסתר פניו או לקבל ממנו עצה ותושיה. פעם אחת, כשנכנס הרב ד"ר אהרמן לחדרו, מצאו במצב רוח מדוכא מאד, כששאלו לסיבת הדבר, סיפר לו רבי ישראל שזה עתה ביקרוהו שני יהודים מקובנה, וסיפרו לו על שינויים שעומדים

להכניס בבית המדרש בקובנה, מקום תלמודו בעבר, והוא רואה כי משנויים אלו עלולים להיות תוצאות בלתי רצויות. הרב אהרמן חזר ושאל האם יש בדברים אלה כדי להצטער על כך, ענהו בשלילה, אלא שעקב זה בא לידי התעוררות של כעס. שאלו הרב אהרמן: האם התבטא כלפי האורחים בביטוים שיש בהם משום עלבון? ענה לו הרב: חלילה, אף אחד חוץ ממני לא הרגיש בזה. ובכן, מה הדבר שמדאיג כל כך את ליבו? שאל שוב הרב אהרמן. וכי מה אתה שואל? תמה רבי ישראל, האינך יודע שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וכל מיני גהינם שולטים בו?

מעודו לא ראה את רבי ישראל כועס או מתרעם, אם כי היה רגשן מאד ובעל נפש סוערת, הוא עקר מליבו כל שורש של טינה ותרעומת, עד כדי כך שלא בא כלל בגבולו, אם מישהו היה גורם לו רעה או מקניטו לא רק שהיה מעביר על מידותיו ומוחל, אלא היה מזדרז באותו רגע לגמול לו טובה. שיטתו היתה שזו מצות עשה מהתורה והלכת בדרכיו (דברים כח, ט) שחייב האדם ללכת ולהדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא, והרי השם יתברך, בשעה שמכעיסים אותו, לא די שמאריך אפו, אלא שבאותו רגע הוא נותן חיים לאדם, וממלא את כל צרכיו ומשאלותיו.

עת לכעוס

קרה פעם בשנת תר"ט בעת מגיפת החולירע בוילנא, כאשר רבי ישראל פעל גדולות ונצורות להצלתם של אלפים מישראל, ותוך כדי התלהבותו נכשל במידת הרוגז, והיה אותו צדיק זוכר מקרה זה כל ימיו ומתמרמר על כך, נחמתו היחידה היתה שאותו רגע בא לו מתוך אחריותו העמוקה בעניני פיקוח נפשות שהוא מסר נפשו עליהם. כדי שנקבל מושג מהו אותו כעס שנכשל בו רבי ישראל, מן הראוי לפרסם את המעשה כולו:

בשנת תר"ח תר"ט התפשטה מגיפת חולירע בוילנא, והפילה חללים רבים. מיד נרתם רבי ישראל לפעולות הצלה. הוא יסד ועד שנטל עליו את כל תפקידי העזרה, שכר בית חולים מיוחד בן אלף וחמש מאות מיטות, בהשפעתו לא לקחו הרופאים שכר לא מעני ולא מעשיר, כמו כן גייס כשישים או שבעים אברכים לומדי תורה שיגישו עזרה לחולים, אותם הדריך בצורה נחרצת שבשבתות לא ישתמשו בגויים אלא יעשו בעצמם את כל המלאכות בשביל החולה, כגון להחם מים חמים, לסוכו ולשפשפו, כנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שכח) בדיני פיקוח נפש.

והנה, באחד מלילות שבת, חלה נכדו של אחד מנכבדי וילנא בשם רבי יוסף חלפן, ובהתאם להוראת רבי ישראל עשו האברכים בשבילו את כל המלאכות הדרושות, בקעו עצים,

הבעירו אש וכו', עד שהוציאוהו מכלל סכנה. כעבור כמה ימים, בא רבי יוסף להודות לרבי ישראל על ששליחיו הצילו את נכדו. אמר לו רבי ישראל, מה לך להודות לי? ה' רצה ונתרפא החולה.

המשיך הזקן ואמר: אבקש סליחה, אף כי איני ראוי להגיד, אך ברצוני להעירו כי האברכים שלו שהם מפאר עירנו - מחללים שבת יותר מהצורך. רבי ישראל שחשש פן יתרשלו האברכים בהצלתם בשבתות, שכן הדבר נוגע לחיי אלפי איש, יצא הפעם מגדרו, הן בקצפו והן בסיפור שבח על עצמו, וגער בזקן בנזיפה: הדיוט שכמותך! האתה תלמדני מה מותר ומה אסור? אני ארגנתי את האברכים והבטחתי וערבתי להורים שלהם שהמחלה לא תדבק בהם ושאחזירם בריאים ושלמים, וכן היה, שכולם חזרו בריאים ושלמים - התוכל גם אתה לעשות כן?! מיד חלץ רבי יוסף את נעליו, ישב לארץ ובקש מחילה, אותו כעס בודד זכר רבי ישראל כל ימיו. (תנועת המוסר ח"א עמ' 182).

"דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ" (יא, ב).

אין דבר טמא יורד מן השמים

כתב בספר "ילקוט חמישאי" בשם ספר שמע שלמה, דהנה בגמרא מסכת סנהדרין (נט:), מספרת הגמרא על רבי שמעון בן חלפתא שהיה הולך בדרך, ופגע באריה שבא לאוכלו. אמר רבי שמעון בן חלפתא (תהלים קד, כא) "הכפירים שואגים לטרף", ואז ירדו מן השמים שתי חתיכות בשר, נטל את החתיכות, והאחת נתן לאריה, ואילו את החתיכה השניה לקח ובא לבית המדרש לשאול האם מותר לאכול חתיכה זו. ענו החכמים ואמרו לו: "אין דבר טמא יורד מן השמים".

וזהו שרמזה התורה "זאת החיה אשר תאכלו.. אשר על הארץ" - כי דוקא בארץ יש בהמה וחיה טהורה ויש בהמה טמאה, אבל בשמים - "אין דבר טמא יורד מן השמים".

"זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ" (יא, ב).

כיצד יש דמות אריה במרכבה

דבר פלא כותב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ב"יערות דבש" (חלק ב', דרוש ד'):

לפי האמת, האריה טהור וכשר הוא, שאם לא כן - איך הוא הוכשר להיות מארבעה פנים שבמרכבה? אלא ודאי, כי מעיקרו צריך היה האריה להיות כשר, אלא שהתורה פסלה את

האריה לאכילה, משום שאוכל כל מיני חיות טמאות ומתפטם באיסור. וכפי שכתב הרמב"ם ב"מורה נבוכים", בטעם איסור אכילת בהמות טמאות.

ויעויין שם ב"יערות דבש", שביאר ע"פ זה ענין הדבש שרדה שמשון מגוויית הארי, (שופטים יד, ח), אף שלכאורה נטמא הדבש מנבלת הארי. עיי"ש.

ובספר "עבודת הקודש" למהר"מ אבן גבאי (חלק ס"ת פי"ג) כתב ליישב זאת, כי הם טורפים ומתלבשים בלבוש קדוש. ועוד תירץ, שהטעם בזה הוא להראות שגם הסטרא אחרא נכנעים לקדושה.

"זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ" (יא, ב).

ללמוד תורה בחיות והתלהבות

הנה, סופי תיבות זאת החיה אשר תאכלו, הם אותיות **תורה**. ובא לרמז על ההכנה אשר בני ישראל מכינים את עצמם לקבלת התורה. כי עיקר עסק התורה צריך להיות בבחינת 'זאת החיה', כלומר בחיות אלקות, כי כשעוסק סתם בתורה בלי שום טעם וחיות, לימוד הזה אינו שוה כל כך, כי כשם שצריך האדם לזכך חומרו וגופו בגשמיות - כן צריך לזכך עצמו גם ברוחניות.

הקורקבן הכשר

בספר "הכל לאדון הכל" (עמ' 142) מספרת בתו של רבי יעקב הרמן, מחלוצי עולם התורה בארצות הברית, על מסירותו של אביה לקיום מצוות. אורחים רבים היו אוכלים על שלחנו, ומידי שבת וחג היו מכינים בבית עבור כולם אוכל רב. רבי יעקב הרמן לא היה עתיר נכסים, אך הוא היה רחב לב ביותר.

היה זה בליל הושענא רבא, אבא הלך לבית הכנסת, שם נשאר ללמוד במשך כל הלילה. שעת חצות קרבה, ואמא עדיין עסוקה היתה בהכשרת עשרים וארבעה עופות בקבוצות של ששה עופות. ישבתי מסתכלת באמא, בהמליחה את העופות במטבח החמים והשקט, ותנועות ידיה המתמשכות של אמא הפילו עלי תרדמה. בשנתי הרגשתי כי מושכים בי, ושמעתי קול הבא ממרחקים "קומי רוחמה, קומי". נאבקתי בקורי השינה כדי להתעורר ולמצוא את אמא רכונה עלי. מה השעה? שאלתי מנומנמת. עכשיו אמצע הלילה - ענתה אמא, והיא המשיכה: זה עתה שמתי במקום את כל הקורקבנים שגמרתי להכשיר, ושמתי לב כי באחד מהם עלולה להיות שאלה. מילותיה של אמא המשיכו תוך כדי אנחה: הם כולם מעורבבים עכשיו, כך שאם

קורקבן זה טרף, כל העופות יחשבו... אמא לא סיימה את המשפט, מהפחד שמא ח"ו תתממש המחשבה הנוראה.

"רוצי אל אבא ב'תפארת ירושלים', ובקשי ממנו ללכת אל הרב סקיינדר לשאול את השאלה. אל תשכחי לומר לאבא, שאין לי כל מושג לאיזה עוף מתוך עשרים וארבע העופות שייך הקורקבן", המשיכה אמא. מחזיקה את הקורקבן בשקית קטנה לחה. מיהרתי ברחוב החשוך והאפל, כשצעדי עונים כהד לדאגה שבליבי. בשנת תר"צ, לא חששה אמא לשלוח נערה בגילי הצעיר לבדה באמצע הלילה, שכן רחובות ה'איסט-סייד' היו בטוחים לחלוטין.

כשהתקרבתי לבית הכנסת המואר, שמעתי קולות רבים מתרוננים בלימוד. מיהרתי לתוך הפרוזדור, תוקעת את ראשי דרך הדלת המסתובבת. אבא ישב בקדמת בית הכנסת, כשספר פתוח לפניו. אחד מהאנשים זיהה אותי ומיהר לעברי. "עלי לומר משהו לאבי", עניתי מהר. הוא ניגש אל אבא, טפח בעדינות על כתפו ולחש לו דבר מה.

אבא רץ אלי כשהבעת שאלה על פניו. "או, אבא, אמא גמרה רק עכשיו להכשיר את כל עשרים וארבעה העופות, והיא ערבבה יחד את כל הקורקבנים, ומצאה שאלה על אחד מהם, והיא לא יודעת לאיזה עוף הוא שייך, והיא אמרה שתלך מיד לרב סקיינדר לשאול שאלה". אמרתי כל זאת בנשימה אחת. אבא חטף את כובעו, ויחד עברנו ביעף דרך הרחובות השקטים והמנומנמים. הגענו לרחוב 'הנרי' תוך כמה דקות. אבא נשא את עיניו לקומה הראשונה בה גר הרב סקיינדר, אור בקע מחדר המגורים, עלינו על קצות אצבעותינו, ואבא נקש בעדינות בדלת. הרב סקיינדר פתח את הדלת בעצמו, "שלום עליכם רַבּ יעקב הרמן" - הוא לחץ את ידי אבא בחמימות.

אשתי הכשירה עוף ומצאה שאלה על קורקבן זה, קבע אבא את העובדה. בהביטי באבא בתדהמה, רציתי לומר לו שהקורקבן התערב בעשרים וארבעה אחרים. מבטו המזהיר של אבא הבליע את המילים בגרוני. וכך, בשעה שהרב סקיינדר בחן ובדק והפך את הקורקבן, מצד אל צד. היה גורלם של עשרים וארבעה העופות מונח על כף המאזניים.

רעדתי בעמדי שם. ומה יהיה אם זה טרף, כל העבודה הקשה של אמא תרד לטמיון. מה יאכלו כל אורחנו בחג, זה עלה כל כך הרבה כסף. פניה החיוורות של אמא העייפה צפו לנגד עיני וערפלו את ראייתי. העפתי מבט באבא. הוא עמד שם זקוף וישר, כחייל המצפה לפסק דינו של המפקד, לאחר זמן מה שנראה לנצח, הרים הרב סקיינדר מבטו והכריז: "כשר, כשר". מילות הרווח וההצלה צלצלו באוזניי.

לאחר מכן אמר אבא: רבי, אם היית פוסק כי הקורקבן טרף, הייתי זורק עשרים וארבע עופות. אשתי איננה יודעת לאיזה עוף שייך קורקבן זה.

הרב סקיינדר נתן באבא מבט מוכיח: אח, אח, רבי יעקב, מדוע לא אמרת לי? אם נזק גדול כרוך בענין, הייתי בוחן את השאלה בצורה אחרת. "לעולם איני מחפש היתרים", ענה אבא. אימרה שהיתה שגורה על פיו ומיושמת במעשיו. עם הקורקבן הארוז שוב בשקית החומה הקטנה והלחה, מהרנו אבא ואני במורד המדרגות. "רוצי מהר הביתה, ואמרי לאמא שהקורקבן מאה אחוז כשר. תדאגי שאמא תלך לישון. אני חוזר לבית הכנסת".

כמו ציפור במעופה עפתי דרך הרחובות הרגועים, רגלי מהדהדות לקצב המילים: כשר, כשר, כשר, כשפרצתי לכניסה, לא יכולתי לשלוט בעצמי וקראתי בקול: "אמא, אמא, כשר, הוא כשר".

גברת פרידמן שכנתנו מהקומה הראשונה יצאה במרוצה מביתה: "רוחמה, מה אתך? מדוע את כה מרעישה עולמות בשעת לילה זו ומעירה את כולם?" שאלה. "הקורקבן כשר" מלמלתי. אמא שמעה אותי ומיהרה לקראתי, נפלתי לתוך זרועותיה מוציאה אותה כמעט משיווי משקלה, "זה בסדר אמא זה מאה אחוז כשר". אמא פרצה בדמעות. לעת הזאת כבר שמעו שכנינו את המהומה ומיהרו לכניסה, סקרנים לשמוע מה קרה. על כוס קקאו מתוק וחם ועוגיות הקינמון הטעימות של אמא עם הצימוקים, סיפרתי לשכנינו את סיפורו של הקורקבן הכשר.

"כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ" (יא, ג).

ספר התורה שגילה את קלונו של החוטא

ואספר לפני הקורא מעשה נפלא ששמעתי מהגבאי של ביהכ"נ "אבוהב" בצפת אדון פרג' ז"ל. שסיפר לנו כי הוא הכיר וראה בעיניו את המעשה הבא.

כידוע, בישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ, היה לוקח כל שנה מורנו ראש הישיבה הגאון הגדול כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל את הבחורים שלמדו בשיעור שלו לעשות שבת בצפת, ושם היו מתפללים בביהכ"נ "אבוהב". וכאשר הגענו לצפת הלכנו לבית הכנסת, והרב ביקש מהגבאי שיראה לנו הספר תורה של מהר"י אבוהב זצוק"ל. הגבאי הסכים, אבל ביקש שקודם נלך לטבול במקוה האר"י, ואח"כ יראה לנו.

כאשר חזרנו מהמקוה הראה לנו את הספר תורה ושמחנו מאד, ובקשנו אם אפשר שהשבת נקרא בספר תורה הזה, ענה לנו, כי יש להם תקנה שלא מוציאים כבר הספר תורה של מהר"י אבוהב, כי אם במועדים שסימנן כש"ר, ר"ת **כ**יפור, **ש**בועות, **ר**אש השנה. כששאלנו מה הסיבה, ענה לנו - אספר לכם מעשה מזעזע, כדי שתדעו נפלאות ה' ותשמרו עצמכם. וזה מה שאני ראיתי כאן בבית הכנסת.

ביום שבת אחת בפרשת שמיני, הוציאו הספר תורה של מהר"י אבוהב. והיה אדם אחד יקר, שהיה סוחר שבא לצורך סחורתו לכמה חדשים, כאשר חזר מהנסיעה, כבדו אותו בשבת בעליה לתורה כנהוג, בכדי לברך ברכת הגומל. לאחר שבירך את הברכה הראשונה, קרא החזן בתורה, וכשהגיע לפסוק "כל מעלה גרה בבהמה" וכו', קרא: כל מעלה "נדה", הציבור החזירו אותו, אבל גם בפעם הנוספת הוא קרא: כל מעלה נדה. שאלו אותו: מה קרה? מדוע אתה קורא נדה ולא גרה? והוא השיב שכך כתוב בספר תורה.

עלה הרב לראות, ואכן ראה כי במקום 'גרה' כתוב 'נדה'. בינתיים, התרחק אותו אדם שעלה לתורה, ואז ראה הרב שכתוב 'גרה'. ביקש ממנו הרב שיתקרב, וברגע שהתקרב נהפכו האותיות שוב ל'נדה'. משהתרחק שנית, שוב נהפכו לגרה.

זעק הרב ואמר לו: תאמר, מה עשית ומה מעשיך? הסוחר התבייש מאד, והודה בפני הקהל, כי הוא לא היה בביתו כמה חדשים, וכששב לביתו התברר כי רעייתו עדיין לא טבלה, והוא לא הצליח להתגבר על יצרו, ועשה המעשה. וכל הקהל געה בבכיה, והיהודי עשה תשובה, ומני אז קבלו עליהם לא להוציא הספר תורה רק ימים אלו. באותה שבת היתה לנו שמחה גדולה מאד, אחר שלמדנו ממעשה זה להיזהר מאד בכל פרטי ההלכה. ה' יחזירנו בתשובה שלימה. אמן.

סימני כשרות רומזים לעם ישראל

סימני טהרה אלו הם רמז לישראל. שתי פרסות, לומר שנוחלים העולם הזה והעולם הבא. מעלת גרה, לרמוז שכמו שהבהמה לאחר גמירת אכילתה מחזירה המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה - הקרן קיימת לעולם הבא. אבל החזיר שבו נכשלו האומות, כתיב בו: והוא גרה לא יגר, כלומר, הם אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא.

ואפשר לומר עוד, מפריס פרסה, הם ישראל שמוציאים שני מיני הוצאות ומפזרים ממעותיהם. האחת לכבוד שבתות וימים טובים והכנסת אורחים, והשניה לצדקה לעניים ולתלמידי חכמים, ויהיו לרצון לפני ה'.

מעלת גרה - שדברי התורה נרמזו באכילה ושתיה, כמו שאמרו (קהלת רבה פ"ב, א) שכל אכילה ושתיה שבקהלת רומז לדברי תורה, ובן ישראל, אף על פי שלמד תנ"ך ומשנה וגמרא צריך לחזור עליהם, ואז יהיו בפיו כדבש למתוק, והוא כמו המעלה גרה. (נחל קדומים).

"כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ" וגו' (יא, ג-ד).

ארבע בהמות טמאות כנגד ארבע גלויות

התורה מביאה ארבע בהמות טמאות, מחמת שיש להם סימן אחד או שניים של טהרה, כמו שכתוב: "אך את זה לא תאכלו את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס... ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס... ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה... ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר... מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם".

ונשאלת השאלה, הלא יש הרבה מאוד בעלי חיים בעולם שהם טמאים, ומדוע ראתה התורה לציין דוקא את הארבעה הללו? והנה, מצינו במדרש (שמעוני רמז תקלו): "משה ראה את המלכויות בעיסוקן [בשעבודן] את הגמל זו בבל, ואת השפן זו מדי, ואת הארנבת זו יון, ואת החזיר זו מלכות רביעית [מלכות אדום] ששקולה כנגד שלושתן".

ויש להבין, מדוע גלות אדום, האחרונה, היא הקשה מכולן, עד שהיא שקולה כנגד כל שלושת הגלויות שהיו לפניה? ומיישב על כך ה"אבני נזר", שהנה אם נתבונן בארבעת בעלי החיים הטמאים הללו, נראה שלשלש הבהמות הראשונות - הגמל והארנבת והשפן, יש סימן טומאה גלוי לעין, "אינם מפריסים פרסה", ולכן הם טמאים. ואילו סימן הטהרה שלהם, שמעלים גרה, נסתר הוא. לעומתם, אצל החזיר הסימנים הפוכים, סימן הטומאה שלו - שאינו מעלה גרה, מוסתר, ואילו סימן הטהרה שלו - מפריס פרסה, גלוי לעיני כל.

ועל זה אומר המדרש (ויק"ר יט): "ואת החזיר כי מפריס פרסה", ולמה נמשלה גלות אדום לחזיר? לומר לך מה חזיר בשעה שרובץ מוציא את טלפיו כאומר 'ראו אני טהור', כך

מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת ונראית כאילו שהיא 'מצעת בימה', וכאילו דנים משפט אמת".

וכותב רבנו בחיי: ובמדרש הזכיר כאן ארבע חיות אלה, בארבעה פסוקים, כל חיה וחיה בפסוק בפני עצמו, לרמוז על ארבע מלכויות שהיו בזמנים חלוקים, כל גלות בפני עצמה. אבל במשנה תורה (דברים יד, ז) הזכיר שלשתן בפסוק אחד, ככתוב: "את הגמל ואת הארנבת ואת השפן", והזכיר הרביעי בפסוק בפני עצמו, ככתוב: "ואת החזיר כי מפריס פרסה וגו'. והיה זה לרמוז, כי השלש גלויות, אף על פי שהיו זמניהם חלוקים, היו כאילו הם מחוברים, לפי שזמנם מועט וקצר, אבל הגלות הרביעי הזכירו בפני עצמו בין בפרשה זו בין במשנה תורה, להורות כי הוא גלות אדום בפני עצמו ושקול כנגד כולם.

טומאת אדום מוסתרת בתוכם

ובספר "פנינים משולחן הגר"א" מובא בענין זה בשם הגאון מוילנא, על הכתוב בגמרא (יומא ט.) "רבי יוחנן ורבי אלעזר אמרו: ראשונים [אנשי בית ראשון], שנתגלה עוונם - נתגלה קיצם, כי ידעו מתי תהיה גאולתם, ככתוב (ירמיה כט) "כי כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם והקימותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה". אחרונים [אנשי בית שני], שלא נתגלה עוונם - לא נתגלה קיצם, [-לא ידוע כמה זמן תמשך הגלות]. אמר רבי יוחנן: טובה ציפורנן של ראשונים מכרסן של אחרונים".

וצריכים להבין מה כוונתו של רבי יוחנן, שהציפורניים של הראשונים טובה מכרסם של אחרונים. ומבאר הגר"א: כי הראשונים, שנכשלו בעבודה זרה שפיכות דמים וגילוי עריות, ופשעיהם היו גלויים, נענשו במידה כנגד מידה, בשלוש גלויות בבל, מדי ויון - שנמשלו לשלוש הבהמות הטמאות - גמל שפן וארנבת, שסימן טומאתן גלוי וידוע, ולכן נתגלה קיצם. אבל "אחרונים שלא נתגלה עוונם", אותו דור שחי בימי בית שני שהיה בו שנאת חינם, וכלפי חוץ הראו עצמם כצדיקים, ובסתר היו בעצם רשעים - נענשו מידה כנגד מידה, ונמסרו לגלות אדום שנמשלה לחזיר, וסימן טומאתו שאינו מעלה גרה, ומוסתר הוא בתוכו, ולכן גם לא נתגלה קיצם.

וזהו שאמר רבי יוחנן: "טובה ציפורן של ראשונים", כלומר הראשונים שעשו עבירות בגלוי, ונענשו בשלוש גלויות, והוגלו אצל עמים שנמשלו לגמל שפן וארנבת, שטומאתם בפרסה שהיא הציפורן, הנה טובים הם מ"כרסן של אחרונים" - שעשו עבירות בסתר, ולקו בגלות אדום שנמשלה לחזיר, שסימן טומאתו הוא שאינו מעלה גרה, והוא נמצא בכרסו.

והנה, על עשו כתוב (בראשית לו, ט): "ואלה תולדות עשו אבי אדום", אבי אותה אומה שנמשלה לחזיר. ענין זה פותח לנו פתח להבין את הכתוב (בראשית כה, כו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו, ויקרא שמו יעקב", ומפרש רש"י: הקב"ה הוא שקרא את שמו יעקב, משום ש"וידו אוחזת בעקב עשו". הרי שיש כאן דבר שראוי להבינו לעומקו.

ואומר ה'אבני נזר', כי ידוע מהחכמים שיעקב ועשו הם זה לעומת זה, קדושה מול טומאה, אמת מול שקר ורמאות. יעקב אבינו דבוק היה במידת האמת ככתוב (מיכה ז, כ): "תתן אמת ליעקב", לעומתו עשו - הוא אדום, והוא היצר הרע "יודע ציד", יודע בפיו לצוד ולרמות את הבריות, כמו החזיר המראה את טלפיו כאומר: 'ראו הנני מפריס פרסה - טהור אני'. וזהו: "וידו אוחזת בעקב עשו", כאילו מזהיר אותנו: אין זה סימן טהרה אלא חזיר הוא, ה"צד ציד בפיו" ומסתיר בפיו את סימן הטומאה שאינו מעלה גרה, ומנסה לרמות ולהפיל אתכם בלשונו בפח הטומאה.

סימן הטהרה של עשו - מעקב יעקב

ונשאלת השאלה, מדוע זכה עשו שיהיה לו סימן אחד של טהרה בטלפיו - ברגליו? מבאר ה"ישמח משה", כי עיקר היניקה שקיבלו אחד מהשני הוא באותו רגע של הלידה כאשר אחז יעקב בעקב עשו, שעל ידי אחיזה זו קיבל יעקב חלק רע מעשו, ולעומתו קיבל עשו מאחיזה זו חלק טוב מיעקב, וזה סימן הטהרה שהיה לו בטלפיו - ברגליו. וזהו הטעם שקרא הקב"ה ליעקב אבינו בתואר "יעקב" על שם "וידו אוחזת בעקב עשו", כי זהו עיקר חשיבותו של יעקב שבגללו הוא ראוי לקבל שכר, מכיוון שבאמת יש בידו גם חלק רע מאחיזתו בעקב עשו, ואף על פי כן, הוא מתגבר על חלק רע זה והוא כולו טוב.

מוטל עלינו להוציא את החלק הטוב מעשיו

מוסיף השל"ה (תורה אור פרשת בא) על הכתוב 'לא תישאר פרסה' וזה לשונו: 'לא תישאר פרסה', זה רומז על שר של עשו הוא אדום. והנה יש בו סימן קבוע המראה שיש בו אחיזה בקדושה, כי ידוע שעשו נקרא חזיר, שנאמר (תהלים פ, יד): "יכרסמנה חזיר מיער", והחזיר פושט טלפיו, וסימנך: "וידו אוחזת בעקב עשו", כי בפרסות עשו יש סימן טהרה - מפריס פרסה הוא, על זה אמר "לא תישאר פרסה כי ממנו ניקח לעבוד את אלהינו". והוא כדרך שאמר בענין שר מצרים (שמות י, כה): "גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלהינו", עד כאן. דהיינו, שלא רק שמוטל עלינו להוציא את הרע שקיבלנו מאחיזתו של יעקב אבינו בעקב עשו,

אלא גם את חלק הטוב של עשו, את ניצוצות הקדושה שבו, וצריכים להוציאם ולהעלותם לקדושה.

על פי האמור, יתכן לפרש את הכתוב (דברים לב, לה): "לי נקם ושילם לעת תמוט רגלם", שכל זמן שעדיין יש בתוך ישראל יניקה מהחלק הרע של עשו, וכן יש בעשו ניצוצי קדושה - עדיין לא הגיע זמן הגאולה. אבל, כאשר תיפסק הקדושה שקבלו דרך רגלם, "לעת תמוט רגלם", יבוא גם סופם "כי קרוב יום אידם", במהרה בימינו.

"אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַמַּפְרֶסֶת אֶת הַגָּמָל" (יא, ד).

מדוע עשה הקב"ה דדים לאיש

"**את** הגמל" לאסור את החלב של הגמלה (נאקה) דהיוצא מן הטמא טמא. (בכורות ו:).

הגמרא בשבת (נג:) מספרת, מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר לשלם למניקה, ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה, והניק את בנו.

והנה, בגמרא ברכות (לא:) מובא, כי חנה אמרה: רבונו של עולם, כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה... דדים להניק בהן וכו'.

ולכאורה, הרי הקב"ה לא עושה דבר לבטלה, וא"כ מדוע עשה גם לאיש מקום שני דדים, והלוא אין לו צורך בהם. ודוחק הוא לומר, שעשה כן רק בשביל אותו האיש שהניק את בנו.

ומציאה מצאנו בתשב"ץ בספרו "מגן אבות" (הוצ' מכון הכתב, עמ' 430) המיישב זאת וז"ל:

"...**ונאמר,** כי היו באדם שני דדים בחזה בעבור רחבו, והיו שנים לפי שהם שני צדדים ימין ושמאל. והיו בנקבה גדולים בעבור הגידול והיניקה. והיו באנשים בעבור שהיו לו למחסה ולמסתור על הלב, שהיו הנקבים אשר בו להוציא העשן המתלהב בלב. ויתרבה לפעמים בהם חלב באנשים השמנים לריבוי המותר...". עכ"ל.

הרי לך שאין דבר בעולם שנברא לבטלה!

אגב, יש להוסיף בענין זה, שבילקוט שמעוני (אסתר תתתג) איתא, כי מרדכי לא מצא מינקת, ונעשה לו נס והניק את אסתר, שנאמר (אסתר ב, ז): "ויהי אומן את הדסה". והרמ"ע מפאנו כתב, שאותו חסיד היה גלגולו של מרדכי, ולכן אירע אצלו אותו הדבר שאירע למרדכי.

אומנם במדרש תהלים (כב, כג) מובא, שאשתו של מרדכי הניקה את אסתר. ודבר פלא איתא במדרש תהלים (מזמור י') על הפסוק (תהלים י, יד): "יתום אתה היית עוזר" - רומוס ורומילוס מתה אמם, ונזדמנה להם זאבה והניקתן, וכשגדלו נעשו מלכים גדולים. (להתעדן באהבתך).

"אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ" (יא, ד).

המאכלים מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה

כותב האברבנאל: איסור המאכלים שאסרה תורה, אינם מפני בריאות הגוף ורפואתו, וחלילה מלהאמין כן, לפי שאם הדבר כן, היה ספר תורת האלוקים במדרגת ספר מספרי הרפואה. וגם עינינו רואות, כי האומות האוכלות בשר החזיר, השקץ, ושאר בעלי חיים טמאים, כולן הן חזקות. אולם תורת האלוקים לא באה לרפא את הגוף ולדאוג לבריאותו, אלא לדאוג לבריאות הנפש ולרפא תחלואיה, לכן אסרה התורה את המאכלים, לפי שהם מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה.

מוסיף על כך בעל "עקדת יצחק" רבי יצחק עראמה זיע"א: כשם שהכפרי אוכל מאכלים גסים והוא בריא, ואילו בן העיר לא הורגל במאכלים אלה ומזיקים לו, כך ישראל: לפי זוך נפשותינו, שהן נאצלות מתחת כסא הכבוד, לא נוכל לסבול את הטומאות המזיקות לנו, לא כן הגויים, בשבילם הכל טוב, כי נפשם מגושמת, ולא אכפת להם מטומאות. (פרפראות לתורה).

אל תמצוץ את העצמות

חייל יהודי בצבא הרוסי, נכנס אל ר' ישראל מאיר מראדין, ה"חפץ חיים" והתמרמר לפניו: אני שרוי בקרב הנכרים, ואין לנו מאכלים כשרים, ובצבא מכריחים אותי לאכול נבילות וטריפות.

אמר לו הרב: לפעמים אתה אנוס לאכול, מטעם פיקוח נפש, ואנוס רחמנא פטריה, אבל בבקשה ממך, אנא למעט בהנאה, כשאתה אוכל מבשרם, אל תמצוץ את העצמות...

רב אחד דרש פעם לפני החיילים היהודים, לפני הליכתם לצבא, בהאי לישנא: "חיילים יהודים! אולי יאנסו אתכם לאכול טריפות? זאת עשו, תשפכו בכל פעם מהתבשיל שלוש כפות בחוץ ואחר כך תאכלו, כדי שיהיה לכם לזכרה שאכלתם טריפה, וכאשר ירווח לכם, תשובו לאכול רק מאכלים כשרים... (זכרון יעקב ח"א, עמו' 215).

ימי העומר
דרוש א'

במצות "ואהבת לרעך כמוך" ואהבתו הגדולה של רשב"י לחברייא קדישא

איתא בגמ' יבמות (דף ס"ב) שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר' עקיבא מגבת ועד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם והם: ר"מ, ר' יהודה, ר' יוסי, ר' שמעון, ור' אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה.

תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר ר' חייא בר אבא ואי תימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה, מה היא? אמר רב נחמן אסכרא. ע"כ.

חברייא קדישא

ולכן ראינו בתלמוד ירושלמי נדרים (דף ט' ע"ב) שאמר ר"ע לתלמידיו הנ"ל, והזהיר אותם שלא יהיו כמו הראשונים אלא יקבלו עליהם מצוות ואהבת לרעך כמוך, שזה כלל גדול בתורה כי ר"ע ידע גודל ערכה של אהבת ישראל, ועתה מובן מדוע רשב"י קרא לתלמידיו "חברייא קדישא" כי קיבל מרבו את דבריו וידע שזה התכלית, ולכן רצה להשריש בלב תלמידיו שכולם חברים ואוהבים בלב ובנפש אחד את השני, ולכן כתוב באידרא שרשב"י אמר לחברים "אנן בחביבותא תליא מילתא" ודו"ק.

ב"פ אהבה גימ' הוי"ה

ומשום כך ישב רשב"י י"ג שנה במערה, כמנין אהב"ה גי' י"ג שכיון בזה לתקן את מידת אהבה שלא יהיה שנאת חינם. וכן י"ג גימ' אח"ד לרמוז להיות באהבה כלולה בלב אחד כאיש אחד.

ובזה רמזו מה שאנחנו אומרים בתפילה הבוחר בעמו ישראל "באהבה" ב' אהב"ה, ואהבת לרעך כמוך, אהבה גימ' י"ג ואהבה של חברים אלו הרי פעמיים באהבה, אז יהיה חיבור לשם הוי"ה ב"ה כי פעמיים י"ג גימ' הוי"ה ב"ה.

החבריא קדישא תיקון לפגם תלמידי ר"ע

ומכיון שראה בזאת רשב"י שסיבת הסתלקותם של כ"ד אלף תלמידי ר"ע היות ולא נהגו כבוד זה בזה, לכן כאשר נתעלה מאד והיו לו תלמידים קדושים הזהיר אותם מאד על אהבה ואחוה ושיהיו מאוחדים ביחד ויקיימו כולם הלכה למעשה את דברי ר"ע שאמר, "ואהבת לרעך כמוך" ובתרגום יונתן תרגם: "דמן אנת סני לך לא תעביד ליה" וכדי להפגין את הדבר מאד קרא ר"ש לתלמידיו "חברייא" להראות ולהודיע ולהשריש שכולם חברים ואוהבים זה לזה כאיש אחד בלב אחד נאמנים ואהובים, וכל אחד שמח בגדולתו של חבירו. ובזה רמזו מה שכתוב ב"פתח אליהו" מאן דאפריש חד מן חבריה כאילו אפריש בך, ורמזו מי שעושה פירוד בין אדם לחבירו כאילו ח"ו מפריד בשם הוי"ה ב"ה.

אהבת חברים

וכמו שראינו שתמיד היה ר"ש והחברייא באהבת נפש ואילת אהבים, ובכל עת שנפגשו יחד היו משוחחים בסתרי תורה מתוך אהבה נאמנה ואחדות הלב, ומובא בזוה"ק (ח"ב דף ק"צ) כשהיו באים החברים לפני ר"ש היה אומר להם בואו בנים קדושים, בואו אהובי המלך, בואו אהובי, בואו האוהבים אלו את אלו.

ומובא שם שר' אבא אומר כל אותם החברים שאינם אוהבים אלו את אלו מסתלקים מן העולם קודם שמגיע זמנם, ובימיו של ר"ש שררה אהבה נפשית ביניהם, כי היה ר"ש אומר החברים שאינם אוהבים זל"ז גורמים לעצמם שלא לילך בדרך הישר וגם עושים פגם בתורה, כי התורה אהבה ואחוה ואמת יש בה וכו'.

בין איש לאשתו

וכנראה שרשב"י הלך בקו זה תמיד ובפרט כאשר האדם היה צריך ישועה כמובא במדרש רבה שיר השירים (פרשה א פסקה ל:) תמן תנינן נשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל אמר רבי אידי מעשה באשה אחת בצידן ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה אתון גבי ר' שמעון בן יוחאי בעיין למשתבקא דין מדין אמר להון חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה הלכו בדרכיו ועשו לעצמן יום טוב ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי כיון שנתיישבה דעתו עליו אמר לה בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך מה עשתה היא לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואמרה להם שאוהו במטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא

בחצי הלילה ננער משנתיה כיון דפג חמריה אמר לה בתי היכן אני נתון אמרה ליה בבית אבא אמר לה מה לי לבית אביך אמרה ליה ולא כך אמרת לי בערב כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד והתפלל עליהם ונפקדו ללמדך מה הקדוש ברוך הוא פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות והרי דברים קל וחומר ומה אם בשר ודם על שאמר לבשר ודם שכמותו אין לי חפץ בעולם טוב ממך נפקדו. ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום ואומרים אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה עאכ"ו שהקב"ה לא יעזוב אותנו ותהיה לנו ישועה הוי נגילה ונשמחה בך, ע"כ.

א"כ כאשר נתן להם רשב"י את הסגולה הגדולה של אהבה ואחוה אזי זכו לפרי בטן.

ועפ"ז גם יתבאר מדוע ניתן רק לרשב"י זיע"א לפרש ולגלות סודות התורה מה שלא ניתן לשום תנא, כי ידוע שבודאי התנאים היו בקיאים בסודות התורה אלא שהיו לומדים אותו בצנעה גדולה. אלא מכיון שראו מן השמים שרשב"י יש לו אהבה גדולה מאד לתלמידים ורוצה שגם הם יהיו בקיאים בסודות התורה כמוהו ואפי' יותר ממנו, לכן מן השמים הסכימו שסודות התורה יתפרשו על ידו, וזכה מה שלא זכה אף חכם.

דעלך סני לחברך לא תעביד

ובגמ' שבת (דף ל"א) איתא מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה על רגל אחת דחפו באמת הבנין. בא לפני הלל אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה על רגל אחת אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך זיל גמור.

השאלה ידועה, וכי אדם שמקיים מ"ע של ואהבת לרעך כמוך האם בזה קיים כל התורה כולה? ויש לזה כמה וכמה תירוצים.

א. הרי השונא הגדול של האדם הוא יצה"ר שהוא מוליך את האדם שולל וגורם לו לעשות חטאים ועוונות, לכן את היצה"ר הזה לא תתחבר עמו, שח"ו לא יהיה חבר שלך וז"ש דעלך סני שהוא יצה"ר לחברך לא תעבוד לא תעשה אותו לחבר שלך, ואז יוכל לקיים כל התורה כולה, כי אם מכניעים את היצה"ר אפשר לקיים כל התורה.

ב. כי מי שאוהב את חבירו עליו לשמור עצמו מכל חטא ועוון, שהרי חטאי האדם גורמים רעה לא רק לעצמו אלא לכלל העולם כולו כי אם עושה עבירה אחת מכריע את העולם ח"ו לכף חובה, לכך אמר לו הלל ואהבת לרעך כמוך זה כל התורה כולה, שצריך האדם ללמוד כל התורה

כולה כדי לקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך, כדי שלא יעבור על התורה ויגרום נזק לחבירו ולעולם כולו.

ג. ביאור נוסף כתב בספר "סמא דחיי" שהאדם הרי חייב לקיים כל התורה כולה, והרי קשה עליו לקיים כל התורה שהרי יש מצוות שלא שייכים אליו כמו מצוות השייכות לכהנים, ובכור, או ששייכים רק כאשר יש מקדש, וכו' א"כ כיצד יוכל לקיימם? יש לזה שלשה אפשרויות:

א) ע"י שלום ואהבה לכל ישראל, א"כ כל ישראל גוף אחד ויחד מקיימים כל המצוות. ב) ע"י התורה שכל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, כמ"ש ונשלמה פרים שפתינו א"כ כשעוסק בהלכות אותה מצוה כאילו קיים אותה. ג) ע"י גלגול, דאם היה בגלגול ראשון ישראל יהיה בגלגול שני כהן וכו', עד שיקיים את כל התורה כולה.

וז"ש הגוי להלל למדני כל התורה כולה על רגל אחת, כלומר בפעם אחת שלא אצטרך לבא בגלגולים אלא עתה בגלגול זה.

השיב לו הלל "ואהבת לרעך כמוך" ואז על ידי מצוה זו יחשב לך כאלו קיימת כל המצוות כולן כי כל ישראל נחשבים לגוף אחד, כך שכולם יקיימו את כל המצוות.

והוסיף ואמר "ואידך" כלומר עוד עצה "זיל גמור" כלומר לך ועסוק בתורה כי ע"י לימוד ההלכות יהיה נחשב כאילו קיימת גם המצוות שלא הזדמן לך לקיים.

ד. ע"פ מש"כ במסכת אבות (פרק א') על שלשה דברים העולם עומד על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים. ואותו גוי בא לפני שמאי ואמר לו שאין לו כח עתה לעסוק בכל השלשה העמודים של העולם אלא רק על רגל אחת, שהוא עמוד של גמ"ח, ולכן הקפיד שמאי ואמר לו העולם עומד על ג' רגלים שלשה עמודים וכו'.

אמנם כאשר בא אצל הלל קרבו ואמר לו טוב אתה אומר, תקיים רק גמילות חסדים שכלול בו ואהבת לרעך כמוך, וידע שע"י רגל זו יתקרב מעצמו גם לעמודים של התורה והעבודה.

שלא לפגוע בשום יהודי

בא וראה מעלת האדם שמקפיד שלא לפגוע באף יהודי ובשום חבר, אלא מכבד כל אחד ואחד מחבריו ואינו מבזה אף יהודי, בגמ' ירושלמי (דמאי פ"א ה"ג) מסופר על ר' פנחס בן יאיר

שהלך לבית הוועד [בית המדרש] ועימו היו כל תלמידיו והיה נהר גינאי זורם, אמר לו גינאי מדוע את מונע אותי מבית הוועד?

חלק לו הנהר מימיו ועבר, אמרו לו תלמידיו יכולים אנחנו לעבור? אמר להם מי שיודע בעצמו שלא ביזה אדם מישראל מימיו יעבור ולא ינזק, וכך היה.

והנה תלמידי ר"ע גדולי תורה היו, תלמידי ר' פנחס בן יאיר גדולי תורה היו, ולא ביקשו לעבור הנהר אלא כדי להתלוות לרבם לעלות וללמוד בבית הוועד, אבל לימוד התורה צריך להיות עם נותן התורה, המבזה אדם מבזה "צלם אלהים" א"כ מבזה בן של המקום, והמבזה את המלך מה לו ולתורתו, מה חפץ למלך בלימוד שהלומד מבזהו, מדוע יעשה לו נס, ויאפשר לו ללמוד את תורתו, יכבד כל אחד את חבריו את צלם אלהים ונזכה לקבלת התורה, ואפי' ילד קטן צריך לכבד וק"ו את בניו ואת אשתו.

ועוד איתא בחז"ל מעשה והורה רבן גמליאל לזמן שבעה מגדולי הדור לעליית בית דין כדי לדון בעיבור השנה, כשעלה מצא שהם שמונה חכמים - אמר מי שעלה שלא ברשות ירד. עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא להצטרף עמהם לעבור השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה ביקשתי.

אמר לו רבן גמליאל שב בני שב, ראויות כל השנים להתעבר על ידך, אלא אמרו חכמים: אין מעברים את השנה אלא במזומנים.

ובאמת לא שמואל הקטן היה אלא בשביל שלא לבייש את אותו שעלה שלא ברשות. ור"ג הבין זאת ודיבר עם המזומנים בד"ת ולא דן בעיבור השנה וקבע להם למחרת.

וכן היה עם רבינו הקדוש שהיה לומד עם החכמים והריח ריח שום, אמר מי אכל שום יקום ויצא, קם ר' חייא הגדול ויצא, עמדו כולם ויצאו, שאל ר' שמעון את ר' חייא את הוא שציערת אתמול את אבא אמר ח"ו אלא שלא לבייש מי שאכל שום.

מוטב שיפיל עצמו לכבשן האש

הגמרא במסכת כתובות מביאה מעשה נפלא, בשכונתו של מר עוקבא התגורר עני מרוד והרב היה תומך בו כל ערב שבת, והיה מכניס לו המעות דרך הסדקים שבדלת, יום אחד אמר העני אראה מי נותן לי את הכסף, באותו היום אחר מר עוקבא לבא ובאה אשתו של מר עוקבא לבית המדרש ומשם הלכו שניהם לבית העני כשהרגיש העני אותם שרוצים להכניס את

הכסף רצה לראות מי הם ומיד ברחו מר עוקבא ואשתו והגיעו לשביל שאין לו מוצא והיה שם תנור של נחתום ונכנסו לתוך התנור הבוער באש כדי שלא יראה אותם העני ויתבייש ונעשה להם נס ולא נשרף גופם. רואים שממש עדיף שיפיל אדם עצמו לתוך כבשן האש ולא ילבין פני חבירו ברבים.

מספר ר' נפתלי מרופשיץ: כאשר הייתי תינוק והייתי לומד בחדר אמר הרבי שני יודי"ן הם כוונה לשם ה', ואני כאשר ראיתי ניקוד השוא כזה: קראתי ג"כ בשם ה', מיד תיקן אותי הרבי שלזה קוראים שוא. שאלתי את הרבי מה הבדל זה שני נקודות וזה שני נקודות, ומדוע לזה קוראים שוא ולזה שם ה'.

ענה לי הרבי: שיש הבדל גדול שכאשר השני נקודות אחת ליד השניה זה מורה על שם ה', אמנם כאשר הם אחת מעל לשניה זה רק ניקוד בלבד, ואני המשכתי כן ביחס לאדם כשאחד יש לו תחושת עליה על חבירו ורומס אותו תחתיו אינו אלא ניקוד ואפסיות, משא"כ כשמשוה עצמו לזולתו ואינו מתגאה עליו הרי השכינה שרויה ביניהם ועליהם. וזהו כשיש שני יודי"ן ר"ל שני יהודים אחד ליד השני ואוהבים זל"ז שכינה ביניהם. ואם לאו אלא ח"ו יהודי מעל חבירו זה סימן של סוף פסוק.

מעלת האחדות

וידוע מה שדרשו חז"ל (תנחומא פ' צו סי' י') חבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד,יז), אם עם ישראל מחוברים ומאוגדים אף הבורא יתברך מאריך אפו ומניח להם, ואפי' אם יוצאים למלחמה נוצחים, כמו שראינו בדורו של אחאב ואיזבל שכל כך חטאו והחטיאו את ישראל, מ"מ הואיל ולא היה ביניהם לשון הרע ושנאה היו מנצחים, והראיה שאפי' אחאב הרשע שהרג את כל נביאי ה' חוץ מאותם שהחביא עובדיה, והיה עובדיה צריך לכלכל אותם ולוה כסף מיורם בן אחאב לא סיפר לאביו שרדף אחרי נביאי ה', ולא גילה את אשר ידע על עובדיה שפעל נגד אחאב אביו, ואדרבא ניסה לעזור לעובדיה בהלואה, ואילו אצל שאול במולכו אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא, ובכל זאת הואיל והיו בדורו הולכי רכיל ומספרי לשה"ר, שספרו לו על נוב עיר הכהנים וכו', בעבור זה לא הצליח במלחמה. נמצינו למדים שאחדות בעם ישראל מהוה בטחון, נצחון וקיום.

מהי אהבה אמיתית

מורנו ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצוק"ל לימד אותנו את פירוש הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" שאם אדם עשיר מרחם על עני ונותן לו מתנות, וצדקה, אין זה מראה שהוא אוהב

אותו, אלא מפני שהוא מרחם על העני ומרחם ג"כ על עצמו כי יודע שהוא מזכה אותו לעוה"ב, וכן אם האדם מכבד איזה אחד שהוא חשוב ממנו או עשיר ממנו אין זה מראה על אהבה. אמנם האהבה האמיתית היא שהאדם יאהב את חבירו הדומה לו שהם באותה דרגה לא מכובד ממנו ולא פחות ממנו. שלא משיג ממנו שום תועלת, ובכ"ז אוהבו הוא גדר אהבה אמיתית וזה הוא כמוך הדומה לך.

ובדרך רמז אמרו עה"פ "כלו הפך לבן טהור הוא" אם את תיבת "כלו" תהפוך יהיה אותיות "ולך" שהוא ר"ת ו'אהבת ל'רעך כ'מוך - לבן טהור הוא, אותו אדם צדיק וישר הוא.

ואהבת לרעך כמוך - אני ה'

כתוב בפרשת קדושים (יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך - אני ה'". הקב"ה אומר: אם אתם אוהבים איש את רעהו באמת "אני ה'" כביכול מבקש תקחו אותי לתוך החבורה שלכם, ולכן אם יהודי אוהב את חברו כמוהו יש כאן אהבה כפולה, אהבה גי' 13 כפול 2 = 26 ואז אני ה' יעלה מזה שם הוי"ה. כמו אותו מעשה שהיה בשני חברים שהיו מסורים ונאמנים זה לזה בלב ונפש, פעם העלילו על אחד מהם עלילת שוא, הועמד לדין וניידון למות, החבר הנאמן לא חסך כל מאמץ להציל את חבירו אך מאמציו עלו בתוהו, וכשרצו להעלות את חבירו לגרדום לא יכל לסבול ורץ בכל כוחותיו וצעק עצרו! אל תהרגו נפש נקי חף מפשע! אני הוא האשם העלוני תחתיו. וחברו כאשר ראה זאת אמר ח"ו, התחיל ג"כ לטעון הפוך וכו', והדבר הגיע למלך ושמע המלך את אהבתם זה לזה, אמר להם המלך שגזר הדין בטל ואמר אם אתם כ"כ אוהבים זל"ז בבקשה תכניסו אותי השלישי בתוככם.

האלשי"ך הקדוש מבאר את הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" "אני" הוא אחד מע"ב שמות והוא שם של דין כמאמר חז"ל בכל מקום שאמר "ואני" הוא ובית דינו. וז"ש ואהבת לרעך כמוך - אז השם "ואני" שהוא די"ן נעשה הוי'ה חסד גמור. וזה מה שאומר התנא באבות (פ"א מי"ד) אם אין אנ"י לי מי לי, אם אין השם יתברך בבחי' כעס עלי ח"ו כלומר ששם "אני" לא שולט עלי ואין בי ח"ו דינים מלמעלה - אז אין שום בריה בעולם שיכולה להרע לי. "מי לי", וכן מ"י זה עולם הבינה חמשים שערי בינה הם לי הם לטובתי ומשם אני מקבל שפעי.

כל התורה על רגל אחת

וזכורני שיש פירוש נפלא על מאמר הגמרא בשבת (ל"א) מעשה באותו נכרי שבא לפני שמאי ואמר לו למדני את כל התורה על רגל אחת ודחפו באמת הבנין, ואח"כ הלך להלל הזקן

ואמר לו ואהבת לרעך כמוך דעלך סני לחברך לא תעביד, (עי' לעיל מה שפירשנו בכמה פנים את דברי הלל הזקן). ופירושו שאותו נכרי ידע שיש לאדם שעובד את השי"ת עליות וירידות בעבודת ה' היצה"ר עובד בכל כחו להפיל את האדם לשאול תחתית, ואמר אותו נכרי לשמאי גיירני ואני רוצה להיות יהודי שומר תורה ומצוות וללמוד את כל התורה ולקיימה, אמנם אין לי כח לעליות וירידות של היצה"ר אני רוצה לעמוד על רגל אחת בלי עליות וירידות שברגל ימין עולים וברגל שמאל יורדים אלא אני רוצה רק עליות בלי ירידות, ואז שמאי דחפו באמת הבנין אמר לו אין דבר כזה כך הקב"ה ברא את העולם, והלך לו אצל הלל הזקן והלל הסביר לו סוד הענין ואמר לו אני אשאל אותך שאלה באיזה סיבה אתה רוצה להתגייר ולהיות יהודי טוב הרי אתה גוי עשיר וטוב לך ומה אתה צריך את כל זה ומדוע יש לך התעוררות כזו גדולה להתגייר ולקיים מצוות. אלא אני אסביר לך, איזה יהודי היתה לו ירידה בעבודת השי"ת וירד לעמקי הקליפות ושם פגש בנשמתך ואח"כ אותו יהודי למד מוסר ועשה איזה מצוות וחזר בתשובה ונתעלה ואז העלה את נשמתך ג"כ מהקליפות למקום גבוה, ולכן אתה רוצה להתגייר ולשמור תורה ומצוות זכות גדולה מאד.

ולכן כמו שאתה אוהב את עצמך ואתה שמח שאתה מתעלה ומתגייר כן צריך שתעשה כן גם לחברך ולכן אי אפשר בלי ירידות כי צריך שעוד נשמות יזכו, והסביר לו הלל הזקן שזה סוד ואהבת לרעך כמוך שכמו שאתה זכית להתעלות תן גם לאחרים לזכות להתעלות והבין אותו נכרי את הדברים וקיבל עליו ונתגייר.

ואהבת לרעך כמוך

מורנו הרב חיים ויטאל זצוק"ל, כתב בספר הליקוטים (פר' עקב פ"ח), שכל עיקר מצות ואהבת לרעך כמוך היא בין איש לאשתו, שיאהב את אשתו כגופו. שכן זה קשה ביותר לאהוב כל איש מישראל "כמוך" ולכן צריך להתחיל המצוה באנשי ביתו הקרובים אליו, כדי שיתרגל בדבר שלא לאהוב רק את עצמו, עי"ש. וכן מובא בשם החזו"א דעיקר מצות ואהבת לרעך כמוך הוא בין איש לאשתו.

ונביא מעשה נפלא להבין הפסוק ואהבת לרעך כמוך. היה היה גביר אמיד שאשתו נסעה למדינה רחוקה, לצורך טיפולים רפואיים יקרים ביותר, היא אמנם הצטיידה בסכום כסף גדול, אבל לאחר כמה שבועות התברר לה שהכסף לא מספיק כלל ואינו עונה על הדרישות, בנוסף לכך התפתחו גם כמה טיפולים רפואיים נוספים שנתגלה שהיא צריכה להם. ובסה"כ

היא היתה זקוקה בדחיפות לסכום נוסף של כחמישים אלף רובל, שהיה הון עתק בימים ההם.

ישבה האשה וכתבה איגרת לבעלה על מצבה הדחוק, וביקשה ממנו לשלוח תיכף את הסכום הגדול, כדי שיספיק לכל הוצאותיה שם.

בימים ההם - בטרם עידן 'המחאות דואר' והעברות כספי מט"ח בבנקים בינלאומיים, כרטיסי ויזה וישראכרט וכל כיוצא באלו - לא היה ענין העברת הכסף למדינה אחרת מן הקלות כלל. מתחילה היה צריך להמתין עד שיימצא 'תייר' עובר אורח הנוסע לאותה מדינה. המתנה זו עצמה לקחה זמן רב, שכן מעט מאד היו הנוסעים ממדינה למדינה, ובפרט למדינות הרחוקות יותר. - בהתחשב בתנאים הקשים והסבוכים של נסיעות ימי הביניים... הרי, שמלבד כמה טיילים האוהבים להחזיק במקל הנדודים, לא נמצאו הרבה אנשים שיחפצו לצאת למסעות שכאלו...

לאחר שכבר נמצא אדם הנוסע אכן לאותה מדינה. שוב צריך הרי לברר היטב את מידת מהימנותו של האיש, אם ניתן לסמוך עליו... לא אחת נפלו עסקים שכאלו בידי שלוחים מתחזים, שלקחו את כל הממון לכיסם... וברחו ונעלמו כמי שבלעה אותם האדמה.

ומשכבר נמצא האיש הנאמן, שיהיה מוכן ליטול על עצמו את האחריות להעברת הכספים, היה זה האחרון גובה בשכרו סכום הגון ומפולפל, ומוריד לעצמו נתח הגון באחוזים גדולים מן המשלוח, מחמת גודל האחריות והעול הכבד שבמלאכה.

משקיבל העשיר דנן את המכתב לידיו, החל מיד בחיפושים קדחתניים אחר שליח נאמן הנוסע לאותה מדינה רחוקה, שיהיה מוכן להעביר סכום עצום כזה של חמישים אלף רובל, שנצרך לשלוח עבור אשתו. לאחר שבירר וחיפש הדק היטב, עלה בידו בסייעתא דשמיא למצוא שליח נאמן ידוע ומקובל, הנוסע בדיוק לאותה מדינה. הוא נפגש עימו וביקשו להירתם למלאכת בלדרות זו, ולהעביר מיידית את הכסף לאשתו שמעבר לים.

השליח הסכים עקרונית ליטול עימו את משלוח הכסף באחריות מלאה, אבל בעיה לא קטנה צצה לפני גישתם לחתימת החוזה. כאשר שמע השליח את השכר שמציע הגביר עבור הטרחא, לא הסכים לכך בשום אופן - הוא היה ידוע כבלדר יקרן ביותר! הוא ניצל כמובן את העובדה שקשה מאד למצוא בלדרים אחראיים בתחום זה, ושהאנשים לחוצים ביותר להעברת הכסף מיידית, והרשה לעצמו להעלות את מחיר נתח האחוזים שיוריד לעצמו עבור העסקה עד מאד.

גם לאחר שהעלה הגביר את השכר עד אלף רובל, עדיין טען האיש שהאחריות והעול הכבד שבשמירת סכום עצום שכזה בדרכים שווים יותר מזה. ככל שניסה הגביר לשדלו, ולהעלות את שכרו יותר ויותר, הוא עדיין התעקש שאין זה משתלם לו...

כשראה העשיר שאינם מסתדרים על המחיר, הציע לו לפתע הצעה נפלאה ומיוחדת, קח איפוא את מעטפת הכסף בידך, ותן לה לאשתי מתוכה כמה שתרצה!!! - ליותר מזה כבר לא היה השליח יכול לצפות, וכמובן סגר עימו על אתר את העסקה. הגביר ערך עימו שטר מפורש, חוזה כתוב וחתום, בו נאמר מפורשות שהגביר שולח בזאת מעטפה של חמישים אלף רובל ביד שליח זה, והשליח יתן מתוכה לאשה כמה שהוא רוצה!

השליח שמח מאד על המציאה העסקית הגדולה שנפלה בחלקו, הוא הגיע במהרה אל אותה מדינה, ולפי הכתובת שהיתה בידו מצא את האשה, פתח בפניה את המעטפה והראה לה את החוזה הכתוב וחתום בידי בעלה, שבו נאמר מפורשות שיתן לה מתוך המעטפה איזה סכום שירצה. - אם כן איפוא מודיע השליח לאשה בדרמטיות, אני רוצה לעצמי ארבעים ושמונה אלף רובל! ולך אתן אלפיים רובל בלבד...

האשה נדהמה והתבלבלה לגמרי, מה קורה כאן? כיצד זה יכול להיות? הרי היא זקוקה נואשות לסכום הגדול של הכסף! כיצד זה השאיר בעלה הפיקח ביד השליח הברנש הזה את החלטת גובה סכום האחוזים שיעביר לה?

מרוב תסכול ובלבול, לא ידעה האשה את נפשה והזמינה את השליח לבוא עימה לדין תורה אצל רב העיר. השליח הסכים לגשת לדין תורה בהיותו סמוך ובטוח בחפותו ובזכותו, הוא הופיע בחדר בית הדין שבביתו של הרב בצעדים בטוחים ושלווים, הוציא מחיקו את שטר החוזה כתוב וחתום בידי הבעל והניחו על גבי השולחן.

לאחר שנבדקה כשרותו של השטר ונאמנותו של האיש, נמצא הכל תקין, בחקירות ודרישות שבבית הדין, נמצא אכן האיש דובר אמת, שכן כך כתב הבעל מפורש בשטר שחור על גבי לבן: "תן לה כמה שאתה רוצה".

החידה היתה כאן סתומה ביותר, מדוע יעשה איש חכם שטות שכזו, להשאיר את החלטת גובה סכום הנתינה בידי השליח, הרי ברור שיקח את הרוב המכריע לעצמו... מה מסתתר כאן מאחורי סיפור זה? ומה פשר השטר המשונה שהאיש חתם עימו?

לאחר שלא מצאו הרב והדיינים שום מענה לחידה הסתומה שלפניהם, ביקש הרב להשאיר אצלו את החוזה ומעטפת הכסף, כדי לעיין בדין סבוך זה, ולחזור אליו למחרת, ואז יפסוק להם משפט דין אמת.

למחרת כאשר חזרו הצדדים אל בית הדין, כדי לשמוע את פסק הדין. שאל הרב שוב את השליח כמה אתה רוצה בדיוק? - ענה השליח: ארבעים ושמונה אלף רובלים! ואת השאר - אלפיים רובל - אתן לאשה!

פסק לו הרב בחיוך מנצח: הוצא נא איפוא סכום זה שאתה רוצה בו ארבעים ושמונה אלפים טבין ותקילין ותן לאשה! - הלא כך כתב הבעל במפורש בשטר שלפנינו: "תן לה כמה שאתה רוצה". כלומר אותו סכום שאתה בעצמך רוצה בו, זה הסכום שעליך לתת לאשה!!!

המוסר השכל הנלמד מכאן הוא: צורת הקיום הנכונה של מצות "ואהבת לרעך כמוך", תן לשני את מה שאתה רוצה וחפץ לעצמך.

כמים הפנים לפנים

שלמה המלך אמר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", דהיינו, כפי הערך שיאהב, את חבירו, כן יוסיף חבירו אהבה אליו. לכאורה יש להתבונן מדוע, לא הביא דוגמא ברורה יותר־לרואה עצמו במראה? אלא, המסתכל במראה יכול לעמוד בקומה זקופה ולראות את עצמו. אבל, הרואה את עצמו במים אינו יכול לראות אלא אם כן משפיל קומתו ומתכופף למול המים. וזה שדימה שלמה אהבת רעים "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". ומובא במדרש על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" - השפל לרעך, וביאר בספר דברי אליהו, שהאותיות הסמוכות ל"רעך" הם "שפל", וזה שאמר המדרש, כיצד תוכל לקיים את מה שאמרה תורה "ואהבת לרעך כמוך"? השפל לרעך, היינו תשפיל עצמך נגדו ואז תוכל לאוהבו.

רבינו האר"י כותב שנכון לומר קודם התפילה הריני מקבל עלי מ"ע של "ואהבת לרעך כמוך", ור' שניאור זלמן מלאדי כתב ע"ז שמצות אהבת ישראל, היא שער הכניסה לבא ולעמוד לפני ה' יתברך ולכוין בתפילתו לטובת ישראל. וכתב שם האריז"ל שצריך להזהר באהבת חברים ובפרט אלו העוסקים בתורה ביחד, וידוע שהרש"ש זיע"א עשה כתב התקשרות עם החברים שהיו לומדים איתו החיד"א ורבי יעקב אלגזי זצ"ל ובנו רבי יו"ט אלגזי זצ"ל ושאר החברים וקיבלו כל אחד ואחד לעזור אחד לשני הן בחייו והן במותו. וע"כ צריך להתחזק מאד באהבת חברים ובפרט עתה בימי ספירת העומר. וידוע שהביהמ"ק נחרב בגלל שנאת חינם ואמר ע"ז גדול אחד שהוא יבנה באהבת חינם יראו עינינו וישמח ליבנו אכי"ר.

ימי העומר
דרוש ב'

יסביר בו סוד כ"ד אלף תלמידי ר"ע ומה שורש נשמתם של החמשה תלמידים שהעמיד אח"כ, והשמחה הגדולה שצריך לעשות ביום ל"ג בעומר

אמרו חז"ל במסכת יבמות (דף ס"ב ע"ב): שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, והם ר"מ ורבי יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת ע"כ.

כאשר נתבונן מה קרה לתלמידי רבי עקיבא הראשונים ומה המעלה של התלמידים האחרונים שהעמידו את העולם, נראה כי הראשונים שלא נהגו כבוד זה בזה מתו, כי אירע להם מקרה שבירת הכלים ב"מ לפי שהיו מפוזרים ומפורדים, ולא היתה ביניהם אחדות והיו בבחינת רשות הרבים כי כל אחד היה עומד בפני עצמו ולא יכל לקבל את האור של חבירו היותר גדול ממנו. ועל כן אירע להם מעשה השבירה כי כולם מתו בפרק אחד.

אמנם התלמידים האחרונים הם היו בבחינת התיקון כי הם היו מאוחדים כרשות היחיד והיו מתוקנים ועומדים ברשות אחת, כי הם היו חמשה תלמידים כנגד חסד גבורה תפארת נצח והוד כמ"ש רבינו האר"י זיע"א בשער הכוונות בדרוש ל"ג בעומר, כי הם כנגד חמשה גבורות שבדעת, והיינו, לאחר התיקון. ועל כן הם העמידו את התורה כי היו מאוחדים וכלולים אחד בשני.

ובזה יובן גודל מעלת יום ל"ג בעומר שנקבע ליום שמחה לפי שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות. וקשה לכאורה, דאדרבא ביום זה שפסקו למות הרי היה העולם שמם באותו יום כמו שאמרו בגמ' עד שבא ר"ע לרבותינו שבדרום, והיאך קבעו יום זה ליום שמחה?

כיום בריאת העולם

אמנם על פי מה שביארנו בס"ד יובן הענין כי יום זה הוא יום גדול וקדוש כיום בריאת העולם ממש. כי ענין שבירת הכלים היה בימים שקודם בריאת העולם וכאשר נברא העולם אז התחיל בחינת התיקון, כי יום ראשון הוא חסד ויום שני גבורה ויום שלישי תפארת ויום רביעי נצח ויום חמישי הוד וכו', הרי כי ביום שפסקו מלמות תלמידי רבי עקיבא שהוא כנגד בחינת השבירה הרי כנגדו מיד מתחיל בחינת התיקון, ולכן גדול יום זה כיום שנבראו בו שמים וארץ.

יום של גילוי סודות התורה

ונבאר את הענין יותר בעומק בס"ד, והוא כי עד אותו זמן שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות, היו סתרי תורה בהעלם נמרץ ולא היה להם כלי בית קיבול בעולם השפל, ומאותו יום שהתחיל בחינת התיקון והוא התגלות סודות התורה שהוא כתיבת ספר הזוהר הקדוש, אז נעשה להם קיום בעולם, ולכן מאז נקרא שמתחיל הזמן להתגלות אורות פנימיות התורה. ולכן עיקר ההכנה לעסק לימוד תורת הסוד הוא ענין אהבת החברים שיקיים האדם מצות ואהבת לרעך כמוך שתהיה נפשו כלולה מנפשות כלל ישראל.

לימוד הסודות בחבורה אך ורק באחדותם

ונבאר בזה מה שאמרו חז"ל במסכת חגיגה (דף י"א) אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא א"כ היה חכם ומבין מדעתו. וביאור הענין ע"פ מה שנתבאר הוא, כי אין דורשין בעריות בשלשה אבל בשנים דורשים אפילו ששנים הם רבים דמיעוט רבים שנים, ולא במעשה בראשית בשנים כי מעשה בראשית הוא בחינת פנימיות משא"כ עריות הוא בחינת חיצוניות כנגד תורת הנגלה ולכן אין דורשים במעשה בראשית בשנים, והיינו כאשר הלומדים הם בחינת רבים שהם שנים ואין הם מאוחדים דאז אסור לדרוש להם בפנימיות התורה שהוא מעשה בראשית, אלא ביחיד כי בראשית בריאת העולם אז הוא בחינת התיקון שהוא ענין התגלות פנימיות התורה שאין דורשין אלא ביחיד, והיינו שיהיו הרבים מאוחדים וחשובים כאחד אז אפשר לדרוש להם בסודות התורה.

ועל פי מה שביארנו בס"ד, כי מאז שניתנה רשות לרשב"י לגלות סודות התורה הוא נקרא זמן התיקון, יובן מה שכתוב בריש אדרא קדישא: תניא אמר רבי שמעון עד אימת ניתיב בקיומא דחד סמכא, כתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך. יומין זעירין ומארי דחובה דחיק כרוזא קרי כל יומא ומחצדי חקלא זעירין אינון ואינהו בשולי כרמא לא אשגחן ולא ידעין לאן אתר

אזלין כמה דיאות, אתכנשו חבריא לבי אדרא מלובשין שריין סייפי ורומחי, אזדרזו בתיקונכון בעיטא בחכמתא בסכלתנו בדעתא בחיזו בידין ברגלין, אמליכו עליכון למאן דברשותיה חיי ומותא למגזר מילין דקשוט וכו' וכו' קם רבי שמעון וצלי צלותיה יתיב בגווייהו ואמר כל חד ישוי ידוי בתוקפי שוו ידיהו ונסיב לון וכו' ע"כ.

והענין כבר פירשו המפרשים דרבי שמעון אמר עד אימת נתיב בקיומא דחד סמכא שהוא ענין המלכים שקודם התיקון שהיו עומדים זה תחת זה ולא בצורת קוים והוי חד סמכא, ומחצדי חקלא זעירין אינון ואנהו בשולי כרמא, כי עדין לא היה ענין התיקון שהוא התגלות סודות התורה ולכן היו התלמידי חכמים מפוזרים בשולי כרמא. אמנם עכשיו אתכנשו חבריא לבי אדרא ונהיה מאוחדים, אזדרזו בתיקוניכון בעיטא בחכמתא בסוכלתנו וכו' והיינו שהם עולים בדעה אחת לקבל רזין עלאין, ואז ידין יהבו לרבי שמעון כי ע"י נתינת היד שנתנו לו, הראו בזה שכולם יש ביניהם אהבה ואחוה והם מאוחדים והם בחינת רשות היחיד גוף אחד בבחינת ג' קוים, חד אריך וחד קצר וחד בינוני, אינון אזלין כחדא. ואז פתח רבי שמעון ברזי תורה לאחר שראה שיש ביניהם אחדות אז ראויים הם שיתגלה על ידם רזי תורה.

נמצינו למדים כי כדי לזכות לרזי תורה, צריכים לקבל עלינו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ואז נזכה להבין בסודות התורה. ויובן בזה מה שסידר רבינו הגדול מהרח"ו זצוק"ל זיע"א בהקדמה לספר "עץ חיים" ב"ועשה טוב" כתב קודם שיכנס ישים על לבו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך ואח"כ יכנס, וכל הקדמה זאת היא התנאים שצריך להכין האדם עצמו לעסוק בתורת הסוד, וגם בספר שער הכוונות בתחילת הספר הזהיר על מצות ואהבת לרעך כמוך שצריך לקבל האדם עליו קודם התפלה ובפרט אהבת החברים העוסקים ביחד בתורה, כי כדי להבין סודות התורה צריך לאהוב אחד את השני ואז יזכה להבין בעמקי סודות התורה, ולכן סידר זה בתחילת הספר כי סוף מעשה במחשבה תחילה, כי כאשר האדם מחשב בתחילת לימודו הרי זה עולה לו לכל זמן הלימוד.

מדוע נרמז רשב"י בתיבת בראשית

ובזה יובן מה שרמז בספר אספקלריא המאירה כי בראשי"ת הוא נוטריקון א'ור ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ר י'וחאי, והיינו לפי מה שנתבאר בס"ד לעיל כי בראשית הוא בחינת התיקון שהוא יום ראשון לבריאת העולם שבו התחיל תיקון ז"א והוא בחינת יום ל"ג בעומר שבו ביום ניתנה רשות לגלות רזי התורה, כי אותו יום מתחיל התיקון, כי פסקו מלמות ואז באו חמשה התלמידים של רבי עקיבא שהיו באחדות אחת והיו בחינת התיקון, א"כ נאה ויאה לרמוז בתיבת בראשית על תורת רשב"י ע"ה שהוא בחינת תיקון העולם.

ועל פי מה שביארנו שכדי להבין בתורת הרשב"י שהיא תורת הסוד, צריכים לקבל מצות ואהבת לרעך כמוך. א"כ אפשר לרמוז בס"ד ענין התורה נעוץ סופה בתחילתה: לעיני כל ישראל, בראשית. כי תחילה צריך להיות לעיני כל ישראל והיינו לאהוב כל אחד ואחד מבני ישראל כנפשו ומאדו, ואז בראשית, ואז יזכה לתיקון שהוא א'ור ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ר י'וחאי.

עשיית הפאות תחילת התיקון

ועם זה נבין ענין המנהג שמצינו בשער הכוונות על רבינו האר"י זיע"א שלקח את בנו לעשות לו פאות ביום ל"ג בעומר על ציון התנא הקדוש רשב"י ע"ה, והענין הוא ע"פ המבואר בשער המצות פרשת קדושים כי ענין הפאות הם שורש תיקוני דיקנא קדישא. וזה מובן כי תחילת התיקון שהוא ענין עשיית הפאות לילד שהוא ענין התגלות שורש התיקון יש לעשותו ביום ל"ג בעומר שבו ביום התחיל התיקון, ונכון לעשותו ע"י ציון הרשב"י ע"ה לפי שעל ידו התחיל התיקון להתגלות. ותא חזי כי עיקר האדרא קדישא שנתגלה ביום ל"ג בעומר הוא מה שגילה הרשב"י ע"ה בי"ג תיקוני דיקנא.

טעם שנפטר בח"י באייר, ונקבר במירון

והנה אמרו בסוף האדרא זוטא על רשב"י ע"ה, זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות. יובן ע"פ מה שנתבאר כי רשב"י ע"ה התחיל ענין התיקון והוא ענין תחיית המלכים שנשברו בזמן השבירה שנפלו אל הקלי' וצריך להחיותם, אולם רשב"י ע"ה התחיל לברר מתוכם ניצוצות הקדושה ע"י גילוי סתרי תורה לזה נאמר עליו שהוא מרגיז ממלכות היינו שמעלה את ניצוצות המלכים וע"ז הם מתבטלים. והוא רומז למלך הדר ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד, היינו, שע"י שם מ"ה החדש נתקן הניצוצין ואז נטרדים המלכים וחוזרים למקומם. ולכן מקום מנוחתו של רשב"י הוא במירון כי מירו"ן בגימ' הד"ר מהיטבא"ל שהוא בחינת התיקון, ולכן אע"פ שנסתלק רשב"י ביום ל"ג בעומר, עכ"ז אין זה חלילה יום אבל וצרה על סילוקו, דלאו בגריעותא סליק אלא בחדותא, אלא אדרבה יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה כי ל"ג גי' אב"ל ונהפך לשמחה, והיינו, כיון שהתחיל לתקן את העולם בהתגלות אור תורתו הקדושה שהיא תורת הסוד, הרי נמצא כי הוא בחינת המלך השמיני שלא מת, שלא נזכר בו מיתה כי הוא חי אקרי, יום ח"י באייר כי הד"ר עם ג' אותיות בגימ' אי"ר ע"ה, והוא נקרא חדש זיו כי בו נתגלה זיו תורת הסוד.

המועדים כולם נרמזים ביום קדוש זה

והנה בדרך כלל בשנה רגילה שאינה מעוברת בפרשת אמור הוא השבוע בו יחול יום ל"ג בעומר, שהוא יום של שמחה גדולה שאין כמותה - "יום שמחת פנימיות התורה".

וכידוע שפרשת אמור עוסקת בכל המועדות כולם, חצי פרשה עוסקת בענין פסח שבועות סוכות ר"ה ויוהכ"פ, וכידוע שכאשר קוראים את ענינם בתורה הם מאירים כספירים ולכן תמיד בפרשת אמור, מאיר אור כל החגים כולם, והיא שבת מיוחדת שיש בה מלבד האור של יום שב"ק גם את האור של כל החגים כולם.

וראה פלא שיום זה יום ל"ג בעומר כולל כל החגים כולם.

א. ראש השנה - הרי כתוב שביום ר"ה כולם עוברים לפניו כבני "מרון" הרי רמז על ר"ה.

ב. יוהכ"פ - מי שיכנס לפנים בציון יראה אילו בכיות ותשובה עושים ישראל ביום זה, כמה תפילות לישועה לזכות להבנת התורה ועוד ועוד, ורשב"י עומד בתפילה על כולם והוא מליץ יושר עבור כלל ישראל.

ג. חג הסוכות - כולם יושבים שם עם אהלים בדירת עראי כדי לזכות להיות בציון הקדוש לקבל אור גדול מרשב"י זיע"א. ויש שיושבים שם לפחות שבוע ימים.

ד. שמחת תורה - השמחה שם, היא ממש שמחת התורה והיא שמחת פנימיות התורה כי ביום זה זכה רשב"י לגלות סודות גדולים ולמעשה ביום זה סיים לגלות ולהוריד לעולם כל סודות התורה, ורואים כולם את השמחה הגדולה הריקודים והשירים והתזמורות ממש שמחת תורה.

ה. חג הפסח - כידוע בשבוע של ל"ג בעומר הוא זמן פסח שני, ומובא בזוה"ק שמיום פסח שני - שבעה ימים שערי שמים פתוחים, ומי שרוצה לעשות תשובה השערים פתוחים ויכול לזכות לתורה ולסודות התורה. ועוד שהרמב"ן כותב שכל ימי העומר הם נקראים ימי חול המועד דפסח.

ו. חג השבועות - כי הוא יום מתן תורה כמש"כ לעיל בו זכינו לקבל התורה - פנימיות התורה, כי משה רבינו שעלה להביא התורה הוריד ג"כ סודות התורה כמש"כ עלית למרום שבית שב"י תורת השב"י שהוא רשב"י כל הזוה"ק, ורשב"י זכה להוריד אותה לעולם ביום ל"ג בעומר.

וכמו שאמרו בספה"ק שבתיבת "שב"י" רמוזים כל גאוני תורת הקבלה ראשון בקודש התנא האלהי רבי **ש**מעון **ב**ר **י**וחאי. ואחריו שזכה ג"כ לגילוי אליהו ולפרש את תורת הסוד

האריז"ל, שנקרא **יצחק בן שלמה**. ואחריו הרש"ש הקדוש ר' **שלום בן יצחק**, והבעש"ט הקדוש רבי **ישראל בעל שם** טוב.

והנה בכל שנה ושנה מתגלה הארת אותו יום כנודע. וא"כ בודאי יום זה הוא יום מסוגל לאדם לקבל הארת סודות התורה, וקודם זה, צריכים אנחנו לקבל על עצמנו מצות ואהבת לרעך כמוך כמו שביארנו, ואז הי"ת יזכה אותנו להבין ולהשכיל ולחדש חידושים אמיתיים בתורת הסוד אכי"ר.

שבחי מהרח"ו

יום פטירתו ל' ניסן

מן השמים ציוו את רבינו האר"י ללמד חכמתו למהרח"ו

כתוב באגרות הר"ש שלומל ז"ל כי הרב הגדול מהרח"ו נר"ו בטרם ביאתו של האר"י ז"ל לארץ הצבי, טרח ויגע טרחא גדולה עד מאד לעשות פירוש על הזוהר, ואיזן וחקר ותיקן משלים הרבה על פי דרך הקדמות מהרמ"ק ז"ל.

וכאשר ראה הקב"ה את לבבו הנאמן עם אלהיו, וחשקו הגדול אשר חשקה נפשו להבין סתרי תורה, מיד נגלה עליו ברוח הקודש על איש אלהים האר"י ז"ל, שכבר הגיע סמוך לעת השבת פקדון רוחו אל האלהים אשר נתנה לו, וצוהו שיעלה ממצרים לארץ ישראל, וימסור כל חכמתו לתלמיד חכם אחד ששמו כמוהר"ר חיים יצ"ו, כי הוא ימלא מקומו להחיות שארית בארץ. מיד הכין לדרך פעמיו, ובא לארץ הקדושה, הוא ואשתו ובניו וכל אשר לו. והיה יושב ששה חודשים מצפה וממתין אימתי יבוא כבוד מורנו הרב רבנו חיים אצלו, ויבקש ממנו שיכניסהו בחדרי החכמה, כי לא רצה האר"י לרדוף אחריו, לקיים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, וכדין היה חביבה עליו, מה שאין כן להיפך.

והרב מהרח"ו לא החשיב אותו שהוא צריך ללמוד ממנו, ואדרבא הוא חשב שהוא יותר חכם בחכמת הקבלה ממנו. עד שלאחר זמן הששה חדשים עלה בדעתו לילך אל האר"י ז"ל

ולתהות בקנקנו איך יפרש מאמר אחד שכבר היה מפורש אצלו, ותיכף כשבא, אמר האר"י ז"ל זה לא בא כי אם לתהות בקנקני. כיון ששאל אותו מהרח"ו נר"ו מאמר אחד, מיד התחיל כמהר"ר יצחק אשכנזי ע"ה לומר בתוכו סודות נפלאים שרמזם הרשב"י בתוכו, אשר לא שמעתן אזן אדם מעולם.

וכיון ששמע כמהר"ר חיים אותם הרזים העליונים, כמעט יצאה נפשו בדברו אתו. אחר כך שאל אותו במאמר אחר, והאר"י ז"ל פתח לו פתחים של אורה, עד שדמה עצמו מורנו הרב רבי חיים יצ"ו לפני האר"י כשועל, וכלא חשיבי דמי. אחר כך התחיל לשאול אותו מאמר אחר, השיב האר"י ז"ל עד כאן תחום שבת, ותו לא, אינך ראוי לגלות לך יותר מזה.

מיד יצא מלפניו בפחי נפש, ונכנס בביתו ופשט את בגדיו ולבש שק, והשליך את עצמו מלא קומתו בתוך האפר, והיה מאפיר את עצמו באפר, וצעק ובכה בכיה גדולה עד מאד, ובקש רחמים מלפני הקב"ה שיתנהו לחן ולחסד בעיני האר"י ז"ל, שימסור לו סתרי תורה, ולן בתענית ושק, ולמחר בא אל האר"י ז"ל, ונפל על פניו, ונשק לו ידיו ורגליו, והתחיל לבכות לפניו ולהתחנן, ואמר לו, למען השם אלהי ישראל נא אל תשיבני ריקם, ואל תעזבני ואל תרחיקני ממך. אמר לו האר"י ז"ל האפר של אתמול שאפרת בה הועילה לך, ועל מנת כן נתכוונתי אתמול שלא לגלות לך עוד, מכאן ואילך אל תפחד כי אני אלמדך הכל בע"ה. וגילה לו מה שנאמר לו במצרים. ומאותו יום והלאה לא מש מתוך האוהל, והיה מוסר לו סתרי תורה שנה תמימה, והיה כותב כל מה ששמע מרבו.

רבינו האר"י מבקש ממהרח"ו לא לגלותו לשום אדם

אחר כך אמר מהר"ר חיים, הייטב בעיני ה' שיהיה אור גדול בזה העולם, וחכמי הדור לא ידעו אותו.

אמר לו האר"י לא טוב הדבר אשר אתה אומר, לא תגלה אותי לשום אדם, וינעם לי ולך. ומהרר"ח לא חש לדבריו, והלך וגילה אותו לקצת חביריו, עד שנתחברו לו עשרה חברים קדושי עליון. ורובי הדרושים שגילה להם היה על הזוהר, ולא היה מצטרך לא לספרי הזוהר ולא לשום ספר בעולם, אלא הכל בעל פה. ולפעמים הלך עם החברים למירון, והיה מושיב אותם על המקום ששם גילה להם הרשב"י האדרא רבא, והיה אומר בכאן ישב רבי אלעזר, בכאן ישב רבי אבא, בכאן ישב רבי יהודה, וכן כולם. והשיב כל אחד על מקומו הראוי לו כפי נשמתו. והוא בעצמו ישב במקום רבי שמעון, ור' חיים במקום רבי אלעזר, ור' יונתן במקום רבי אבא, ור' גדליה במקום רבי יהודה, ור' יוסף מערבי במקום רבי יוסי, ור' יצחק כהן אשכנזי במקום רבי יצחק, וכן כולם. והיה אומר היום האירה נשמת תנא פלוני בנשמתך, והיה אומר שהוא רואה שהאש מלהטת סביבות החברים, אלא שאין ניתן רשות לעיניהם לראות אלא לו לבדו.

רבינו האר"י ראה איך שנכנס עם מהרח"ו בניהו בן יהוידע

וכן אירע מעשה שמסר למהר"ר חיים נר"ו יחוד אחד לילך לכפר אבנית, ששם קבורים אביי ורבא, וישתטח עליהם, והם ידברו עמו וימסרו לו. וכן עשה, והלך ונשתטח על קברם, וכיוון למה שמסר לו רבו והם דברו עמו, ומסרו לו סתרי תורה. וכיון שחזר לו מהם, ובא לפני רבו, עמד הרב ע"ה לפניו, ואמר לו ברוך הבא. והושיבו על יד ימינו, ושמח עמו שמחה גדולה. ומהר"ר חיים נר"ו הוא חקרן גדול, כיון שראה שעשה לו כל הכבוד הזה, מה שלא היה רגיל לעשות לו כך פעמים אחרות, אזי אמר מהר"ר חיים להאר"י ז"ל, אדוני מורי, מה יום מיומים שעשה לי מר כל הכבוד הזה לא לחנם. אמר לו האר"י ז"ל, חייך לא מפניך קמתי, ולא לך אמרתי ברוך הבא, אלא לבניהו בן יהוידע שראיתי נכנס עמך. ויהי לפלא בעיני מהר"ר חיים. ושניהם לא ידעו מאיזה סיבה נתחברה עמו הפעם נשמתו של בניהו. עד שלאחר זמן ג' חדשים שכבר היה נשכח אצלם אותו המעשה, הלכו שניהם יחד לכפר אבנית ללמוד, עמד האר"י ז"ל, אמר אני רואה שבכאן קבור בניהו בן יהוידע ע"ה. ולא היה לשם לא ציון ולא היכר של קבר. נענה מהרח"ו נר"ו, חייך באותו הפעם שהלכתי להשתטח על ציון אביי ורבא, קודם לכן ישבתי בכאן בזה המקום ממש, והייתי חוזר על היחוד שמסרת לי, כדי שיהיה רגיל בפי ובלבי לומר אותו בלי טעות. אמר האר"י ז"ל אכן נודע הדבר שמכח היחוד שזכרת על קברו בכאן, עוררת והורדת נשמתו לתוך גופו, וגם נתדבקה בך להועילך למטה בחכמה. וזה סוד כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה.

עד היכן מגיע מסירת נפשו של האר"י ז"ל בשביל כמהר"ח נר"ו

ומוכרח אני להודיע למעכ"ת עד היכן מגיע מסירת נפשו של האר"י ז"ל בשביל כמהר"ח נר"ו, שפעם אחת דרש להם בשדה סוד גלות מצרים, והיה מודיע מאמר אחד של הזהר בפרשת פנחס [דף רמ"ט ע"ב] המדבר שיש אילה אחת לאחר שהיא נתעברה וכו' וכשמגיע זמן לידתה הקב"ה מזמין לה נחש אחד וכו', אמר האר"י ז"ל בכאן איני יכול לגלות סודות, מפני שיש סכנה גדולה בדבר, ולכן אמר הרשב"י בפרשת בשלח [דף נ"ב ע"ב] בהאי מלה לא תשאל ולא תנסה ה' דייקא, להיות שגם הוא מפחד נפשו מן הסכנה, וגם משה רבינו ע"ה פחד מזה המקום, דכתיב [שמות ד' ג'] וינס משה מפניו. והחכם ר' חיים הפציר בו עד בוש לרבנו האר"י ע"ה להיות שגזרו עליו שלא יעלים שום דבר ממה שישאל ממנו כמהרר"ח, והיה מוכרח לגלות לו, וגילה לו הסוד, והוא כתוב אצלינו תהלה לאל [ראה שער הכוונות דף פ"ח ע"ג]. לאחר שסיים מלומר הסוד, הכה האר"י בידו על ראשו, ואמר ברוך דיין האמת.

אמרו לו תלמידיו מאי האי אדוננו מורינו, אמר להם עתה יצאה הגזירה שימות בני משה קודם ז' ימים, בעבור שגליתי לכם הסוד. כיון שהגיע לערב שבת ובאו מן השדה, הלך כמהר"ר חיים

לביתו של הרב עם הרב, והלך הרב ע"ה ושאל לאשתו בנינו משה היכן הוא, אמרה זה ב' שעות שבא מבית הספר ואמר לי ראשו כבד לו והשכבתיו למטה. מיד הלך ר' יצחק אל הנער, ומהרח"ו עמו, ושם ידו על ראשו וראה שהיה שורף כמו האש. לא עברו ז' ימים, וימת הנער כדבר איש אלהים. לאחר ז' ימי האבלות שלח אחר התלמידים, ואמר להם, אל תיראו שאמנע מכם מנהגי בעבור פטירת בני משה, אילו ימותו לי כל בני וגם אני בעצמי, לא אניח ידי ולא אעזוב אתכם מללמד אתכם כל רזי התורה, כדי לתקן אתכם כהלכתו, למען תאירו את כל העולם כולו בחכמתכם. וישמחו התלמידים שמחה גדולה עד מאד כי חשבו כי כבר הם נזופים לפניו. ונשקו לו ידיו ורגליו ואמרו יחי אדוננו המלך לעולם הוא ובניו בקרב כל ישראל.

רבינו האר"י אומר למהרח"ו אם אגלה לך סוד זה אתה תתחרט חרטה גמורה ויגרם נזק גדול

ועוד יותר מזה הפלא ופלא עשה האר"י ז"ל, שאחר הדברים האלה, נזדמן ששאל מהרח"ו להאר"י ז"ל הבנת התוספתא של תרין עוזלין דאיילתא עבדו קמאי רעותא דניחא לי וכו', ושמע קול דאמר אברהם ויצחק הוו, וכל הענין כולו והוא מובא בזוהר פרשת מצורע (דף נ"ה ע"ב). אמר לו האר"י ז"ל חייך ר' חיים שתניח אותי בכאן שלא אפרשנה לך, ויונעם לך וגם לי ולכל העולם שסוד גדול בכאן, ואינם רוצים שאגלה אותו. אמר לו מוכרח הוא שתגלהו לי. חזר אמר לו האר"י, ראה שאם אגלה אותו לך, סופך שתתחרט עליו חרטה גדולה, ואני מתרה בך, אבל אני מוכרח ומצווה שלא למנוע ממך כל מה שתרצה שתשאלני, על כן אני מזהירך שתניחני מלפרש לך זו התוספתא. חזר מהרח"ו יצ"ו ואמר אני רוצה שתפרש לי אותה על כל פנים. אזי פירש לו התוספתא, וגילה לו סודות. ואחר שגילה אותם אמר שכבר יצאה הגזירה שימות האר"י באותה שנה, מחמת עונש שגליתי לך זה הסוד, ואתה בעצמך הבאת לך זה ההיזק, שאם לא היית מפציר בי כל כך לא הייתי מגלה לך, ולא היו מעניישים אותי מן השמים, וכבר רמזתי לך כמה פעמים, ואתה לא רצית ליתן לבך לדברי, ולכן איני חש עלי ולא על בני ביתי, אלא עליכם אני מצטער איך אניח אתכם בלי שלימות תקנוכם. וזה הסוד עדיין לא זכינו אליו, והוא גנוז ביד מהרח"ו, ואינו מגלה עד עת בא דברו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. אז נתעצבו התלמידים אל לבם, ואמרו הלואי לא היינו שואלים דבר.

הרב ע"ה תמיד היה מזהיר אותם על האחוה והאהבה שיהיה ביניהם תמיד שלום אהבה ואחוה

אחר כך עשה האר"י ז"ל הסגר אחד לאלו העשרה חברים, ותיקן חדרים לנשים והטף בפני עצמו באותה החצר של ההסגר עצמו. לסוף חמשה חודשים נפלה קטטה אחת בין הנשים בערב שבת, והנשים הגידו אותו לבעליהן, ונמשך עד שגם החברים נתקוטטו, והרב ע"ה תמיד היה מזהיר

אותם על האחוה והאהבה שיהיה ביניהם תמיד שלום אהבה ואחוה, ובאותו היום עברו על דבריו בעוונות. ולעת ערב יצא עם החברים לקבל השבת, וחזר לבית הכנסת סר וזעף, וישב כל זמן התפלה באנינות. ומהרח"ו כשראה אותו באותו סגנון נבהל מאד, כי לא כן היה מנהגו לעשות כן. לאחר שסיימו הקהל התפלה, הלך ר' חיים אצלו ואמר לו, רבינו למה ראיתיך כל זמן התפלה הזאת באנינות ובמר נפש. אמר לו האר"י ע"ה מפני שראיתי בקבלת השבת הס"מ, ואמר זה הפסוק גם אתם גם מלככם תספו [שמואל א' י"ב כ"ה], מכאן נראה שכבר נחתם גזר דין בעו"ה, ולא נחתם אלא בעבור קטטה שנעשה היום בין החברים, שכל זמן שהיה שלום ביניהם לא היה לו בית כניסה לקטרג. וכן היה בעוונותינו הרבים באותו זמן נתבקש בישיבה של מעלה מורנו ורבינו עטרת ראשנו ז"ל, וגם ה' חברים עמו, וחיי למר שבק.

בפרט מהרח"ו נר"ו כל העולם מעידין עליו שאין שני לו בכל העולם כולו

ועתה כעת קיימים עוד ג' מתלמידיו החשובים יאריך ה' ימיהם ושנותיהם, מהרח"ו נר"ו, ומו"ה יוסף מערבי נר"ו, ומו"ה גדליה נר"ו. והם גדולי ישראל תהלה לאל כמותם ירבו בישראל. בפרט מהרח"ו נר"ו כל העולם מעידין עליו שאין שני לו בכל העולם כולו, ויש לו גם כן השגה ברוח הקודש, ומכיר בפרצוף, ויודע לאתדבקא רוחא ברוחא, ולדבר עם איזה צדיק של עולם שירצה [בכח היחודים והכוונות] שהם כתובים אצלו שקבל אותם מרבו אין להם מספר ואין להם חקר. ואין לך יום שאינו מחדש בתורה, וכבר כתב פירוש על הזוהר, והתיקונים, וספר יצירה, ועל כמה וכמה אגדות ומאמרי מדרשות של רז"ל, אבל הכל הוא גנוז וטמון ומכוסה אצלו, ואין כח ביד שום חכם מארץ הצבי שיכול עמו שיגלה לו סתרי תורה, והוא אומר שאינו רשאי לגלות אלא למי שיתנו לו רשות מן השמים עליו. ועתה מקרוב הוא אומר בהשגה שיש חכם אחד בחוצה לארץ בארץ אדום שימלא מקומו. ואמר, אם יהיה זכות בדור, אזי יתגלה אליו אותו החכם, ויבוא אצלו וילמוד לפניו, וימסור לו כל חכמתו, ויסמוך ידיו עליו, ויעשהו כמעין המתגבר ותנוח עליו הרוח, ואם לא יהיה זכות בדור, אז לא יזכה אותו החכם לבוא אצלו, וישאר אותו החכם בחושך מגשש כעוור בצהרים, וכל העולם כולו ישאר חשך בעבורו.

וקצת מן הספרים כמו שש מאות ניירים, נתגלה אלינו בארץ ישראל, ברוב חסדי השם שאינו מקפח שכר כל בריה, ואינו מונע הטוב מן הראוי אליו, שלאחר פטירת האר"י ז"ל לקח מהרח"ו כל הקונטריסים מיד כל החברים, ולא הניח להם שום דבר מזו החכמה, ולא החזיר אותם להם, באומרו שלא ניתן רשות לגלות עוד בעולם הזה האור הגדול, כי כבר נסתמו אותן מעינות החכמה ושערי אורה שהיו פתוחין בזמן הרב ע"ה.

ספר עץ חיים

וכך נשאר העולם ט"ו שנים בחושך אחר פטירת הרב ע"ה. ומהרח"ו לקח בין כך ובין כך כל הקונטריסים, והיה מעתיק כל החדושים שלא שמע הוא, והיה מצרף אותם עם החדושים שלמד הוא, וכתב בצדו זהו מן החברים. וסידר כל הדברים כל דבר ודבר על מקומו הראוי לו, כי בשעה שלמדו לפני הרב לא למדו תמיד הדברים על הסדר, שלפעמים גילה להם סוד אחד של תפילין בתוך הדרוש של הגדלות, או דרוש אחר בתוך הדרוש של מ"ן, וכהנה רבות. ועשה מהם חיבור אחד נאה, דבר דבור על אופניו. וחלק אותם לחלקים, והחלקים לשערים והשערים לפרקים וקרא אותם עץ החיים. והנה הוא גנוז אצלו ט"ו שנה, לא שזפתו עין רואי.

מהרח"ו עם החכם השלם כה"ר יהושע בן נון

עד שנתעורר גדול בישראל אביר הרועים כמהר"ר יהושע בן נון ע"ה, ואף כי היה לזה הרב כמעט כל חמדת ישראל, שהיה אב"ד בצפת, וראש לכל ראשי הישיבות דצפת, ועל פיו יבואו כל ההקדשות של כל הגולה, והוא היה המשביר והמספיק לכל חכמי צפת, ולכל העניים ולהאלמנות, ומלבד זה היה עשיר מופלג בממון. ואעפ"כ היה משפיל עצמו לפני מהרח"ו נר"ו כתינוק, נושק לו ידיו ורגליו, בוכה ומתחנן לפניו שיגלה לו רזי התורה. ונתן לו מתנות למאות, והיה עומד ומשרת לפניו כעבד בפני רבו, מלבישו ומרחיצו מנעילו שופך מים על ידיו. אחר כך נזדמן שהלך מהרח"ו מירושלים למצרים, הלך גם כן ריב"ן עמו, כדי למצא חן בעיניו, ולפתותו בענין מסירת זו החכמה. אחר כך הלך ממצרים לירושלים, והלך גם כן ריב"ן. ועם כל זה לא היה יכול לפתותו, להיות שאמר כמהר"ח נר"ו שאין רשות נתונה מלמעלה עדיין. והיה ריב"ן עומד על משמרתו ומצפה לרחמי שמים.

עד שאחר כך נפל כמהר"ח למשכב, והיה מוטל על ערש דוי שנה תמימה, שלא היה יודע בין החיים למות, אז ריב"ן נתן ג' זהובים לאחיו של כמהר"ח, ושמו כהר"ר משה נר"ו, על מנת שיביא לו הספרים, ולהחזירן אחר ג' ימים. מיד הלך כמהר"מ נר"ו והשתדל ופתח בהחבא, והביא לו הספרים, אבל לא כולן. ואפשר שכך היה גזירה למעלה שלא יתגלה כולו כי אם אותו החלק לבד. ותיכף שכר ריב"ן מאה סופרים ונתן לכל אחד ששה ניירות ותכף העתיקו אותו בג' ימים ותכף באותה שעה חזר כמהרר"ח לבריאותו, ולא היה ריב"ן יכול להשיג יותר מן אותם הספרים שלא העתיק. ומאותו היום והלאה נתפשטו הספרים בין יחידי סגולה בארץ ישראל לבד.

מהרח"ו עם מי הגיחון

הגאון חיד"א ז"ל בסה"ב "שם הגדולים" (מערכת ח' מספר 21) הביא בזה מעשה נוראה מענין נהר גיחון וז"ל, יען כתבתי לעיל דע"י מעשה הלך מהרח"ו ז"ל לדמשק, רבים שאלו והיתה הפצירה, אכתוב על ספר מעשה זה אף שאין רצוני לכתוב מעשיות, מ"מ להפצרתם אמרתי אגלה מה שקבלתי מרבני זקני עיר הקודש ירושלים ת"ו, ידוע דחזקיה המלך ע"ה סתם את מי גיחון מפני סנחריב, ועד היום ביום הששי בחצות שנסגרים פתחי שערי ירושלים, כי כל הישמעאלים הולכים בעוה"ר לבית המקדש, נשארת העיר כמעט ריקנית ומשו"ה סוגרים העיר, וההולך שם אצל שער אחד אשר הוא סמוך למגדל שומע קול מים רבים שהולכים מתחת לארץ, ובזמן שהרב מהרח"ו היה בעיר הקודש ירושלים ת"ו בא שר אחד תקיף הנקרא "אבו סיפין" וידע שמלך ישראל סתם מי גיחון, ושאל אם נמצא היום מי שיוכל לפותחו? ואמרו לו הגוים יש חכם שהוא אלהי ושמו רב חיים ויטאל ודאי שהוא יכול לפותחו, ושלח אחריו יום הששי ואמר לו גוזרני עליך שבעוד שהולך הוא לבית המקדש, פתוח תפתח את הנהר הזה שסתם מלך שלכם, והוא נצרך הרבה לעיר ועליך מוטל לפותחו; ואם אין דמך בראשך, מהרח"ו עשה קפיצת הדרך והלך לדמשק, בא אליו רבינו האר"י זצ"ל ובחלום ידבר בו הסכלת עשו, כי זה השר היה גלגול סנחריב וכן נקרא "אבו סיפין" שבערבי פירושו אבי החרבות ואתה יש בך ניצוץ חזקיה המלך, והיתה שעת הכושר לתקן ולפתוח מי גיחון, כי שלא ברצון חכמים עשה חזקיה הע"ה שהוא מהדברים שלא הודו לו, ובזה היתה אתחלתא דגאולה, והשיבו מהרח"ו לא רציתי להשתמש בשמות הקדש, אמר לו האר"י זצ"ל אלו לא נשתמשת לבא לדמשק החרשתי, אבל מאחר שנשתמשת לזה היית יכול להשתמש לפותחו והיה קדוש ה' ותיקון גדול, אמר לו מהרח"ו א"כ אחזור לירושלים לפותחו, אמר לו חליף שעתא ולאו זימניה הוא ע"כ שמעתי. והביא אחר זה גם דברי הגט פשוט הנז"ל ע"ש:

מו"ר בעל קול ששון מבטל הקליפה של אבו סיפין

והגאון הרי"ח זיע"א בספר "בן יהוידע" לפסחים (דף נ"ו) הביא דברי החיד"א ז"ל והוסיף וז"ל דע כי אותו השר הנקרא "אבו סיפין" הוא היה מאנשי אמונת הישמעאלים ונקבר פה עיר בגדאד, ומקום קברו הוא ידוע עתה, והוא בסוף מבואות היהודים, מלפנים היה בנוי עליו כפה גדולה, והיה חצר גדול סביבו בבנין נכבד, והיה שם קליפה שהיה מאמינים בו הרבה ומתפללים על קברו, ואותם שיש להם חולי הקדחת היו הולכים לשם ומאמינים שעל ידו תסתלק הקדחת וכיוצא, ואז ע"כ גם נשים של היהודים היו נמשכים להאמין בו, באופן שהיה לו שם גדול, והיתה מתחזקת אמונתם בו יום על יום יותר, עד שבא הרב המקובל מהר"ר ששון מרדכי ז"ל הוא הרב המחבר

ספר "קול ששון" "דבר בעתו" "מזמור לאסף" ושכר חצר אחת, כנגד מקום קבורתו של "אבו סיפין" הנז' ויתבודד שם ועשה ייחודים וכוונות עד שבטל כח הקליפה שלו, ולא נשאר להם אמונה בו אפילו הגוים, ולא היה שום אדם נכנס אליו עוד, ונחרבה החצר שלו ונפלה הכיפה וכל אותו הבנין, ונשאר מקומו חרב ושמם ומלא אשפה ונתבטל לגמרי שנעשה כאחד הריקים.

והנה מזה המעשה שכתב הגאון חיד"א ז"ל נראה שהיה למעין ההוא הנקרא בשם מי גיחון שורש גדול למעלה, ואפשר שלכן קוראו בדברי הימים גיחון העליון, ולכן צוה דהע"ה למשוח את שלמה. למלך על ישראל בגיחון, מפני כי המעין הזה שורשו פתוח למעלה ויהיה לסימנא טבא, וגם כי מספר גיחון עולה מזל, רמז למזל העליון שעליו אמרו רז"ל הכל תלוי במזל ואפילו ס"ת שבהיכל, נמצא לפי דברי רבינו האר"י זצ"ל במעשה הנז' שפתיחת נהר גיחון הוא אתחלתא דגאולה, בזה יובן. ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו, ע"ז גימ' גיחו"ן, יתן פתיחתו תחלה ובו ירום קרן משיחו, כי בו יהיה אתחלתא דגאולה עכ"ד. ויען כי נדון זה אינו מעניינינו לא ראיתי להאריך בו כפי הצורך בלי"ן במקום אחר נאריך כראוי בס"ד:

ר' ניסים נחום רוצה לפתוח מי גיחון

בהקשר לזה סיפר מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר יצחק כדורי זצ"ל שכידוע הרב ניסים נחום זצ"ל עשה בכל כוחו לקרב את הגאולה ופתח ישיבה למקובלים ועוד... ופעם אחת נתעורר ג"כ לפתוח את מי גיחון בכל מיני אופנים ואחד מהדברים שעשה קרא לאיזה אשה שאומרים הגויים שהיא בקיאה בכל מיני כוחות וראו אצלה פלאות ואמר לה תגידי לי מה את רואה כאן למטה במעיין "מי גיחון" והסתכלה בכשפיה וראתה שם איזה טס של כסף ויש בו איזה שמות שכתובים בו כל מיני דברים אבל היא לא יודעת לקרוא אותם וכל ההשתדלות לא הצליחו וכנראה עד שיבא הזמן והכל תלוי בנו אם נעשה תשובה שלימה. ע"כ.

אין לסמוך אלא על שמונה שערים שסידר מהרש"ו

והא לך מ"ש הרב הגדול מהר"י אזולאי ז"ל בשם הגדולים וז"ל, מהר"ר חיים ויטאל בישראל גדול שמו זצ"ל, והיה תלמיד בפשט מהרב מהר"ם אלשיך ז"ל, וכו', והוא קבל מרבינו האר"י זצ"ל חכמת האמת וכתב אשר שמע מפי רבו בספר עץ החיים כ"י כמפורסם. ויען אבדורי אבדור כתבי הקודש על ארבע כנפות הארץ, בכמה מיני סדרים ונוסחאות אמרתי אעלה בקצר אמיץ להודיע לבני אדם, הנה רבינו האר"י ז"ל צוה ששום אחד מתלמידיו לא יכתוב זולת מהרח"ו, אך הם לחשקם בתעלומות חכמה היו כותבים, ומאלו הקונטרסים משאר תלמידים נתהוו טעיות ונוסחאות, ועוד כי מהרח"ו לא נתן רשות להעתיק מכתביו לשום אחד וחלה חולי גדול וכבד ועל ידי ממון לקחו מבני

ביתו ת"ר ניירים ונתנום למאה סופרים והעתיקום במהירות בעוד שלשת ימים וזו סיבה שנית לטעיות ושינויים. וזה שלשים שנה ויותר שיצאו לאור שמונה שערים מסודרים מבן מהרח"ו מהר"ר שמואל, ועליהם יש לסמוך, אך אין בשערים הנ"ל מהדורא בתרא, כי מהרח"ו צוה לגנזם בקברו, ורבנן קדישי אשר בדור על ידי יחודים הוציאום מקברו ברשותו על ידי שאלת חלום, ובאה ליד מהר"ר יעקב צמח ומהר"ר מאיר פאפירש כ"ץ.

ולכן תמצא בספר דרך עץ החיים שסדר מהר"ם הנזכר מהקדמות וזה הספר קורין אותו הכל עץ החיים חידושים רבים ועמוקים אשר אינם בשער ההקדמות אשר סידר מהר"ש ויטאל הנז' כי לא היה ביד מהר"ש המהדורא בתרא ולכן הרוצה ללמוד בספרים היותר מדויקים ילמוד השמונה שערים שסדר מהר"ש ודרך עץ החיים שסידר מהר"ם פאפירש הנקרא ע"ח שבו המהדורא בתרא. אך לענין המהדורא קמא לשון שער הקדמות הוא יותר מיופה ומסודר, ונראה שלשון שער ההקדמות הוא מהדורא אחרת מציעתא. גם ספר מבוא שערים היה עם מה"ב, כי לא היה ביד מהר"ש הנזכר. וספר אוצרות חיים הוא סידור מהר"י צמח והוא מובלע הלשון ממש בתוך ספר דרך עה"ח להרמ"פ הנזכר. ואני הצעיר ראיתי בארץ מצרים השמונה שערים מכ"י מהרח"ו עצמו, רק דמהרח"ו סידר שער הפסוקים ומצות שער אחד ושער אחד אשר נמצא מטהרת יד הקדש האר"י זצ"ל עצמו. גם בסוף כל שער יש קונטרס מאשר שמע מהרח"ו משאר החברים ששמעו מהרב, וזה עשאו קונטרס מיוחד בסוף כל שער, ובנו מהר"ש לקח השער אשר נמצא מכ"י האר"י, וגם הקונטרס שבסוף כל שער הנזכר וסידר ועירב הכל באחד והלך בסדר הרב אביו, רק שחילק שער הפסוקים ושער המצות לשנים והיו ח' שערים. גם ראיתי מכ"י מהרח"ו כמה חבורים בכל חכמה. וספר עץ הדעת טוב דרשות על כל התורה ממנו ע"ד פרד"ס. גם חידושים על הש"ס והתוספות מכתב ידו.

מתי נולד מהרח"ו

ובספר החזיונות הנזכר כתב שנולד מהרח"ו שנת הש"ג ודמשק מנוחתו שנת הש"פ, גם ראיתי פתקא מכתב יד מהר"ם אלשיך עצמו וכתוב בה שבכח אשר נסמך ממרן מהר"י קארו הוא סומך את מהרח"ו יורה יורה ידין ידין ככל דיין מוסמך והזמן כ' אלול שנת הש"ן. וכו' ע"ש.

עוד כתב שם באות י' וז"ל רבינו האר"י זצ"ל, בישראל גדול שמו ניצוץ משה רבינו ע"ה. אפס קצה מעלותיו כתב מהרח"ו זצ"ל בהקדמת עץ החיים. ועזוז נוראותיו כתובים בספר עמק המלך ומצרף לחכמה וספר שבחי האר"י. והיה לו רוח הקדש ובקי בכל חכמה. וראיתי בכ"י מהרח"ו זצ"ל טופס הסכמה מרבני מצרים משנת שי"ח וחתום הרב האר"י שם. עוד ראיתי במגילת סתריו של

מהרח"ו מכ"י ממש כי כל מה שקיבל מהאר"י היה בשנה אחת וקצת ירחין והם שנת של"א ושל"ב עד יום ה' אב שנלקח ארון האלהים בעוה"ר זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

עוד כתב הרב הנז' וז"ל רבים אמרו דכשבא ללמוד עם רבינו האר"י זצ"ל היה יותר גדול בשנים מהרב ז"ל ושכך מצאו כתוב בכתבים. ואני ענית"י שאני הצעיר זכיתי וראיתי ספר חזיונות ממהרח"ו ז"ל מכתיבת ידו וכתוב שם שנולד שנת הש"ג, והוא כשבא אצל הרב היה בתחלת שנת של"א וכפ"ז היה לו כ"ח שנה. ובשנת של"ב יום ה' לאב נלקח ארון האלהים רבינו האר"י זצ"ל והיה בן ל"ח שנה. ובוא וראה שכל החכמה למד בשנה ועשרה חדשים והוא לפלא. אך כבר נודע שהרב השקהו למהרח"ו ז"ל מבארה של מרים בים טבריה ונתישבה החכמה בקרבו ובצירוף נשמתו העליונה והרב הקדוש המלמדו להועיל זיע"א, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (החיד"א) ז"ל וז"ל עץ החיים חיבר מהרח"ו זצ"ל בחכמת האמת ממה שקבל מרבו רבינו האר"י זצ"ל, והוא שם כולל לכל ספריו, ואחר כך פתח כמה שערים שער ההקדמות שער הכוונות וכו', וכבר בנדפס מערכת חי"ת כתבתי מענינו, ומפני שמהרח"ו קרא שם כולל עץ החיים. לכן הרב המקובל המופלא מהר"ר מאיר פאפירש כשסידר הכתבים שהיו בידו וקבלם מרבו הרב המקובל מהר"ר יעקב צמח, כי כתבי מהרח"ו עצמו היו ביד בנו מהר"ש ויטאל ולא היו זזים מביתו כלל רק אבדורי אבדור הכתבים בערבוביא, כמ"ש בנדפס שם מערכת חי"ת, והרב מהר"ם פאפירש הנזכר הלך לדמשק וראה בבית מהר"ש ויטאל הספרים ולקח שמץ מנהו מהסדר, ובחזרתו לעה"ק ירושלים סידר סדר נכון לכל הכתבים עם מהדורא בתרא שלא היתה ביד מהר"ש ויטאל, ולכלם קרא בשם עץ החיים, אך בחלקו"ת כי לספר ההקדמות קראו דרך עץ החיים ולספר הכוונות קראו פרי עץ החיים, ולפירוש פסוקים וכו', קרא נוף עץ החיים וחילקו ויש בו נוף שני נוף ג' וכו' עדר עדר לבדו, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (החיד"א) באות ק' וז"ל וראיתי בכתבי הרב הרמ"ז שהוא היה נזהר לקרות שום ספר קבלה כ"א כתבי האר"י זצ"ל כפי אשר קיבלם מרבו מהר"ב הלוי שהיה קרוב לגורי האר"י ואף ספרי הרמ"ע לא היה קורא, עכ"ד הרמ"ז. ועוד רעה חולה כי מי שהוא מוחזק לנאמן בכתבי האר"י צריך חקירה גדולה, כי ידעתי נאמנה מקובלים מוחזקים מנאמני ארץ מוסמכים מגאוני ארץ ועד אחרון נתגלה שהם והסומכים אותם היו קוראין בכתבים אחרים, ושומר נפשו ירחק עד חקור דבר דהספר שלומד והחכם המלמדו נאמנו מאד, וה' הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (החיד"א) ז"ל באות ע' ז"ל עמק המלך נדפס משנים קדמוניות בקבלה, וכתוב שם שהוא מגורי האר"י זצ"ל, ויצאו עליו עוררין, ושמעתי שלא באו לידו כתבים אמתיים, והרב

עיר וקדיש מוהר"ר חיים הכהן ז"ל תלמיד רבינו מהרח"ו ז"ל בהקדמת ספרו מקור חיים פירוש להלכות ציצית ותפילין מהש"ע דרך קשתו על הספר הנז'. לכן הצנועין מושכים ידיהם מלקרות בו ובספר נובלות חכמה להרב יש"ר, ועיין מ"ש הרמ"ז באגרות אשר בדפוס דף מ"ב ע"א שרומז ומחוי במחוג והמשכיל יבין, וכבר כתבתי כמה פעמים שהרוצה ללמוד בכתבי רבינו האר"י זצ"ל האמיתיים יעסוק בשמונה שערים שסידר הרב מהר"ש ויטאל בן רבינו מהרח"ו ז"ל ובספר דרך עץ החיים למהר"ם פאפירש ז"ל שנדפס מקרוב כמה פעמים בפולין, וספר אוצרות חיים כ"י מצאו הרב מהר"י צמח ז"ל מכתיבת מהרח"ו ז"ל וכלו הוא כלול בדרך עץ החיים הנז' בין הפרקים, גם עולת תמיד שסידר מהר"י צמח ז"ל בכוונות העיד שהוא מכתיבת יד מהרח"ו ז"ל, וכבר כתבנו כמה פעמים שמז"ה מהר"א אזולאי ומהר"י צמח ז"ל עשו הפסקות ויחודים, עד שהרב מהרח"ו ז"ל נתן להם רשות לחפור בקברו ולהוציא משם הכתיבות שצוה הוא ז"ל לגנזן והוציאום משם, ומכתבים אלו הם המהדורא בתרא של דרך עץ חיים וספר עולת תמיד הנזכר שלא היו בידו של הרב מהר"ש ויטאל ז"ל, וכל זה נתברר לי הצעיר באמת אחר החיפוש בכמה ספרים כ"י, וגם מדברי הרב מוהר"ר משה ויטאל ז"ל בן הרב מהר"ש ויטאל הנזכר, שראיתי כתב ידו ממש שכותב בסגנון זה על איזה קונטרס זהו ממר זקני מהרח"ו ז"ל ונמצא ביד זולתנו, מכ"י מר זקני ז"ל, ויותר מזה נתברר לי הדבר מאד ודי בזה. ודע שחברו ספרים הרב מז"ה והרב מהר"י צמח ז"ל על הזהר מכתיבות הנז' שמצאו בקבר מהרח"ו ז"ל, ונראה שלא היה רצון ה' שיתגלו ונאבד לגמרי הספרים הנז', וכל האמור ידעתי נאמנה בבירור, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (החיד"א) ז"ל וז"ל בענין ספרי קבלה גליתי טפח בנדפס במערכת ח' ובמערכת ק' ע"ש, וראיתי למהר"י צמח שכתב בהקדמת פירושו לאדרא שחיבר נגיד ומצוה בתחלה בקצרה ועלה על דעתו להדפיסו ולהפיק רצון החברים, וכתב וז"ל ובא אלי חלום קשה עד מאד והזהירו אותי מאד שאזהר ואשמר לבלתי שים אותו בדפוס עכ"ל. והרב מו"ה חיים הכהן תלמיד מהרח"ו זצ"ל בהקדמת ספר מקור חיים כתב וז"ל חלפו תורות עברו חק להדפיס מאמרי האר"י ז"ל. וראיתי אחרי רואי לאשר הביא אלוה בידו הוא עמק המלך לא די כי כל זה הוא בדרך גנבה כי מעולם לא יצא מתחת ידי הקדוש ז"ל דברים אלו ולא במסירה פה אל פה, אלא שכתב אותם לשמו ועשה עצמו מפרש דברי האר"י ז"ל ומאמרי הזהר. והנה מעולם האר"י לא למד תורה זולת להקדוש הר"ח ויטאל ז"ל, והעשרה היושבים עמו אין לומדים מפי האר"י ז"ל רק אומר הקדמה אחת ומסתלק כדרך משה רבינו ע"ה, וכולם לומדים עם הקדוש הר"ח ויטאל זלה"ה. ומעולם לא כתב האר"י זולת הקדמה אחת לענין קשר עם הצדיקים, הנה היא כתובה בספר עץ החיים מידי האר"י ז"ל ותו לא מידי, הכל מיד הקדוש הרב ר' חיים ויטאל זלה"ה מורי ורבי. ובעמק המלך מפרש

אשר לא כן, והלא אפי' ההקדמות של הדרושים שמסר האר"י ז"ל לרב הנז' ד' דרושים מהם גזר עליו בכח נח"ש שלא יוציא אותם מפיו כלל והם דרוש א"ק ומאמר תלת רישין וכו'. כך אמר לי הרב מפיו, ומי התיר לזולת להעלות אותם בדפוס להתעולל בהם ערלי לב וכו', ומה לעשות דאמסר עלמא לטפשאי וכו'. כלל הדברים כי היודע כתיבת ידי הרב זלה"ה אותם יראה ויסמוך עליהם לא על הזולת, ולא מדרכי דברתי עד הנה רק למען ינצלו כל יראי ה' מהעונש, ואני את נפשי הצלתי עכ"ל. וכאשר ישׂתכל המשׂתכל בדברים אלו יקרע סגור לבבו איך הותרה הרצועה להדפיס ספרי קבלה, ואין מקיץ ואין יודע ואש תוקד בקרבי על ענינים אלו ואביזרייהו.

אך האיש הנלבב ישמור עצמו הן שלא ללמוד כי אם בשמונה שערים שסידר מהר"ש ויטאל, וספר דרך עץ החיים וספר מבוא שערים וספר אוצרות חיים דוקא, כי רבו כמו רבו ספרים מלוקטים ואומרים שהם מהאר"י זצ"ל, ויש לחוש שמא עירבו מזולתו, כאשר נמצא כמה פעמים בתוך דרושי האר"י ערב רב עלה אתם, והן להרחיק עצמו מלהיות בעצת מדפיסי ספרי קבלה השומע ישמע ועליו תבא ברכת טוב עכ"ל. וכתב עוד וז"ל, ומ"ש מהר"ח כהן שרבינו האר"י ז"ל מעולם לא כתב וכו' כמו שהבאתי לשונו לעיל. נראה שכונתו מיום שבא מהרח"ו ז"ל, אבל מקודם כתב קצת. וכל אשר מצא כתוב מהרח"ו מכתיבת ידו יד הקודש עשאו שער בפני עצמו. ואני ראיתי מכ"י מהרח"ו ז"ל עצמו. עכ"ל.

ביאור ההפטרה

הקשר בין ההפטרה לפרשה

בהפטרה מסופר על מות עוזא שהתקרב יותר מדי לארון, וזה מעין הפרשה שמסופר בה על מיתת נדב ואביהו שהתקרבו לפני ה' יותר מדי.

תוכן ההפטרה

דוד המלך החליט להעלות את ארון ה' מקרית יערים לעיר דוד שהיא ירושלים, ושכחו מה שכתוב בתורה שאת הארון נושאים הלוים בכתף,

לקחו עגלה חדשה ושמו עליה ארון ה', "אחיו" הלך לפני הארון להנהיג את העגלה, וב' בני אבינדב נהגו את הבקר, ואילו "עוזא" הלך בצד העגלה, באמצע הנסיעה, הבקר הזיז את הארון, עוזה פחד שהארון יפול והושיט ידו לאחוז בו, ה' כעס עליו והמיתו כי היה צריך לדעת שאם הארון נשא את נושאיו, בודאי שישא את עצמו ולא יפול,

כשראה דוד את זאת פחד להביא את ארון ה' אליו, והעביר אותו לבית עובד אדום, ה' בירך את בית עובד שאשתו ושמונה כלותיה ילדו כל אחת ששה בכרס אחד, כששמע זאת דוד החליט להעלות את ארון ה' לירושלים, הפעם לא טעו, והלוים נשאו את ארון ה' על כתפיהם,

דוד וכל ישראל רקדו ושרו ושמחו שמחה גדולה, כשהארון הובא לבית דוד, מיכל בת שאול הסתכלה מהחלון וראתה איך דוד מזלזל בעצמו, רוקד ומפזז כאחד העם, וביזתה אותו בלבה. כשהעמידו את הארון במקומו דוד בירך את העם חילק להם מתנות ושלחם בשלום לביתם,

שמואל ב' פרק ו'.

א כשהמליכו את דוד בחברון נאספו עליו רבים וזו היתה אסיפה ראשונה, וכאן היה אסיפה שניה (רש"י) לזה אמר

וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד [א] לאסוף **אֶת־כָּל־בָּחוּר** את הנבחרים **בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף** להעלות את הארון (מ"ד): ב **וַיָּקָם | וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה** היא קרית יערים שנאספו שם **לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא** לו לארון **שֵׁם** ומהו השם **שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת** (רש"י) ונקרא כך כי **יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים** שהיא השכינה שורה **עָלָיו** (ת"י) **[ב]:** ג **וַיַּרְכִּבוּ**

עיונים והארות

א. ויוסף עוד דוד, מובא בספר מעם לועז - דבפרק הזה מלמדנו הכתוב, שתכלית כיבוש ירושלים, לא היתה להרחיב ממלכתו, אלא להופכה למקום המקדש שבו יובא הארון שהיה עד עכשיו נודד ממקום למקום, ומיד לאחר שכבש את ציון (ירושלים) הלך להביא לשם הארון, וזהו שכתוב: "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלושים אלף". והכתוב מלמדנו שדוד אסף עוד את כל בחור בישראל שלושים אלף, שאף על פי שהיו עמו רבים מבני ישראל במלחמתו עם פלשתים - הוסיף עוד שלושים אלף, כדי להעלות את הארון.

ויוסף - יש מפרשים, שבעת שראה דוד את הפלשתים מתחזקים כנגדו למלחמה, עשה שני דברים. האחד - חיזק את צבאו והוסיף עליו שלושים אלף בחור. והשני דאג להעלות ארון ברית ה' שעשה שפטים בפלשתים, ויהיה עכשיו מגן לצבאות ישראל, וזהו שאמר הכתוב (לפי האברבנאל), שמלבד האסיפה שאסף דוד כל בחור בישראל למלחמה בפלשתים, או כדי להמליכו, אסף עוד אנשים, כדי להעלות הארון מקרית יערים לירושלים. והטעם שאסף דוד בחורים, שהיה חושש שמא יתנכלו הפלשתים לנושאי ארון ה'. או יתכן שקיבצם, כדי לפזז ולכרכר לפני הארון כפי שהוא עצמו עשה. שכל אותו זמן שארון ה' היה בקרית יערים, השתוקקו ישראל לראות הארון חוזר למקומו הראוי לו.

ויוסף עוד דוד - ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא תשעים אלף זקנים מינה דוד באותו היום, הדא הוא דכתיב בחור, כל בחור את בחור. (ילק"ש).

ב. ואח"כ פירש שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו נקרא הארון שם ומה שנזכר שם הארון בזה השם במקום זה מה שלא נזכר כן במקום אחר לפי שנתקדש שמו של הקב"ה עליו בהיותו בשדה פלשתים (רד"ק).

אֶת־אַהֲרֹן הָאֱלֹהִים אֶל על (פ״צ) ־עֲנָלָה חֲדָשָׁה [ג] וַיִּשְׁאֲהוּ הבקר נשאו ומשכו את העגלה עם הארון אשר עליו מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים נהגו את הבקר המושכים (פ״ד) אֶת־הָעֲנָלָה הַחֲדָשָׁה: ד וַיִּשָּׂאֻהוּ על ידי הבקר שמשכו את העגלה מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ לבד הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן ועוזה הלך מצד הארון [ולכן רק הוא הרגיש שהבקר שמטו את הארון, ואחיו לא הרגיש] (פ״ד): ה וְדָוִד | וְכָל־ בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים שמחים לִפְנֵי ארון יְהוָה בְּכָל כלי שיר העשויים מֵעֲצֵי בְרוֹשִׁים (פ״ד) וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעֲנְעִים כלי זמר הגורמים לאדם לנענע גופו ולרקד וּבְצֶלְצָלִים שני כלי נחושת המקישין זה בזה ומשמיעים קול גדול (פ״צ): ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן מקום [מישור] ששמו נכון (פ״צ, ועיין ת״י) וַיִּשְׁלַח עֻזָּא הושיט את ידו אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׂמְטוּ הַבָּקָר כי נענעוהו ממקומו וחשב עוזה שיפול מהעגלה (פ״ד): ז וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּעֻזָּה [ד] שלא האמין בה׳ וחשב

עיונים והארות

ג. אל עגלה חדשה - טעה בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (במדבר ז'), ולפי שאמר "זמירות היו לי חוקין בבית מגורי" (תהלים קי"ט), נענש לבא לידי כך, ומת עוזא על ידו, לפיכך כשהביאו מבית עובד הביאו בכתף, שנאמר (דהי"א ט"ו) "ויאמר להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון וגו', כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלקינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט". (רש"י).

ד. ויחר אף ה' בעוזה - (ילק"ש) ר' יוחנן ור"א, חד אמר על עסקי של, וחד אמר על שעשה צרכיו בפניו. וימת שם עם ארון, מה ארון קיים לעולם, אף עוזה בא לעולם הבא (סוטה ל"ה).

שיפול ארונו לארץ **וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁל** על המעשה שעשה בשגגה **וַיָּמָת שָׁם עִם** סמוך ל**אֲרוֹן הָאֱלֹהִים** (מ״צ): ח **וַיִּחַר לְדָוִד** [ה] דוד כעס על עצמו (מ״ד) **עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ** שבר (מ״צ) **בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה** השבר והמכה שהיתה על עוזה **עַד הַיּוֹם הַזֶּה:** ט **וַיִּרָא דָוִד אֶת־** ארון

עיונים והארות

ויחר אף ה' בעוזה - הנה אחד ממלאכי רעים חיצונים בקש לפגוע בו, אך ה' לא רצה כי אם ויכהו שם האלקים בעצמו, היא שכינה שבארון. והטעם הוא כי לא במזיד היה שיניחהו למות ביד חיצונים, כי שגגה היתה, וזהו תדע למה ויכהו שם האלקים על כי שגגה היתה, וזהו על השל. (אלשיך).

ויחר אף ה' בעזה - עזה גימטריא אף עם הכולל והוא צודק ויחר אף בעזה כי שמו נאה לחרון אף.

שם עם ה' צבאות, מובא במסכת בבא בתרא יד: אמר רב הונא: מלמד שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון. אומר המהרש"א ז"ל: כי הלוחות הם מעשה ידיו, והן אותיות של שמו יתברך, שהתורה היתה כתובה לפניו טרם שניתנה לבני ישראל, באש שחורה על גבי אש לבנה. ואמר ה' צבאות, על שם שני צבאות עליונים ותחתונים, לוחות הקיימים כמו צבא של מעלה - והשבורים כמו צבא של מטה, ההווה והנפסד.

ה. ויחר לדוד - (ילק"ש) אמר ליה אחיתופל לדוד היה לך ללמוד ממשה רבך שלא נשאו הלוים את הארון אלא בכתף. חזר דוד והעלו בכתף, שנאמר ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים וללוים לאוריאל עשיה ויואל שמעיה ואליאל ועמינדב וגו' כמשפט וגו' כאשר צוה משה כדבר ה' (סוטה ל"ה).

ר' ברכיה בר כהנא בשם ר' אבא בר כהנא תשעים אלף זקנים מינה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עמהם, והוה ארונא טעין כהניא לרומה וטריף להון לארעה, שלח דוד ואייתי לאחיתופל, אמר ליה לית את אומר לי מה נעביד לדין ארונא. אמר ליה שאל לאילין חכימיא דמניתא, אמר ליה דידע למיקמיתיה ולא מוקים ליה יהא סופיה למחנקא. אמר ממליא דמינקייא אמרין בכל יומא בכנישתא לא הוית ידיעת, ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו.

ויחר לדוד, א"ר אלעזר שנשתנו פניו כחררה. דרש רבא מפני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות, דכתיב זמירות היו לי חקיך. אמר לו הקב"ה דברי תורה שכתוב בהן התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותם זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים.

יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה הרי אי אפשר
להיות נזהר בקדושתו: י וְלֹא־אָבָה ולא רצה דָּוִד לְהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן
יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד נטה אותו מדרך עיר דוד לְבֵית עֹבֵד־אֱדֹם
הַגִּתִּי שהיה גר בעיר גת (מ"צ): יא וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי
לוי היה, ומן השוערים היה (רש"י, מ"צ) שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה [ו] אֶת־עֹבֵד
אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה
אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
שיושב בביתו ומקודם לזה לא היה לו הברכה הזאת וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד היא ציון בְּשִׂמְחָה (מ"ד): יג וַיְהִי

עיונים והארות

ו. ויברך ה' - (ילק"ש) מפני התרעומת, וזה אחד מן הדברים שהיו ישראל מתרעמים עליהם והיו אומרים מיני פורעניות הם, ואלו הם, הקטורת והארון והמטה. אמרו הארון הזה של פורענות, הוא הכה את עוזה ואנשי בית שמש, לפיכך ידעו שהוא של ברכה, שנאמר ברך ה' את בית עובד אדום (מכילתא).

מה היא הברכה שברכו, אמר רבי יהודה בר ביזנא זו חמות ושמונה כלותיה שילדו ששה בכרס אחד, שנאמר פעולתי השמיני כי ברכו אלקים וגו' כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבודה. כתיב ששים ושנים לעובד אדום, דהות כל חדא מנהון ילדה תרי בכל ירחא, הא כיצד, טמאה שבעה וטהורה שבעה וילדה, טמאה שבעה וטהורה שבעה וילדה, ששה עשר בכל ירח לתלתא ירחין הא ארבעין ותמניא, והיא שיתא הא חמשין וארבע, ותמניהון הא שיתין ותרין (ברכות ס"ו, ירוש' פרק החולץ).

כִּי צָעֲדוּ הלכו **נִשְׁאֵי אֲרוֹן־יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים** פסיעות **וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא** [ז] שור מפוטם (מ"צ): יד **וְדָוִד מְכַרְכֵּר** [ח] מרקד (ר"ש) ומשבח (ת"י) **בְּכָל־עֹז**

עיונים והארות

ז. ויזבח שור ומריא - וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים, א"ר פפא בר שמואל על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא, ועל כל שש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים. אמר ליה רב חסדא לרב אסי אם כן מלאת כל ארץ ישראל במות, אלא אמר רב חסדא על שש פסיעות שור ומריא, ועל כל ששה צעדים של שש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים. (ילק"ש).

ח. במדרש (במ"ר פ"ד, כ): מהו "מכרכר", שהיה מקיש ידיו זו על זו וטופח ואומר כירי רם וכו'. ועיין ש"ס חולין קלט: וברש"י דמבואר ד"קירי" הוא אדון, ו"כירי" הוא עבד. וע"ש בתורת חיים דהקשה דמהמדרש לפנינו משמע ד"כירי" הוא לשון אדון, והוא תואר למלך רם ונישא; השי"ת. וכן ייסד מרנא רבנו יוסף חיים ז"ל (הקפות לשמח"ת): "כירי" רם כירי רם, על יד משה בן עמרם.

ודוד מכרכר בכל עז לפני ה' - שמעתי רמז דדוד היה מכרכר להכניע פ' כי מכרכר גי' ת"פ במספר לילית עכ"ד ואני אבא ומלאתי את דבריו כי כתבו המקובלים דלי' מיללת בשמה ומחלת משוררת במחולות ולהכניע הראשונה צריך לשמוח שמחה של מצוה ולשורר לפני ה' ולהכניע השנית צריך להתענות עכ"ד וכד הוינא טליא רמזתי בזה פ' למנצח על מחלת לענות כלומר לנצח למחלת היא השנית לענות כי כשיתענה תכנע. וכן דוד הע"ה כשהיה מעונה רעב וצמא והלך בצערו"ת היה משורר שירות ותשבחות. ואפשר שכונתו לבטל הראשונה ע"י השירות והתשבחות לשמו ית' בקדושה ולבטל השנית ע"י העינוי שהיה בו וכתבנו בעניותנו בספרי הקטן פני דוד פ' נשא כי זה רמז בכת"ף ישאו דע"י התורה שנתנה בכ"ב אותיות יכניעו לי, שגי' ת"פ ואפשר דעתה דוד הע"ה שקיים, בכת"פ ישאו גם הוא היה מכוין והיה מכרכ"ר גי' ת"פ להכניעה בכח התורה וזהו הרמז מכרכ"ר בכל ע"ז היא התורה. ורז"ל אמרו מכרכר שהיה אומר כירי רם. וכתב בהקדמת מהר"א גאלאנטי זצ"ל דדהע"ה היה מתקן ע"י השירות הירך וכמ"ש בזהר ע"פ נעימות בימינך נצח והארכנו בזה במ"א וזהו כירי רם אותיות ירכ"י רם שהיה מכוין לתקן הירך ולהשפיל עמלק גימט' מר ולהוציא את בלעו מפיו והוא מרומים וזהו ירכי רם. (צוארי שלל).

ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה' (ו, יד) - מסופר על הצדיק רבי זושא מאניפולי זצ"ל, שפעם עברה ליד ביתו תהלוכת נישואין. ראה רבי זושא מהחלון את התהלוכה, יצא מהבית, ורקד בשמחה רבה בתוך הרחוב לפני החתן והכלה. כשנכנס בחזרה לביתו, העירו לו בני הבית, שלא נאה הדבר לפניו, ואין זה לפי כבודו לצאת ולרקוד לשם איזו חתונה.

השיב להם רבי זושא: אספר לכם מעשה. כשהייתי בנעורי תלמידו של הרב הקדוש רבי יחיאל מיכל זצ"ל, המגיד מזלוטשוב, חירף אותי פעם רבי הקדוש. אחרי כן פייס אותי ואמר: ר' זושא! תמחול לי על שבזיתי אותך. השבתי: רבי! אני מוחל. קודם שהלכתי לישון בא

בכל כוחו (ט״צ) לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגַר אֵפוֹד בָּד מלבוש עשוי כדמות האפוד של כהן גדול (מ״ד): טז וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בְּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר לעורר שמחה וגיל (מלבי״ם) [כי כך היו נוהגים כשממליכים מלך]: יז וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה הביטה (ט״צ) בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז מרקד וּמְכַרְכֵּר

עיונים והארות

אלי עוד פעם, ואמר שוב: ר' זושא! מחול לי. והשבתי עוד פעם: אני מוחל רבי!

וכשכבר שכבתי לישון והנה נגלה אלי בהקיץ אביו הקדוש של רבי מעולם העליון, הוא הרב הקדוש רבי יצחק מדרוהוביטש זצ"ל, ואמר לי: בן אחד הנחתי בעולם התחתון, ובן יקר שכזה, אתה רוצה לאבדו על ידי שהעליב אותך? השבתי לו: רבי! הלא כבר מחלתי לו בכל לבי ונפשי, ומה עלי לעשות עוד? אמר לי: עדיין אין זו מחילה שלמה. בוא נא עמי, וארא לך איך למחול.

קמתי ממשכבי והלכתי אחריו, עד שבאנו לבית המקוה, ואז ציוה לי רבי יצחק מדרוהוביטש ז"ל, לטבול שלש פעמים במקוה, ובכל טבילה וטבילה לומר שאני מוחל לבנו. עשיתי כדבריו ויצאתי מהמקוה. אז ראיתי שפניו של רבי יצחק מאירים באור גדול מאד, שאי אפשר להסתכל בו. שאלתי אותו לסיבת הדבר, ואמר לי שזכה לקרני האור משום שהיה נזהר כל ימיו בשלושת הדברים שרבי נחוניה בן הקנה אמר שבשבילם האריך ימים: "לא נתכבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מיטתי קללת חברי, ותרן בממוני הייתי" (מגילה כח.). והוסיף רבי יצחק ואמר לי, שמה שהוא השיג על ידי שלשת הדברים הנזכרים, אפשר להשיג על ידי שמחה. לכן - סיים רבי זושא את דבריו לבני ביתו - כשראיתי שמחת נישואין ברחוב על יד ביתי, מיהרתי לצאת ולהשתתף בשמחה של מצוה.

ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה' (ו, יד) - מסופר על הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל שאמר פעם באזני מקורביו: מעולם לא נצחני אדם בדברים, כי אם בעל עגלה אחד: ומעשה שהיה כך היה: בשעת ההקפות בליל שמחת תורה, בעל עגלה אחד היה רוקד ומזמר בהתלהבות רבה ושמחתו אינה יודעת גבול. בתום ההקפות ניגשתי אל האיש, שהכרתיו כעם הארץ גמור, ואמרתי לו בבדיחות הדעת: מה פשר השמחה שקפצה עליך הלילה הזה? כלום רב חלקך בלימוד התורה כל ימות השנה, שאתה משמח עצמך בשמחת תורה?

הביט בי העגלון בעינים תמהות וקרא בקול נמרץ: ואם אח שלי עושה "שמחה", האם איני צריך לשמוח בשמחתו?

ומשבח (ת"י) ומשחק (מהרי"ק) לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבְז לוֹ בִּלְבָּהּ [ט] כי חשבה שאין זה מדרך המלך (ע"ד): יז וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ והעמידו (ע"צ) אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ במקום שהכין לו (ע"ד) בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ פרש אותו (ע"צ) דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיְכַל דָּוִד גמר דוד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם הבאים עם הארון לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לעם רב מישראל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ לכל אחד (ע"ד) חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד מנה יפה של בשר (ע"צ) והיא אחד משישה בפר (רש"י) וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת כלי אשר ישימו בו היין (ע"צ) וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

עיונים והארות

ט. ותבז לו בלבה, מובא במדרש רבה (במדבר פרשה ד, כ): כאשר פנה דוד לברך את ביתו יצאה מיכל לקראתו, ולא הניחתו להיכנס לתוך הבית, על שבזה את עצמו לעיני הנשים, וקפחתו בדברים, אמרה לו: בוא וראה, מה בינך לבין בית אבא, בית אבי היו צנועים וקדושים, לא נראה בהם לא עקב ולא גודל מימיהם. ואתה עומד ומגלה לבושך כאחד הריקים, כיון שגמרה דבריה אמר לה: וכי לפני מלך בשר ודם שחקתי? והלא לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שחקתי, ואילו היה אביך צדיק יותר ממני, היה הא-להים בוחר בו. אביך היה מלך על ישראל בלבד, ואני על ישראל ויהודה - "על עם ה'" של בית אביך היו מבקשים כבוד עצמם ומניחים כבוד שמים, ואני איני עושה כן אלא מניח אני כבוד עצמי ומבקש אני כבוד שמים. (ילק"ש).

☜ חדש!!! ☞

ניתן לרכוש את החוברת כל שבוע
בחנות הישיבה

"הידור מצוה"

רחוב אורט ישראל 4 בת ים

בעלות 10 ₪ בלבד

לבירורים ניתן ליצור קשר
בטלפון: 03-505-1111